

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Carl Redder

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

FJERDE ÅRGÅNGEN.

Fjerde häftet.

Innehåll:

	pag.
XXVIII. Öfversigt af den fria undervisning, som för närvarande erbjudes den svenska qvinnan, af <i>L-d.</i>	273.
XXIX. Några ord om nöje och nöjen, af <i>St-</i>	287.
XXX. Vår Lektor (<i>Fr. Bremer</i> , grekiska Frihetskriget), af <i>Esselde</i>	297.
XXXI. Naturvetenskapens makt, af <i>L. S.</i>	320.
XXXII. Ina till sina Föräldrar, den 30 Nov. 1862, af	329.
XXXIII. Musikaliskt Småprat, af en <i>Gammal Pianist</i>	332.
XXXIV. En "Weddingtrip" i Högländerna, af <i>E. N-n.</i> (insändt)	335.
XXXV. Vår Portfölj	351.

UPSALA.

ESAIAS EDQUIST.

1863.

Obs. omslagets trenne sista sidor.

XXVIII.

ÖFVERSIGT

AF DEN FRIA UNDERVISNING, SOM FÖR NÄRVARANDE ERBJUDES DEN SVENSKA QVINNAN.

Under deltagandet i det allmänna ifrandet för en nödig reform i undervisningssystemet för Sveriges qvinliga befolkning, samt under lyssnandet till de ganska berättigade fordringarne på en större Statens frikostighet och omsorg i detta afseende, hafva vi funnit så väl billigheten som klokheten fordra att också en gång taga i betraktande, *hvilka bildningsmedel, som redan blifvit den obemedlade svenska qvinnan erbjudna, huru hon begagnat sig af dem, samt i hvad mån de kunna blifva medel för hennes sjelfförsörjning.* Vi skola härvid, följande de få källor, som till belysande af dessa viktiga ämnen finnas tillgängliga, företrädesvis hålla oss till för handen varande förhållanden och endast antydningssvis påpeka de förbättringar, som synas oss lättast och lämpligast kunna åvägbringas.

Den första af de frågor vi uppställt till besvarande, skulle kunna gifva anledning till en hel historik öfver det qvinliga uppfostrings- och undervisningsväsendet i vårt fädernesland, som tvifvelsutan skulle kunna vara af ganska högt intresse. Men då det fattas oss så väl tillgång på fullt tillförlitliga källor som tid till dessas genomforskande, måste vi för ögonblicket åtnöja oss med att, till tjänst för våra läsare, meddela några enstaka till ämnet hörande fakta, hvilka måhända en gång af en kunnigare och skickligare hand skola sammanlänkas och kombineras till en fullständigare öfversigt.

Våra historieskrifvare (*Fryxell, Geijer*, m. fl.) anse, att de första spåren till något slags uppfostran och undervisning likasom till skydd af lagarne, samt till erkända rättigheter inom familjen, för den svenska qvinnan, utgå från den Katholska kyrkan och äro samtidiga med träldomens upphäfvande. Hustruns rättighet till tredjedelen i boet, samt systemens till hälften af brodrens arfslott, äfvensom påbuden om *qvinnofrid* och *hemfrid* förskrifva sig, som vi alla känna, från 1200-

talet och *Birger Jarls* visa styrelse, och med erkända rättigheter underkastas den svenska qvinnan äfven laglig ansvarighet för sina handlingar. Under denna tid meddelades i vissa nunnekloster undervisning åt flickor i handarbeten och äfven i läsning. Med den katholska kyrkans fall och klostrens indragning beröfvades dock den obemedlade svenska qvinnan denna utväg till undervisning, och det var hädanefter endast adelns och de rikaste borgarnes döttrar, som kunde erhålla några bokliga kunskaper. Men dessa voro, såsom man finner af gamla urkunder, ofta grundligare, om än ej på långt när så mångsidiga, som de, hvilka inhemtas i nutidens flickskolor. Längre stod äfven den manliga folkundervisningen på nära lika låg ståndpunkt. På *Gustaf d. 1:stes* tid funnos (säger Geijer) väl så kallade *skolestugor*, men de voro föga besökta *). Under en af våra störste konungars tid, då rikets högste styresman icke blott medhann att, under den ädla kampen för ett stort och heligt mål, göra sitt land känt och fruktadt såsom en af Europas stormakter, utan äfven att befordra landets inre utveckling genom undervisningens ordnande och grundläggandet af många af dess högre läroverk — under denne konungs tid förmärkas äfven de första spåren af något allmännare intresse för den qvinliga befolkningens undervisning.

Biskop *Johannes Rudbeck* inrättade nemligen i *Westerås* (hvars gymnasium äfven vid denna tid stiftades) *den första allmänna flickskola*, hvilken fick namn af *Parthenagogium*. Han förordnade att skolan skulle förestås af en så kallad *Parthenagogos*, hvilken skulle vara gift och hvars hustru skulle vara "*läremoder i pigeskolen*". Undervisningsämnenä likasom årtalet för skolans anläggande äro okända, men i någon gammal urkund nämnes att den år 1645 räknade 16 lärjungar, och i en disputation från år 1720 finnes den äfven omnämnd. Att den lilla läroanstalten gjort sig känd och aktad märka vi af berättelser om huru en Erkebiskop en gång förrättat examen derstädes — en utmärkelse, hvilken troligen aldrig kommit någon af nutidens fria flickskolor till del. Vi hafva gjort några förfrågningar i *Westerås* rörande skolans öde från

*) "Först år 1571", säger Geijer i sitt Litteraturblad, "intogs i Kyrkoordningen några kapitel om Skolorna, och den första skolordning utgafs på latin af *Drottning Christina* 1648, under medverkan af Biskop *Johannes Rudbeck*."

år 1645, men erhållit det svar, att man är okunnig om huruvida den fortgått någon längre tid och möjligen utgör grunden till någon sådan nuvarande läroanstalt. Om några med denna samtida skolor upprättats i andra af Sveriges städer känna vi icke, men anse det föga sannolikt, då denna, i gamla skrifter från 16- och 1700-talet nämnes såsom något ovanligt, såsom ett undantag från vanliga förhållanden. Näst *Rudbecks Parthenagogium* är troligen den, under slutet af 1700-talet stiftade, och ännu existerande så kallade *Murbeckska inrättningen* i Stockholm, den äldsta uppfostringsanstalt för fattiga svenska flickor. I de gradvis uppstående och först för 20 år tillbaka något ändamålsenligt ordnade *folkskolorna*, kan man väl antaga att ett mindre antal flickor äfven åtnjutit en torftig undervisning, men egentliga *flickskolor*, för obemedlade lärjungar, torde icke ens inom städerna hafva blifvit något allmänt spridda förr än mellan åren 1830 och 40. De som under denna tid, och allt sedermera uppstått hafva underhållits dels af kommunen, dels af den enskilda välgörenheten.

Att *Staten* skulle hafva något slags skyldighet att bekosta sina döttrars så väl som sina söners undervisning, att döttrarna sjelfva kunde hafva någon nytta af en sådan fri undervisning, eller i någon mån kunde återgålda kostnaden därför, derpå synes man först under de sista decennierna blifvit betänkt. Eget nog var det allra första steget i denna riktning — eller Rikets Ständers beslut om upprättande af *3:ne seminarier till bildande af folkskolelärarinnor* (se Riksdagsförhandlingarne från 1857) ett bekräftande af den grundsats, som gjort sig gällande mer än 200 år förut vid stiftandet af den första svenska flickskolan — nemligen den grundsats Biskop *Johannes Rudbeck* följde, då han bestämde att det skulle vara "*en läremoder* (d. v. s. en qvinlig och icke en manlig lärare) i *pigeskolen*". Man kan ej annat än önska att den anvisning, som innebäres i det gammaldags, uttrycksfulla ordet *läremoder* äfven måtte utgöra den ledande principen bland lärjungar och lärare i dessa bildningsanstalter för det svenska folkets blifvande lärarinnor, eller, hvarför ej behålla det vackra ordet — *läremödrar*?

Då vi emellertid i vår flygtiga historik nu följt ämnet ända till innevarande tid, öfvergå vi till frågan:

Hvilka bildningsmedel erbjudas för närvarande den obemedlade svenska qvinnan?

Svaret blir följande:

- 1:o Undervisning i den vanliga folkskolan inom hvarje församling.
- 2:o Undervisning i 3:ne Seminarier för bildande af folkskolelärarinnor.
- 3:o Undervisning i Svenska Slöjdföreningens Söndags- och aftonskola i Stockholm.
- 4:o Undervisning i Statens Seminarium i Stockholm för bildande af lärarinnor i högre skolämnen.
- 5:o Undervisning i Kgl. Musikaliska Akademien i Stockholm.

Härtill kunna läggas några af den enskilda välgörenheten stiftade och underhållna skolor i städerna, der dock den bokliga undervisningen sällan, om någonsin, öfverstiger folkskolans minimum, och der slöjdundervisningen uteslutande inskränkes till sömnad, spånad och väfning.

En öfversigt af inträdesfordringar och undervisningsämnen i dessa, de enda läroanstalter, der fri undervisning erbjudes den svenska qvinnan, visar följande resultat.

Minimum af det kunskapsmått, som i folkskolan bör inhemtas, och hvarvid undervisningen i flickskolorna beklagligtvis oftast stannar, är följande:

Ren innanläsning af svenska språket.

Religionskunskap till den grad, som fordras för att kunna börja nattvardsläsningen.

Skrifva, samt

De fyra räknesätten i hela tal.

Folkskolans undervisningsämnen äro i öfrigt, med några få undantag, desamma som de härnedan uppräknade för Seminarierna.

Inträdesfordringarne för 1:sta klassen i dessa Seminarier för folkskolelärarinnor äro:

God kännedom af Luthers katekes med den antagna förklaringen, äfvensom af någon lämplig lärobok i bibliska historien.

Full färdighet i innanläsning samt förmåga att nöjaktigt redogöra för det lästa, äfvensom att någorlunda felfritt kunna uppskrifva ett dikteradt stycke.

En jemn och redig handstil, samt

Färdighet i de fyra räknesätten i hela tal, bråk och sorter, äfvensom någon vana vid hufvudräkning.

Undervisningsämnena äro enl. det nya, knappast ännu tillämpade reglementet, följande:

Christendom, omfattande Katekes och Bibelläsning, kännedom af de bibliska böckernas allmänna innehåll, författare och tidsföljd, hufvudpunkterna af kyrkohistorien, synnerligen reformationens o. s. v.

Svenska språket med dess formlära och det viktigaste af sats- och interpunktionsläran, öfningar i rättskrifning, lättare ämnesskrifning m. m.

Räknekonst. De fyra räknesätten i hela tal, bråk och sorter, enkelt och sammansatt regula de tri, utdragning af kvadratrötter, handledning i enkelt bokhålleri m. m.

Geometri, en mindre kurs.

Historia, fäderneslandets något utförligare, synnerligast dess märkligare skiften och personligheter, allmänna historien i sammandrag. Kännedom om Sveriges statsförfattning samt om arten af dess fornminnen.

Geografi. Det viktigaste af den matematiska och fysiska; fäderneslandets politiska efter någon kort lärobok, öfriga länders i allmän öfversigt.

Naturkunnighet. Ungefärligen samma kurs, som innehålles i Berlins Naturlära, med tillägg af grunderna för sundhetsläran, förklaring af vanligare naturföreteelser, allmännast brukliga fysikaliska instrumenter, maskiner m. m.

Pedagogik och Methodik, lämpad efter folkskolans uppgift, samt med praktisk tillämpning i någon mindre skola.

Välskrifning.

Musik. Notkunskap, koralsång, orgelspelning.

Linearteckning.

Gymnastik samt, så vidt ske kan, äfven

Trädgårdsskötsel och simning.

Full lärokurs är beräknad upptaga en tid af 3 år, hvilken dock kan förkortas i förhållande till lärjungens flit eller större kunskapsmått vid inträdet. Äfven kunna lärjungar under kortare tid genomgå en lärokurs, beräknad för mindre skolor.

I *Svenska Slöjdföreningens Söndags- och aftonskola* gäller såsom vilkor för inträde det kunskapsmått, hvilket kan inhemtas i Stockholms 3:ne fria *Borgarskolor*, (Söndags- och aftonskolor), som dock endast äro tillgängliga för manliga lärjungar. Undervisningsämnen för de qvinliga lärjungarna i *Slöjdföreningens skola* äro följande:

Ritning. Linear- klots- ornaments- figur- kart- mönster-ritning m. m.

Målning. Ornaments- och figur-målning samt imitation af trä, sten m. m. i vattenfärg och olja.

Modellering.

Arithmetik.

Geometri.

Perspektiv- skugg- och konstruktions-lära.

Svenska och Tyska språken.

Bokföring.

Gravyr i trä, metall och sten.

Lithografering.

Blomstertillverkning.

I *Statens Seminarium för bildande af lärarinnor* i högre skol-
ämnen äro inträdesfordringarne följande:

Christendom: katekes och biblisk historia.

Geografi, det viktigaste af den allmänna fysiska och politiska,
samt den Svenska något fullständigare.

Historia, det viktigaste af den allmänna, den Svenska något
fullständigare.

Räknekonst, de fyra räknesätten i enkla tal, sorter och bråk
samt enkelt regula de tri.

Naturlära, första grunderna efter Berlins lärobok.

Språk: i *Modersmälet* kännedom om formläran och det allmän-
naste af satsläran samt förmåga att skriva en någorlunda felfri upp-
sats öfver ett lättare ämne.

I *Fransyska,* säker innanläsning, kännedom af grammatiken,
förmåga att kunna öfversätta en lättare, helst historisk författare,
samt att någorlunda felfritt från svenska till fransyska öfversätta ett
lättare stycke.

I *Tyska* eller *Engelska,* säker innanläsning, kännedom af gram-
matiken, samt förmåga att på god svenska kunna återgifva ett stycke
ur något lättare, helst historiskt arbete.

Dessutom fordras en någorlunda god *handstil,* någon öfning
i *linearteckning,* samt skicklighet i vanliga handarbeten.

Undervisningsämnena, hvilka till en del lemnas åt lärjungar-
nas fria val, lämpadt efter hvars och ens olika håg och anlag,
samt den tid de kunna egnas åt sina studier, äro följande: *)

Christendom:

äfven omfattande en historisk öfversigt af alla märkligare religions-
kulturer, samt kyrkohistoria.

Pedagogik:

Allmän pedagogik, Didaktik och Methodik, Skol-organisation samt
pedagogikens historia.

Historia och Geografi:

En ganska omfattande kurs, som äfven är ämnad att upptaga en kul-
turhistorisk öfversigt.

Mathematik:

3:ne kurser, omfattande tillsammans de 6 första böckerna af *Eucli-*

*) Omfånget af kursen i hvarje läroämne, har väl ännu ej i ett
så nytt läroverk kunnat blifva fullt fastställt, men vi meddela här
hufvudinnehållet af de programmer, som vid 1:sta lärokursens början
uppgjordes af de flesta lärare för deras resp. ämnen.

des, en mindre kurs i *Algebra*, samt skriftliga uppsatser af geometriska theoremer och problem.

Fysik:

innefattande äfven läran om magnetism och elektricitet.

Kemi.

Fysiologi:

Läran om människokroppens byggnad med tillämpning för helsovård och fysisk uppfostran.

Botanik, omfattande framställningen af växtlivets allmänna fenomen, de viktigare eller allmännare typerna och formerna i vår inhemska Flora, samt de olika växtorganerna och dessas utveckling.

Zoologi, ungefär samma kurs, som innehålles i Sundevalls lärobok.

Svenska språket, öfversigt af språkets etymologiska och syntaktiska behandling, dess historiska utveckling och dess vitterhets allmännaste och mest framstående drag.

Tyska språket, grammatik, litteraturofversigt, skriföfningar och öfversättningar.

Fransyska språket, grammatik, litteraturofversigt, skrif- och talöfningar.

Engelska språket, d:o.

Teckning, linear- och frihands-teckning, ornaments, landskaps- och figur-teckning, klotsritning och ritning efter gipser.

Skrifkonst, Grammatik och Sångöfningar.

För genomgående af fullständig lärokurs är en tid af 3:ne år beräknad; en del ämnen äro, såsom vi nämnt, obligatoriska, en del fria; med Seminariet är en mindre tillämpningsskola förenad. Se vidare härom 2:dra häftet, 3:dje årgången af denna Tidskrift.

Nu återstår bland de fria undervisningsanstalter, som för närvarande stå den svenska qvinnan öppna, endast ännu en att nämna, neml.

Kgl. Musikaliska Akademien. Tonkonsten i hela dess vidd, samt i dess dubbla egenskap af konst och vetenskap, utgör (enl. förslaget till de nya stadgarne) föremålet för Akademiens verksamhet, likaledes tonkonstens estetik, historia och litteratur, läran om dess förening och samverkan med skaldekonsten samt slutligen kännedomen om de förnämsta tonverktygens konstruktion.

Inträdesfordringarne äro olika i de olika klasserna. För inträde i *Harmoni- och Sångklasserna* fordras fullständig *notkunskap*, kännedom om *tonskalorna* och *deras förteckningar, taktarter, notvalörer* m. m. I orgelklassen — säker koralspelning samt förmåga att utföra *någorlunda lätta preludier*. I *Pianoklassens 1:sta afdelning* emottagas, orättvist nog, ej qvinliga lärjungar, hvarför de för enskilde lärare måste inhemta det betydligt skärpta kunskapsmått, som fordras för inträde i *högsta pianoklassen*: neml., att i *någorlunda hastigt tempo kunna*

spela skalorna i alla tonarter, i octaver, terzer, sexter och decimer, att i riktigt tempo kunna spela svårare étuder och obehindradt från bladet utföra mindre svåra klassiska kompositioner, och slutligen att felfritt och med musikaliskt föredrag kunna spela någon inöfvad svårare komposition.

Läroämnenä i Kgl. Musikaliska Akademien äro följande:

Harmonilära.

Komposition.

Instrumentation.

Partiturläsning.

Tonkonstens historia och estetik.

Elementar- och chorsång.

Solosång.

Orgelspelning.

Pianospelning, violin, violoncell och kontrabasspelning, samt dessutom bläsinstrumenters behandling, hvilka senare läroämnen ännu ej af de qvinliga lärjungarne blifvit tagna i anspråk.

Komma vi nu till frågan: *huru begagnar sig den Svenska Qvinnan af de bildningsmedel, som för närvarande erbjudas henne*, kunna vi lemna följande på det hela ganska tillfredsställande svar:

Flickskolorna af 1:sta graden äro i städerna vanligen flitigt begagnade, hvaremot folkskolan på landet är mindre besökt. Mången gång ha vi dock äfven i städerna hört mödrar tveka att skicka sina flickor och äfven mindre gossar i de stora folkskolorna, bland 50- till 100-tal okända, mången gång *ökända* eller mindre väl kända kamrater; med många försakelser hopsamla de hellre en liten summa för att kunna hålla barnen i en mindre skola, der väl afgift fordras, men der de lära *bättre läsa och mindre odygd*. Ett faktum, som tyckes oss tala för en delning af de stora folkskolorna till mindre, för olika åldrar, der lärarinnan kunde hålla bättre uppsigt öfver barnen.

Seminarierna för folkskolelärarinnor: "I allmänhet äro dessa Seminarier långt mindre besökta och anlidade, än man af föregående diskussioner och af motivena för dessa läroanstalter haft anledning vänta. Skälet dertill torde väl till någon del ligga i den icke sällsynta erfarenheten, att en medgifven rättighet ofta icke begagnas i samma mån, som den förut blifvit påyrkad. Nyheten torde väl också i många fall verka återhållande till dess makten af flera exempel i tidens längd hinner utöfva sitt inflytande."

Detta svar på en förfrågan vi ställt till den ansedde före-

ståndaren för ett af dessa läroverk är tillräckligt upplysande, och vi bifoga därför endast följande zifferuppgifter:

Elevernas antal var

år 1860: i *Skara* 7, i *Strengnäs* 12, i *Calmar* 14,

» 1861: i *Skara* 15, i *Strengnäs* 7, i *Calmar* 15,

» 1862: i *Skara* 15, i *Strengnäs* 10, i *Calmar* 20.

I *Svenska Slöjdföreningens skola*, var antalet qvinliga elever i April 1861, 252, och har varit i ständigt tilltagande under de 3:ne år, skolan varit tillgänglig för qvinliga lärjungar.

I *Statens Seminarium för lärarinnor* har antalet af lärjungar under första läroåret varit 55; under andra eller in-
nevarande läroår uppgår det till 77.

I *Kgl. Musikaliska Akademien* har antalet qvinliga elever under åren 1860, 61 och 62 varit 129, 122 och 113.

Det är således endast uppgifterna från Seminarierna för folkskolelärarinnor, som tyda på något slags motvilja eller tröghet hos den svenska qvinnan att begagna erbjudna kostnadsfria bildningsmedel. Det är så mycket mera förvånande, som dessa läroverk äro *de enda*, hvilka utan betydliga föregående utgifter, gifva qvinliga lärjungar säker utsigt till ett hedrande och någorlunda lönande yrke; äfvensom *de enda*, der de genom stipendier erhålla någon pekuniär hjälp under studietiden. Då den svenska qvinnan under alla andra förhållanden med synbarlig ifver omfattar hvarje tillfälle till inhemtande af kostnadsfri undervisning och yrkesskicklighet, måste det ligga någon särskild orsak till grund för denna motvilja för Seminarierna, och vi skola i en följande uppsats söka komma denna orsak på spåren, hvilket här skulle föra oss nog långt från vårt ämne.

Vi hafva här ofvan uppräknat allt, hvad, så vidt vi hafva oss bekant, af Staten eller offentliga myndigheter blifvit gjordt för den svenska qvinnans fria undervisning. Den största bristen i denna undervisning synes vara frånvaron af allt inre sammanhang mellan de olika läroanstalterna — bristen på en verklig undervisningsplan, på ett väl öfvertänt och följdriktigt tillämpadt system, sådant som legat till grund för de manliga undervisningsverken. Man nämner ofta såsom ett hufvudfel hos qvinnan bristen på följdriktighet i tankegång och slutsatser, såväl som i principer och handlingssätt — och man har ofta blott alltför rätt. Men om man gjorde sig möda att utforska orsaken, skulle man kanske finna den till stor

del ligga i den planlösa riktningen af hennes uppfostran och undervisning — i bristen på allt system så väl i hemundervisningen och de enskilda skolorna som i det qvinliga undervisningsväsendet i sin helhet — så vida man ännu kan anse ett sådant hafva kommit till stånd. De offentliga fria läroverk, som för närvarande stå den svenska qvinnan öppna (och det är endast med dem vi här velat sysselsätta oss), hafva till stor del tillkommit blott såsom appendix till manliga undervisningsanstalter — så *folkskolorna* och *seminarierna för folkskolelärarinnor*, *Sv. Slöjdföreningens skola* m. fl. De öfriga förekomma såsom enstaka yttringar af den mera frisinnade och tidsenliga uppfattning af qvinnans uppfostran, som under de sista åren gjort sig gällande bland svenska folkets ombud, men sakna allt inbördes sammanhang och tyckas ännu vänta på en ordnande och förmedlande hand, som skall bringa dem alla till samverkan under ett ordnad system för ett gemensamt mål. Oberäknadt det menliga inflytande på lärjungarnes karakter och andeliga utveckling, planlösheten i den qvinliga undervisningen utöfvar, verkar det hindrande och hämmande på hvarje hennes bemödande att genom något lönande yrke vinna en sjelfständig bergning och ekonomiskt oberoende för framtiden. Detta faktum, hvilket synes oss ligga klart för hvar och en som tänkt sig något in i saken, visar sig bäst, om vi söka svaret på vår tredje fråga:

I hvad mån kunna de bildningsmedel, som för närvarande erbjudas den Svenska Qvinnan, blifva henne ändamålsenliga medel till sjelfförsörjning?

Man finner då att en flicka, som erhållit en någorlunda grundlig undervisning i folkskolan, redan bör ega de kunskaper, som fordras för inträde såsom lärjunge i något af de trenne seminarierna för bildande af folkskolelärarinnor. Här finnes således ett verkligt system, som förbinder de båda läroverken med hvarandra — en följd af att de utgöra afdelningar af de manliga undervisningsverken och lyda under samma stadgar. Olyckligtvis tar man dock i de flesta fall för afgjort, att minimum af folkskolans kunskapsämnen är tillräckligt och "*godt nog*" för *flickskolan*, hvarför också denna sällan eller aldrig kan utgöra ett trappsteg till *Seminariet*. Afsigten är dock tydlig, och om den fullföljdes skulle den medellösa qvinnan genom den fria undervisningen i dessa båda läroanstalter (i

Seminarierna utdelas till och med stipendier till flitiga lärjungar) kunna vinna medel till en sjelfständigt bergning.

Under den förutsättningen att åt flickorna verkligt meddelades full undervisning i folkskolans läroämnen skulle éløver också derifrån kunna öfvergå till *Svenska Slöjdföreningens* skola — under nuvarande förhållanden kunna de det sällan eller aldrig.

Undervisningen i den sist nämnda skolan borde dock, rätt begagnad, alltid kunna blifva medel till sjelfförsörjning för dem, som med allvar och flit egna sig åt en bestämd yrkesgren. Dock finner man af årsberättelserna att ganska få af de med hvarje år talrikare qvinliga lärjungarne från skolan utgått till något yrke eller handverk. Orsaken härtill ligger likväl ej i någon brist hos läroverket, men i andra missgynnande förhållanden utom skolan, till hvilka vi en annan gång skola återkomma, för att försöka uppleta något medel till deras häfvande.

För inträde i *Statens Seminarium* i Stockholm för bildande af lärarinnor i högre skolämnen fordras, såsom vi sett, ett högre kunskapsmått, än som kan inhemtas i *någon friskola* för flickor, och är det således omöjligt för den svenska qvinnan att såsom lärarinna i enskilda hus eller skolor vinna sin sjelfständiga bergning, utan att först under många år hafva ganska drygt betalat den förberedande undervisningen. Derjemte tillkommer för seminarie-éløver från landsorten den höga lefnadskostnaden i hufvudstaden under de 3:ne år, som den fullständiga kursen fordrar.

Äfven för inträde i *Kgl. Musikaliska Akademien*, synnerligast i den af qvinliga éløver mest anlitade piano-klassen, fordras ganska betydliga förstudier, för hvilka éløven måste förut hafva betalat. Icke heller såsom musikleärarinna eller orgelnist kan således den obemedlade qvinnan vinna ekonomiskt oberoende, om hon ej varit i tillfälle att för pengar förskaffa sig den elementära undervisningen. Samma förhållande gäller väl här *i viss grad* äfven för de manliga éløverna (ehuru sångundervisningen i elementarläroverken dock för mången bland dem utgjort en väsendtlig hjälp), men såsom *undantag* från den allmänna regel, som legat till grund för ordnandet af undervisningsväsendet för den manliga befolkningen. Den fattigaste gosse kan nemligen från folkskolan öfvergå till elementarläroverken och derifrån, med erhållna studentbetyg till Akademien,

der fri undervisning står honom till buds i *alla* högre kunskapsgrenar. Eller om hans håg och anlag stå till något praktiskt yrke, kan han från de lägre klasserna i elementarläroverken öfvergå till någon af de *tekniska tillämpningsskolor*, som nu i många af rikets städer äro anlagda och der lärjungarne, likasom i *Svenska Slöjdföreningens* skola i Stockholm, samt i *Chalmerska* skolan i Göteborg, samtidigt med det praktiska yrket kunna inhemta de theoretiska kunskaper, som äro erforderliga för en rätt insigt och framgång deruti, och som förädlar så väl arbetet som arbetaren. I *Realskolor*, *Handtverks-* och *Borgarskolor* i de större städerna kan lärgossen, som saknar håg eller tid för inhemtande af högre kunskapsämnen, dock alltid på fristunder erhålla undervisning i vanliga skolämnen. Från de *tekniska skolorna* kan lärjungen öfvergå till *Teknologiska institutet*; och för *åkerbrukaren*, *bergsmannen*, *pharmaceuten* m. fl. finnas äfven fria läroanstalter. Man finner således att en följdriktig princip har legat till grund för ordnandet af den undervisning, som kommer den manliga ungdomen till godo, att den åsyftar att bana väg för utbildande af olika anlag och att bereda en möjlighet för den obemedlade att kunna välja hvad yrke, inträda i snart sagdt hvad embetsverk som helst, utan att för *undervisningen* i dithörande kunskapsgrenar behöfva betala mer än en jmförelsevis obetydlig penningssumma.

Den obemedlade svenska *qvinnan* kan deremot, såsom vi sett, icke vända sig till *något enda yrke*, utöfver tjenarinnsans, utan att med ganska betydliga kontanter, eller ock med egna lärospån och de förluster, som äro en följd af okunnighet och oerfarenhet, hafva måst betala sin förvärfvade skicklighet, hvilken dessutom, i följd af dessa missgynnande förhållanden, oftast blir mindre grundlig. Det enda undantag man här märker, gäller folkskolelärarinnsans yrke, i de få fall der åt *flickor* meddelas grundlig undervisning i *folkskolans* alla läroämnen. De länkar, som fattas för ett fullständigt och ändamålsenligt undervisningssystem för den svenska *qvinnan*, synas således vara:

1:o) *Elementar-skolor*, så ordnade, att lärjungarne från de lägre klasserna i dessa läroverk skulle kunna öfvergå, dels till *seminarierna* för *folkskolelärarinnor*, dels till *Slöjdföreningens* och *andra liknande skolor*, hvarom mera här nedan. Från de högre klasserna i elementarläroverken, (hvilka för dem som deraf önskade begagna sig) äfven bland sina

läroämnen borde intaga *undervisningsläran*, skulle lärjungarna kunna utgå, dels såsom lärarinnor i enskilda hus och skolor, der mången gång ej högre kunskapsmått fordras, än det som utgör villkoret för *inträde i Statens Seminarium i Stockholm*, dels såsom élèver i detta *Seminarium*, hvarefter de, om kursen derstädes fullständigt genomgås, böra vara kompetenta att tillträda hvilka lärarinneplatser som helst.

2:o) *Slöjdskolor i de större landsortsstäderna*, motsvarande *Svenska Slöjdföreningens skola i Stockholm*, derifrån den qvinliga lärjungen (när de yttre hinder, som ännu förefinnas, småningom vika undan, såsom de redan börjat göra) skulle kunna utgå till *alla* sådana industriella yrken, som egna sig för qvinnans arbetsförmåga, och äfven genom inhemtad kunskap i bokföring och i grunderna af handelsvetenskapen, med mera framgång och i större skala skulle kunna egna sig åt handelns aktade och lönande yrke. Hon borde efter genomgången kurs derstädes *kunna* och *böra* antagas till *alla* slags bokförare-platser och sådana befattningar, som hufvudsakligen taga i anspråk färdighet i räknekonsten, äfvensom till skönskrifvare- och renskrifvare-sysslor inom embetsverken. För Telegrafistens och Pharmaceutens yrke, hvilka väl här, likasom i andra länder, en gång skola blifva tillgängliga för qvinnan, borde lärjungarne i dessa skolor äfven kunna inhemta den förberedande vetenskapliga undervisningen. Skulle ett framtida Statsanslag för den qvinliga undervisningens ordnande icke erbjuda tillräckliga medel för dylika slöjdskolors anläggande, särskildt för qvinliga élèver, borde dock sådana skolor utan synnerlig kostnad kunna anordnas, om de *Tekniska tillämpnings-skolorna och Söndags- och aftonskolorna i landsorten* *) *ålades att äfven bilda några klasser för qvinliga lärjungar*, der man vid läroämnenas bestämmande kunde begagna sig af den erfarenhet, som under flere år vunnits i *Slöjdföreningens skola*, med tillägg af sådana, inom dessa skolor redan stadgade läroämnen, hvilka kunna vara af gagn äfven för qvinliga élèver.

3:o) Fri undervisning för qvinliga élèver vid Kgl. Akademien för de Fria Konsterna i *alla* de akademiens läroämnen,

*) Sådana finnas redan nu i följande städer. *Malmö, Borås, Örebro, Norrköping* (2) och *Eskilstuna*, samt de af *Göteborgs stad*, eller enskilda personer derstädes underhållna slöjdskolor, der troligen ej något hinder skulle uppstå för bildande af några klasser för qvinliga élèver om exemplet gafs af Statens läroverk.

som lämpa sig för qvinliga konstidkare, samt i Musikaliska akademiens 1:sta Pianoklass tillträde för ett lika antal qvinliga, som manliga éløver.

4:o) Tillsättande af en öfverstyrelse för alla af Staten bekostade läroverk för qvinliga lärjungar, under hvars kontroll äfven alla *enskilda* undervisningsanstalter för den svenska qvinnan borde ställas.

Troligen skola ej många år förflyta, innan en förändring i detta syfte försiggått, då förslag om ordnande af undervisningen för den qvinliga befolkningen, samt begäran om anslag till bildande af nya läroverk för densamma, redan under innevarande riksmöte blifvit väckta.

Vi torde derföre kunna hoppas, att inom loppet af några få år, en ny æra skall gry för den svenska qvinnan, då hon i kostnadsfria, af Staten underhållna, läroverk, ordnade efter tidsenliga principer och ett följdriktigt system, kan inhemta så väl den allmänna, på en varm gudsfruktan byggda själsodling, för hvilken hvarje menniskonatur, oberoende af yttre förhållanden, är tillgänglig, som de kunskaper och insigter, hvilka fordras, för att med ett lönande, enligt håg och anlag fritt valdt yrke, kunna vinna en sjelfständig bergning för framtiden, som ock slutligen de djupare kunskaper och den högre bildning, hvilka utgöra civilisationens skönaste och dyrbaraste frukter. Dessa hafva hittills hos oss blott sällan hunnit sin fulla utbildning och mognad, men alltför ofta stannat vid en artificiellt frambringad, fremmande och fruktlös blomstring, ej sällan blott bestående af löst påsatta, granna, men liflösa pappersblommor. Våga vi nu hoppas på ett bättre utsäde, hvilket, hvilande på den grund, om hvilken det heter "*att ingen annan grund lagder är*", och uppspirande ur *fosterländsk jordmån*, framdeles skall utveckla sig i en friskare, en härdig, naturenlig blomning, bärande inom sig den sanna bildningens herrligaste fruktämnen, *Tro* och *Vetande*, att långsamt men säkert mogna till en skörd för tid och evighet?

Detta spörsmål, det sista af de många vi här framställt, kan endast framtiden besvara — en framtid, som dock ej synes långt aflägsen och oviss, utan nära och löftesrik, och hvilken den svenska qvinnan derför med hoppfull glädje kan afbida, under det hon i stillhet bereder sig att *blifva värdig de förmåner*, den synes lofva henne.

L—d.

XXIX. — NÅGRA ORD OM NÖJE OCH NÖJEN.

Much work and no joy
Makes Jack a dull boy.*)

Engelskt ordspråk.

Sommaren, tillbringad antingen i stillhet och frid i naturens vänliga sköte, eller vid bad och brunnar för att återhemta helsa och krafter, som under vintern lidit mer eller mindre afbräck, eller under angenäma och intressanta resor, har flytt bort med sina få soliga och många mulna dagar, likaså den välkomna ersättningen af en vacker eftersommar. Sedan kom hösten, att börja med älskvärd nog, men efter hand trumpen och dyster som vanligt och som vanligt för åtskilliga bland oss åtföljd af en mängd oeftergifliga hushållsbestyr och för andra af en ifrig brådska med julklappar, ämnade att skänka glädje åt så väl gifvaren som emottagaren. Äfven julen, årets största och käraste högtid, då familjen, så att säga, sluter sig närmare tillsammans i kärlek och stilla glädje, då de från hemmet skiljda medlemmarne, om möjligt är, åter förena sig för att fira minnet af Verldsförsonarens födelse, då barnen, ehuru ännu ej fullt medvetna om högtidens djupa betydelse, med den oblandade fröjd, som tillhör deras ålder, jubla och fagna sig åt den kära julaftonen, då de lyckligare lottade äfven tänka på armodets barn med någon liten skärf för den stundande helgen, äfven denna tid med sina brytningar af mörker och ljus, ur hvilken kamp ljuset dock segrande framgår, ligger nu bakom oss.

Nå väl, "allt det der är nu förbi, förbi" och vintersåsongen med sina nöjen, sin carnaval, hvilken, om den ock ej hos oss smyckar sig med all söderns brokiga grannlåt, likväl på intet sätt förbises, tar sin början. Tidpunkten torde således kanske vara lämplig nog att uppfylla ett löfte, som vi vid ett föregående tillfälle **) gifvit våra unga läsarinor, att nemligen, sedan vi mer än en gång påpekat livvets allvarliga fordringar, jemte nyttan och vigten af ett samvetsgrannt arbete,

*) Mycket arbete och inga nöjen gör Jack trög och trumpen.

**) Se 2:dra årg. 1:sta häftet: *Om quinnans religiösa uppfostran*, af St.

äfven egna några blad åt *nöjet*, hvilket spelar en ej så obetydlig roll i den uppfostran, som gifves vår tids ungdom.

Då det motto vi valt för vår lilla uppsats redan antyder våra åsikter i detta afseende, hoppas vi att ingen af de unga, till hvilka vi nu företrädesvis vända oss, måtte anse oss för stränga mentorer eller lefnadströtta filosofer, hvilka, emedan de ej sjelfva kunna njuta af lifvets nöjen, ej heller unna andra att njuta dem. Tvertom. Vi vilja ej allenast gerna glädja oss med de glada, utan äro färdiga att när vi det kunna äfven bereda dem ett oskyldigt nöje. Ja, vi anse ett sådant ej blott tillåtligt, men till och med som en nödvändig ingrediens i sammansättningen af så väl det sociala som det enskildta lifvet, för hvilket det ungefär är detsamma som kryddan för maten. Likasom den senare för den vid kryddor vanda gommen utan denna tillsats förefaller fadd och smaklös, likaså blir ett lif af fortsatt arbete, utan allt afbrott af vederqvickelse och förströelser, tungt och enformigt, särdeles för de unga, samt gör sinnet dufvet och nedstämdt.

Vi äro således ense om, att på samma gång arbetet är ett nödvändigt vilkor för själens förädling och kroppens helsa, samt för mängden äfven för det dagliga brödet, är nöjet behöfligt för att uppfriska sinnet och återgifva det den spänstighet, hvilken ofta går förlorad under ett träget och ansträngande arbete. "Menniskan är ett sällskapsdjur", säger *Tegnér*. "Hon har behof af sina likars umgänge för att meddela sina tankar, sin sorg eller sin glädje." Men här gäller den gamla satsen: "lagom är bäst", kanske mer än någonsin, ty lika tillåtligt, oskadligt, ja, välgörande ett nöje *kan* vara, om det njutes i rätt tid och med rent hjerta, lika klandervärdt, skadligt, till och med förderfligt kan det blifva under motsatta förhållanden. Också tillägger den författare vi nyss citerat: "jag vill att umgänget skall återföras inom sina naturliga gränser, att det skall vara aftonrodnaden på en nyttig dag, att människans första tanke skall vara på hennes kall och först den andra på hennes nöjen."

I dessa ord ligger en sanning, innebäres en varning väl värd att betänkas och behjertas af de unga, som lätt nog så indragas i nöjenas hvirvel, att de, åtminstone för en tid, anse detta oupphörliga jägtande efter nöjen, hvilket mångenstädes gör sig gällande, såsom snart sagdt sin lefnads hela mål. Ty hur förflyter väl lifvet inom vissa kretsar i hufvudstaden,

likasom i några af våra större landsortsstäder, sedan den s. k. säsongen inträdt? Baler, supéer, middagar, theaterbesök, concenter jaga hvarandra dag efter annan, inkräkta de pligter, de omsorger dagen medför och störa den hvila natten så moderligt erbjuder de trötta människobarnen, hvilka dock icke alltid följa de anvisningar, naturen sjelf ger dem. Ty i många kretsar skulle man tro, att det ej anses *comme il faut* att bry sig om naturen; man sätter sig öfver den med en förnäm axelryckning, tycker att den på sin höjd kan duga för hopen, samt fortfar att göra natten till dag och att föra ett så artificiellt lif som möjligt. Så fortgår det en tid *tant bien que mal*, till dess naturen slutligen uppreser sig och hämnas på dessa offer för ett förvändt lefnadssätt, som då, i trots af sin obetänksamhet, sin stolthet och sitt öfvermod, *måste* inse sin vanmakt och erkänna sig öfvervunna.

Efter en i balsalongen eller vid spelbordet genomvakad natt, kan man ej undra på om förmåga och vilja saknas att pröfva sanningen af det gamla ordspråket: "morgonstund har guld i mund", kan man ej vänta håg och kraft till ett livadt och flitigt arbete. Låtom oss taga ett exempel bland de många, som omgifva oss. Solen står redan högt på himmelen innan balens firade drottning, — omgifven af beundrare, uppjuden och kurtiserad som hon var under gårdagens *fête* — förmår uppslå sina trötta ögonlock; hon känner sig matt, medtagen, morgontoiletten går långsamt och kammarjungfrun får mer än en otålig tillrättavisning. Men nu kommer bud från fru mamma att visiter infunnit sig och vår unga sköna skyndar i salongen, der hon under en livvad conversation om dagens *on dits*, om gårdagens förtjusande bal, om den väntade maskeradens hos Grefve *M—s*, om Fröken *B—s* coiffyr och Fru *L—s* kurtisörer återvinner sin älskvardhet och sitt goda lynne. Väddret är vackert, hon gör en promenad och några små upphandlingar för aftonens toilett och sedan kommer middagen, hvar efter hon måste taga en siesta för att uppfriska blickens eld och kindens rosor, innan hon går att kläda sig till soiréen hos Baron *F—s*. Der ha vi temat för vintern och variationerna fortgå i samma tonart (kanske insmyger sig dock ett och annat moll-ackord), så länge säsongen varar — och man har roligt, mycket roligt, förtjusande roligt!

Men var allt detta verkligen nöje, så frukta vi att det är dyrköpt. Ty betrakta väl den unga skönhet, om hvilken

vi talat, och du måste medge att ögat förlorat sin friska glans och kinden sin blomstrande fyllighet — ja, vi frukta högeligen det hon gått att föröka de täta leder af offer, som den försåtliga bleksoten tecknat. Men — det kan ej hjälpas, verlden vill så ha det, och hvem har mod att sätta sig upp emot dess fordringar, att följa sina egna åsigter, att vara "besynnerlig". Sedan får man göra som andra: medicinera, gymnastisera, besöka badorter, helsobrunnar och försöka hvad man kan för att hålla mod och krafter uppe, för att nästa vinter kunna fortsätta på samma vis. Och så går det kanske år efter år; drifhusplantorna knoppas och blomstra äfven de, när de erhålla omsorgsfull och trägen vård, men nog affaller mången knopp i förtid, och aldrig vinner plantan den fulla utbildning och skönhet, den kraft och den friskhet, som den gjort, hade den fått växa upp under Guds fria himmel, fostrad och närd af solens strålar, af regnets vederqvickande bad.

Du vänder dig bort från dessa bleknade rosor med en vemodig suck och ville gerna bestrida en åsigt, som tyckes dig sträng, men orden dö på dina läppar, ty du kan ej förneka sanningen af hvad här blifvit sagdt. Och dock ha vi endast vidrört *en* af den lysande tafans skuggsidor, den som faller mest i ögonen, men som det oaktadt *ej* är den mörkaste. Ty hvad skall man väl säga om den andliga fattigdom (vi mena ej detta uttryck i dess vackra bemärkelse), den tomhet, som måste uppstå i själen hos dem, hvilka hängifva sig åt ett lefnadssätt, sådant vi här beskrifvit. Säkert göra de, såsom tänkande och kännande varelser, äfven sjelfva, åtminstone sedan livvets flyktiga vår förgått, denna erfarenhet, och mången gång kännes den väl smärtsam nog; men det är med nöjet som med andra stimulerande medel; har man en gång förvänt sig dermed, så kan man ej umbära det, utan måste taga en allt starkare och starkare dosis. Också får den, som sålunda blifvit van att ila från nöje till nöje, slutligen ett slags panisk förskräckelse för sitt eget sällskap, och söker *coûte qui coûte* att undfly detsamma, utan att kunna begripa visheten i det fransyska ordspråket:

*mieux seul que mal accompagné.**)

Det kan med skäl sägas om sådana personer, hvilka i följd deraf måste sakna frid inom eget bröst och trefnad inom eget

*) Bättre ensam än i dåligt sällskap.

hem, att de äro fridlöse. som irra omkring och fåfångt söka en tillflykt, der de kunna finna hvila och ro. Och de finna den ej i balsalen, ej på theatern, ej i de fyllda salongerna, ej i de sällskapskretsar, der dagens *chronique scandaleuse* afhandlas med förkärlek, ej en gång vid spelbordet, der de kanske till slut söka den, och der de åt de målade kortlapparne och de sammansättningar slumpen gör deraf egna tid, omtanke, uppmärksamhet, intresse, som kunnat användas så oändligt mycket bättre, och der de, ofta utan tvekan, på några timmar bortslösa penningesummor, tillräckliga att under månader fylla en fattig familjs behof. Men vänder sig en behöfvande till dem med bön om bistånd, så tillsluta de kanske både hand och hjerta, samt svara, att de hvarken ha råd eller lust att kasta bort penningar på lättingar, som ej vilja arbeta. Ty till det förderfliga inflytande missbruk af nöje utöfvar på menniskohjertat, får man väl äfven räkna den sjelfviskhet, den småsinthet, som derigenom så småningom bemäktiga sig det samma; ja, man kan, utan att beskyllas för öfverdrift, våga påstå att detta missbruk förqväfver själens ädlare böjelser och gifver näring åt dess lägre affekter.

Mycket kunde ännu sägas om de förderfliga följderna af att sålunda hejdlöst hängifva sig åt ett begär efter nöjen, hvilket ej så oriktigt påstås vara ett af vår tids lyten, en kräfte, som tärer på samhällskroppens ädlaste delar och som ej är inskränkt till vissa klasser, utan räknar representanter bland alla stånd och vilkor. Men bristande utrymme och kanske äfven bristande förmåga bjuda oss att ej längre uppehålla oss vid detta ämne, och vi vilja derföre endast koncentrera några bilder inom gränsen af en trång ram. Hvem kan väl uppräknat alla de rika, sköna anlag, som på detta sätt, af brist på tid och tillfälle till ändamålsenlig utveckling, gå förlorade för sina egare och för menskligheten? Hvem kan väl tälja alla de familjer, hvilka derigenom gå miste om en af de dyrbaraste timliga skatter, menniskan, "som dock alltid måste vara i strid på jorden", kan förvärfva sig — hemmets frid och hemmets lycka? Och ej allenast denna frid och lycka, som likväl stå öfver allt verldsligt pris, sättas sålunda på spel, utan äfven familjens ekonomiska bestånd, att ej tala om dess medlemmars sinnesfrid och helsa. Ett brokigt galleri af figurer skymtar förbi oss och vi se embetsmän, som åsidosätta sina pligter mot samhället och sin familj, arbetare,

hvilka lättsinnigt bortslösa den mödosamt förvärfvade dagspenningen, under det maka och barn sakna bröd, mödrar, som lemna hem och barn i lejda personers vård, tjenare, som förglömma sina skyldigheter för att endast pocka på sina rättigheter. Och alla de unga sedan! Hvem kan väl beräkna allt det goda, denna unga qvinna, hvars kroppskrafter blifvit brutna, hvars själskrafter blifvit förslöade under ett oafåtligt jägtande efter tomma nöjen, en ständig sysselsättning med de lumpnaste bagateller, hvars alla tankar concentrerat sig kring det egna jaget, hvem kan beräkna, säga vi, allt det goda hon *kunnat* verka för de sina, ja, för samhället, hade hennes helsa varit oförsvagad, hennes moraliska och intellektuella förmögenheter blifvit rätt uppodlade? Och se den unge mannen som går der med blekgul hy, dunkel blick, kal hjessa och blaserad uppsyn — han, som åldrats i förtid och nu är mätt på alla lefnadsnjutningar och utledsen vid sjelfva lifvet — hvad bragte väl honom i denna sorgliga belägenhet? Var han ej en lofvande yngling, sin moders glädje, sin faders stolthet? Låg ej framtiden löftesrik framför honom, tycktes han ej ämnad att uträtta mycket godt, ja, kanske stort i verlden, att blifva en heder för sin familj, en prydnad för sitt land? Hvilket olycksöde har väl brutit hans kraft och förqvåft de lyckliga anlag, hvarmed naturen så frikostigt begåfvat honom? Tyst, jag vill blott hviska det i ditt öra: öfvermått, missbruk af nöjen, af njutningar, ty hvad mannen beträffar, är det ofta blott ett enda steg mellan nöjet och lasten, ett steg, som att döma efter utseendet mången gång tages så lätt, så tanklöst, som anade ej ynglingen att denna väg bär ned till en bottenlös afgrund. Men här måste vi bortlägga pennan, ty skuggorna falla så mörka, att det synes som kunde ingen mensklig makt förskingra dem, som kunde de ej ens utplånas af en moders bittraste tårar, en makas hjertblod. — — — — —

Men du ser allvarsam, förstämnd, till och med litet misslynt ut, unga läsarinna, och anklagar oss för löftesbrott, då vi lofvat att tala om något roligt och i stället tala så "grufligt" allvarsamt. Nå väl, vi vilja söka försona hvad vi brutit och upprulla en annan tafla för dig, en familjescen, t. ex. Du ser der en ungdomlig grupp, ynglingar, flickor, samlade i förtroelig krets kring föräldrarne. Dagens allvarligare studier, arbeten och bestyr äro samvetsgrannt genomgångna och i an-

genämt medvetande om att just derigenom ha gjort sig förtjent af någon ledighet och vederqvickelse, känner man sig gladt stämd och förenar sig i en treflig krets kring den tända lampan i hvardagsrummet. Och man är ej i förlägenhet om sysselsättning: systrarna taga sina arbeten, under det en af bröderna erbjuder sig att föreläsa något godt, det må nu vara nytt eller gammalt, fremmande eller fosterländskt. Lektüren afbrytes ofta af reflexioner och anmärkningar, hvilket ger anledning till ett utbyte af tankar, som alltid är nyttigt och bildande. En eller kanske flera vänner af familjen tillkomma och man fortsätter läsningen eller ersätter den med ett samtal, som än allvarligt, än lekande, stundom framlockar djupsinniga idéer, stundom skämtsamma infall, ibland åter framdrager hittills okända fakta eller ger en ny belysning åt förut bekanta förhållanden. Eller roar man sig med att lösa charader och gåtor, att skriva *bouts rimés*, att upprita rebus, med ett ord att sätta hvarandras skarpsinnighet på prof, och månget gladt och ungdomsfriskt skratt vittnar om den okonstlade glädje, hvilken har sin rätta jordmån i ett oförderfvadt sinne. Eller går man till pianot, spelar solo eller *à quatre mains*, allt som det faller sig, sjunger en romans, en folkvisa, en duett, ja, till och med en quartett, ifall några af gästerna råka att vara sångare, och, om ej dukningen af thébordet just då kommer i vägen, händer det nog, att vi få se ett eller flera unga par svänga om i en munter vals, en liflig polkett. Hvad säger J, unga läsarinor, om en sådan afton? Männe ej den i all sin enkelhet och anspråkslöshet likväl, hvad verkligt, oförfalskadt *nöje* beträffar, kan täfla med den "charmanta" balen hos Excellensen X:s?

Men frågen J, skall man då alls icke ha något umgängeslif i större skala, några bjudningar för sina vänner, supéer, baler, middagar? Jo visst, och hvarföre kunna ej äfven dessa göras lika trefliga och angenäma som den afton vi nyss beskriver (fastän vi alla veta att detta *sällan* är fallet)? Hvarföre? Jo, emedan de i *allmänhet* mer afse utvecklandet af en viss lyx (relativt till hvars och ens tillgångar), mer göras som ett slags skyldig tribut åt vänner och bekanta, än i afsigt att bereda sig och andra ett verkligt nöje, emedan vid dylika tillfällen en mängd obekanta eller föga bekanta personer sammanföras, hvadan de flesta ej känna sig *à son aise* och det hela förefaller stelt och tvunget.

Hvar och en torde hålla med oss om, att ett mindre samqväm vanligen är vida angenämare än de stora s. k. notvarpen, der värdfolket gör sig stort besvär och stora kostnader för att hopsamla ett betydligt antal gäster, hvilka, efter att i eleganta toiletter några timmar ha trängts och gäspat i en öfver höfvan upphettad atmosfer, under fåfänga försök att underhålla triviala conversationer, eller ock vid spelborden sökt fördrifva tiden, efter att under qvällens lopp ha proppat i sig (om man tillåter oss detta mindre vackra men karakteristiska uttryck) allahanda läckerheter, slutligen i tamburen vid sökandet efter sina öfverplagg erfara en lättnad vid tanken på att detta "nöje" lyckligt är öfverståndet, hvilken känsla ej heller torde vara fremmande för värdfolket. Om nu denna åsigt, mer eller mindre uppriktigt uttalad, är temligen allmänt utbredd, skulle en med våra seder och bruk obekant person troligen med förvåning fråga, hvarföre man ej handlar i enlighet dermed. Vi vete härpå ej annat svar än, att mängden ej har mod nog att afvika från hvad den anser höra till convenansens fordringar, under det vissa personer gerna omfatta dylika tillfällen för att utveckla en skrytsam lyx och åter andra finna det mindre kostsamt och besvärligt att göra *en* stor än flera små bjudningar. Och likväl kunde vårt umgängeslif med mindre besvär och mindre kostnad bli långt angenämare än fallet nu är, om man blott vid sina bjudningar gjorde mindre afseende på fåfängan att ej vilja ha det sämre än andra och mer på det verkliga nöje man önskade bereda sig och sina gäster, om man i stället för att sammanföra en mängd personer, hvilka hysa föga intresse för hvarandra och undfägna dem öfverflödigt, oftare och med mindre anspråk samlade hos sig en liten krets liktänkande vänner. I dylika mindre sällskapskretsar, der handarbeten ofta för fruntimren bidraga till trefnadens förhöjande, skulle man säkert ej vara i så stor förlägenhet om medel att fördrifva tiden på angenämt sätt som förhållandet vanligtvis är i stora sällskaper. Att vid sådana tillfällen föreläsa mindre stycken af goda författare, att göra denna lektyr till uppslag för en konversation, till hvilken hvar och en lemnar sin skärf, eller ock att sammanläsa ett godt dramatiskt verk, så att rolerna fördelas på olika personer, se der både underhållande och bildande nöjen. Charader och dylika förståndslekar, der skarpsinnigheten och fyndigheten öfvas, passa äfven ganska väl till tidsfördrif i en mindre krets

och en högre gren deraf, om vi så få uttrycka oss, är hvad fransmannen kallar *charades* och *proverbes en action* (en liten dramatisk, improviserad föreställning af charader och ord-språk, hvilka sålunda gissas af åskådarne).

För dem som ha tid och tillfälle att sysselsätta sig dermed, går det ju äfven an att för omvexlings skull anordna en och annan *tableau vivant*, om man blott söker någon verklig idé till stödjepunkt för den lefvande tafian, en och annan anspråkslös theatralisk föreställning. Dylika små tillställningar äro, när de ej absorbera tid och tankar och draga dem från vigtigare och allvarligare sysselsättningar, ej utan sin nytta för bildandet af unga sinnen, åt hvilka de bidra att gifva takt, hållning och smak.

Dessutom ha vi musiken, som utom dansen, väl redan utgör en af de få ingredienserna för vårt sällskapslifs nöjen, ehuru den i de flesta fall tyckes tillkommen på måfå, utan all slags plan. Ett steg framåt i detta hänseende skulle vara om de musikälskare, som veta att de någon bestämd dag komma att mötas hos en af sina umgängesvännar, uppgjorde ett litet program för aftonens musik. Den stackars värdinnan sluppe då allt bryderi för att anordna litet musik, hvilket nu ofta måste ske med mycket omsvep, böner och trug, under det de ombedda, ej blott beredda på, att hvar efter sin förmåga bidra till sällskapsnöjets höjande, utan ock villiga dertill, å sin sida ej behöfde göra sig omöjliga med tusen undflykter, såsom "att de ej visste hvad de skulle föredraga", "ej kunde något utantill", o. s. v.

Men vi höra ett sakta mummel omkring oss, hvilket slutligen ger sig form i frågan: "viljen J då alls icke unna oss att dansa?" Jo, af hjertat gerna, kära unga vännar, ty vi tillhöra ej den kategori, som anse dansen för synd, ett den onde andens påfund. Dansen är tvertom ett glädt och lifvande tidsfördrif, ja, från fysisk synpunkt betraktad, då den ej går till öfverdrift, ett ganska helsosamt nöje. Att den är naturenlig, kan man sluta deraf, att dans är en förlustelse för så väl vilda som civiliserade folkslag. Vi föredraga dock det improviserade dansnöjet, då en af sällskapet erbjuder sig att spela upp en dans och de unga glädtigt omfatta tillfället till åtnjutande af detta i sig sjelft fullkomligt oskyldiga tidsfördrif, då man dansar som det faller sig, utan beräkning, utan koketteri, utan anspråk, då man med ett ord:

*ej är glad för det man dansar,
men dansar för det man är glad.*

Denna anmärkning leder oss helt naturligt till ett af huvudvilkoren för nöjets rätta bruk, ett gladt, oförderfvadt hjerta, ett förnöjdt, anspråkslöst sinne. De unga, hvilka ännu äro i besittning af dessa ovärderliga skatter, behöfva ej mycket för att känna sig lifvade och roade, och ett nöje åtnjutet under en sådan sinnesstämning blir sällan skadligt, d. v. s. så vida det ej njutes till öfverdrift. Vi äro ej svaga för publika baller, men tro, att äfven de under dylika förhållanden kunna vara temligen oskadliga, ehuru väl de utom allt tvifvel i sig ega många elementer för uppväckande af flärd, afund, behagsjuka, för att uppgrumla den hjertats rena våg, i hvilken himlen sjelf bör afspegla sig.

Mycket kunde ännu vara att säga i detta ämne och många nöjen kunde vi än förorda, såsom t. ex. goda concerter, hvilka skänka den med musikaliskt sinne begåfvade en i hög grad bildande æsthetisk njutning. Så ock de sceniska föreställningar, hvilka verkligen äro hvad de nu ofta blott föregifva sig vara, ett förädlande bildningsmedel. En betydlig reform torde dock vara af nöden, innan vår scen upphinner detta önskemål. Ett af de första vilkoren därför måste blifva utgallringen af den mängd haltlösa fransyska komedier, hvaraf den för närvarande är öfversvämmad, ty hvilket inflytande de, med sin ganska tvetydiga moral och lättsinniga anda, kunna utöfva, säkert är, att det hvarken är förädlande eller bildande.

Vi ha nu, så godt förmåga och ett begränsadt utrymme tillåtit, uppfyllt vårt löfte och önska af hjertat att det skett ej allenast till våra unga läsarinners belåtenhet, utan äfven till nytta för någon af dem. Måtte de ej missförstå oss! Vi klandra ej ungdomens benägenhet för nöjen, ty nöjet är i sig sjelft ett godt, en vederqvickelse, men blir genom missbruk ett ondt, ty det är ovilkorligen orätt att göra nöjet till hufvudsak och pligten till bisak — och pligter ha vi alla, i hvilken ställning af lifvet vi än måtte befinna oss. "Fyller du din plats, så är han ärofull, huru ringa han än må aktas. Men *det* gör du ingenstädes, om du ej lägger din själ deruti, om du vacklar mellan arbete och sysslolöshet, fuskar i lifvets mångslöjd och tar på hand af förströelsen, innan din dagspenning är förtjent."*)

*) *Tegnér*: Tal på Wexiö gymnasium.

Ej heller vilja vi förneka nyttan och behaget af ett angenämt umgängeslif, men vi skulle innerligt önska dess höjande från den triviala, att ej säga materialistiska ståndpunkt det i allmänhet innehar. Det skulle då blifva hvad det bör, en sjä-larnes umgängelse, det skulle då skänka sinnet hvila och vederqvickelse, men äfven derpå utöfva ett förädlande och bildande inflytande, det skulle ej då skyla ett själlöst och trumpet anlete bakom en leende mask, men verkligen vara hvad det nu endast har sken af — ett nöje.

Och slutligen bedja vi våra unga läsarinor att aldrig, ej en gång när nöjet som mest tjusar och hänför dem, för-glömma den vise Predikarens förmaning: "bevara ditt hjerta, ty derutaf går lifvet." Det är genom hjertats oskuld och renhet, som nöjet kan njutas utan skrupler och utan fara, likasom det är genom sinnets förnöjsamhet och anspråkslöshet, som man känner sig belåten, tillfredsställd och road. Det *verkliga nöje* man erfar beror ej af det storartade i tillställningen, ej af lyxen i omgifningen, ej af det utsökta i toaletten, ej af att vara bemärkt och beundrad, men af en naturlig och okonstlad uppfattning af nöjet, af sinnets mottaglighet och tillgänglighet därför. Ja, det är den i hjertat inneboende *glädjen*, som framkallar och förädlar nöjet, men för att vara sann och verklig måste ock denna glädje hvila på medvetandet af efter bästa förmåga uppfyllda pligter, ty, säger en stor tänkare:

Glädjen är blomman af lifvets djupaste allvar.

St—

XXX. VÅR LEKTYR.

"Du har väl läst de sista delarne af M:ll *Bremers* resa, Grekland och dess öar?"

"Ack nej!" svarar en tvekande röst, "jag har så otroligt brådtom med julklappar", och med denna instämmer från land och stad en hel korus af mer och mindre unga, qvinliga röster, beledsagade af synålarnes, virknålarnes och stickornas muntra och tystlåtna musik.

"Och du?"

"Ack nej!" upprepar en lika talrik, pustande korus från alla landsbygder; "brygd och slagt och byk och bak ha tagit bort all tid och håg för läsning."

"Och ni, kära vänner?"

"Ack nej!" instämma andra röster, litet vemodiga och trötta, "vi måste ha alla beställningar färdiga till Jul och sitta redan och arbeta långt in på nätterna!" och här ljuder synålarnes och virknålarnes ackompagnement ur en helt annan ton.

"Än du då?"

"Ack nej! — *min man* —"

"Ah ha! — *Gift och afsigkommen*", som en af våra vänner brukar säga; (förmodligen endast med afseende på *litterära* sysselsättningar), och är du dertill *nygift*, såsom den tendra accentueringen af '*min man!*' antyder, så ge vi dig åtminstone till en tid alldeles förlorad för Vår Lektör.

"Än ni, gode herrar och svenske män — ha ni läst —" "Dagsverkslängder och spannmålsböcker, motioner, memorialer och betänkanden i oändlighet, min nådiga, men icke en rad annat!"

Välän! Så mycket bättre för julklapparne, beställningarne, memorialen och allt det öfriga; ty hade ni väl kastat en blick på "*Grekland och dess öar*", är det fara värdt, att ni förlorat allt annat ur sigte. Så mycket bättre äfven för oss, då vi för en gång kunna erbjuda våra läsare några utdrag ur ett Svenskt arbete, utan fruktan att det redan är läst af de flesta ibland dem. Och skulle också vårt häfte först på det nya året komma i våra läsares händer, så kunna vi taga för afgjort att julbjudningar, slägtmöten och andra till helgen hörande festligheter, för att ej tala om den så ofta öfverklagade svårigheten "att få *låna* boken" — för de flesta ännu utgöra lika giltiga hinder, som arbetsbrådskan före jul. Vi begagna oss då med nöje af detta gynnsamma ögonblick, för att meddela ett utdrag af det ofvannämnda högst intressanta och värderika arbetet öfver Grekland och dess öar, öfvertygade att det till hela bokens läsande måste locka, kanske äfven dem, hvilka eljest skulle låta de obotfärdigas förhinder gälla från jul till jul, okunniga om huru mycket de sjelfva derigenom förlora i nyttiga insigter och förädlande nöje.

Men valet af ett utdrag bland allt det myckna goda, dessa tvänne tomer innehålla, har icke varit lätt. Historiska skildringar och porträtter, antiqvariska och litteraturhistoriska tecknin-

gar, förtjusande genrebilder och interieurer med lefvande — lifsvande figurer ur verkligheten, storartade eller täcka naturtaflor, omvexlande med smärre humoristiska och romantiska skizzer, friska och ungdomliga som hade de flutit ur en 20-åringens penna, och allt detta sammanlänkat till en helgjuten harmonisk bild, genom den osynliga tråd af from och glad lefnadsvishet, af *christlig filosofi*, som utgör grunddraget i författarinnans senare arbeten — medgif, unga läsarinna, att det är svårt att göra sitt val bland allt detta — nästan lika svårt som valet mellan en "*amie*" för lifstiden eller en blott tillfällig "*consolateur*" till julklapp åt kusin Per eller Pål.

Hade vi endast för afsigt att smeka ditt skönhetssinne, att elda din fantasi, att väcka din känsla eller att sätta dina skrattmuskler i rörelse, skulle vi ha valt några af de herrliga naturmålningarne, vistelsen på *Anavryta* eller *Naxos*, skildringen af *Fleurios* källa, (oefterhärmlig i behag och djup) eller några lustiga, qvickt och lifligt berättade reseäventyr. Men nu ha vi en gång fått i vårt hufvud, att du i Vår Lektur äfven bör kunna hemta några nyttiga upplysningar, några nya insigter, som kunna gagna dig för en rätt uppfattning af hvad

"Om forntid du och framtid vet"

men i allsynnerhet af det, som *dagligen* föregår omkring dig och för hvilket du ofta är blott alltför liknöjd. Eller hur förhåller det sig t. ex. med den pågående revolutionen i Grekland? Hoppar du ej vanligen öfver berättelserna derom i tidningarne, för att öfvergå till feuilletonen af Fru *M. S. S.* (!) eller — till annonserna !!, undskyllande dig med ett liknöjdt — "*inte förstår jag politik!*" Det *gamla* Hellas, dess gudalära och dess historia, kan du på dina fem fingrar sedan barndomen; men det *unga* Hellas är dig — en obekant storhet. De *Trojanska* och *Peloponnesiska* krigen och dess hjeltar har du studerat; men om det *grekiska frihetskriget* och dess store män har du knappt en *hum.* Du har läst och kanske sörjt öfver det *gamla* Greklands förfall under *Romarnes* och *Turkarnes* ok — men du har försummat glädja dig öfver dess pånyttfödelse, öfver det *unga* Greklands fortsatta sjelfuppföstran, hvilken, oaktadt alla naturliga misstag, utvecklat sig i ett ständigt framåtgående, ända intill våra dagar — allt detta är dig fullkomligt okänt, ty — "*inte förstår du politik!*"

Men detta ordet *förstår* är ett godt tecken, ty *förstode* du, skulle det säkert intressera dig att följa utvecklingen af en nations öde, till hvilken hela den bildade menskligheten står i stora förbindelser, en nation, som felat så djupt, men ock försö-
nat så dyrt, och som under en bitter kamp, med frivilligt offer af lif och blod, köpt sig rättigheten till egen sjelfständighet, till folkens aktning och deltagande. Välan! nu är det just detta *förstånd*, som M:ll *Bremers* bok erbjuder i rikt mått, under en angenäm och lätt mottaglig form. Och för att öfvertyga dig härom, kära unga läsarinna, är det som vi slutligen bestämt oss att för vår Lektör välja författarinnans skildring af grekiska frihetskri-
get, deri man igenkänner samma ypperliga förmåga att i några få betecknande drag koncentrera de spridda händelserna och karaktererne af en märklig historisk episod, som man beundrat i teckningen af *Waldensernas* historia i andra delen af *Lifvet i gamla Verlden*.

Grekiska frihetskampen och dess män.

Ur *Fredrika Bremers* "Grekland och dess öar".

Författarinnan börjar sin dagbok för 1860 med följande ord, hvilka vi anföra, med den hjertliga önskan att rätt många måtte kunna, jemte den vän till hvilken orden äro ställda, instämma i den höga och fridsbringande lifsåsigt, de innebära.

"Må vänner svika,
Må vänner dö,
Mitt lif bli lika
En stormig sjö,
Blott *en* bland vänner
Jag trofast vet
Och min jag känner
För evighet!"

"Att du må i dessa ord kunna instämma med mig, det är min nyårsönskan till dig och till *alla*, ty — en bättre vet jag icke. Då skall du öfver liken af kära förhoppningar kunna höja dig med en hemlig glädje åt dina vingar, och, lugnt bidande att dagen må ljusa för dig, vända din själ från ditt eget lilla lif till de stora skickelser på jorden, i hvilka du läser — om än i drag af eld och blod — att "Gud allsmäktig lefver!"

"Låt mig nu teckna för dig några drag af den stora syn, som i dessa dagar blifvit rätt lefvande och klar för mig.

"Det är ännu natt. Sedan århundraden har den natten betäckt ett land, ett folk, som länge burit ljusets fackla för jordens folk. Och i den långa natten ligger en döende, lemnad allena med sig sjelf och sina bödlar. Folken hafva nästan glömt dess namn. Det var dock stort en gång. Det är — *Hellas*.

"Det är årtusen sedan dess dödskamp begynte. Det gamla, ärorika *Hellas* sjönk genom den svåraste af synder: missbruk af friheten. Inbördes split, njutningslust och förvekligande läto *Greklands* folk, under den macedoniske *Alexander* förlora sin autonomi. Den friaste bland jordens stater blef *lydrike* under en despot. Det var blott begynnelsen till dess förnedring."

Här följer en kort, men betecknande skildring af *Greklands* förfall under det byzantinska kejsardömet och under *Roms* välde; huru de stora andar, som i ord och gerning ända till det sista kämpat mot det grekiska folkets undergång och inför världen uppehållit det helleniska namnets ära: *Demosthenes*, *Diogenes*, *Phocion*, m. fl. småningom tystnat i dödssömn, hvilken tycktes utbreda sig öfver hela *Grekland*; huru det gamla folket slutligen räknades till de döda, under det ingen aktade på den glimmande gnista af det forna lifvet, som tyst fortlefde på den fordom heliga jorden, dels i arbetsfliten hos folket, dels i den kärlek till vetenskap och bildning, som förmådde *Grekerne* att ännu vårda sig om det gamla språket och uppehålla skolor. Den ljusare mellantiden under *Venetianernas* och *Genuesarnes* välde nämnes, hvarpå *Greklands* eröfrande af *turkarne* år 1453 samt *segrarnes* tyranni skildras, då *Greklands* yppersta lärde flydde undan för *barbarerna* till *vestra Europas* större städer, då allt offentligt lif inom landet upphörde, allt framåtgående tillintetgjordes och folket försjönk i okunnighet och elände.

"Dock", fortfar författarinnan, "ursprungligt ädla naturer — människor eller nationer — kunna djupt sjunka, men aldrig helt gå under. Den store läraren, *olyckan*, han, hvilken de gamle kallade den *helige*, för hans kraft att förbättra hjertat, kommer öfver sådana naturer såsom en pånyttfödande, upprättande makt.

"Det är i *olyckans* djupaste djup, i den natt af nära fyra århundraden, hvilken *Turkiets* välde utbredde öfver *Grekland*, som vi förnimma de första tecknen af det ursprungliga, ännu fortlefvande lifvet, den ljusälskande andens vittnesbörd att det gamla *Hellas* ännu lever.

"Medan *dalarne* tyckas sänkta i trädomens sömn, äro *Greklande* solbelysta höjder frihetens hem. Det är från de spetsar der åskan bor, som modige, frihetsälskande män låta höra sina röster och slunga stridshansen mot låglandets tyranner. *Olympen*, *Pindus*, *Pelion* och *Ossa*, *Parnassen* och *Taygetus*, alla de skogrika grekiska bergen hafva blifvit tillhåll för män, som icke vilja tjena *Turkarne* och

som nedstiga från bergen endast för att röfva i deras byar eller tvinga dem att betala bergsfurstarna skatt. Man kallar dem *Klephter*, tjufvar eller röfvare, samt *Palikarer*, "Tappre", ty de äro tappre, och låglandets grekiska befolkning betraktar dem med hemligt välbehag såsom Turkarnes afsvurna fiender. Klephternas sånger röja detta hat, och derjemte något af den forngrekiska anden. De äro blommor, som icke hafva något utländskt. Utslagna på *Olympens* och *Parnassens* ouppodlade jord, vid ödemarkens fläkt, bära de pregeln af den vilda natur, som fostrat dem, samt af den starka folkklass, som är på en gång Greklands anonyma skald och dess hjelte."

Författarinnan anför här ur ett fransyskt arbete öfver den moderna grekiska litteraturen *), flere af dessa friska egendomliga natursånger, der liksom i gamla tider hvarje grotta, hvarje källa är bebodd af en nympf och hela naturen med alla dess väsen tager del i de tappres öden, begråter deras död samt hugsvalar deras sörjande makar och mödrar. Vi kunna endast anförä ett par af dessa, men hänvisa till 3:dje häftet af Tidskriftens 2:dra årg., der en af dessa nygrekiska folksånger återfinnes.

"*Jag vill blifva Klepht!*" — säger en yngling, — "*jag vill vara ödemarkens stolthet och skogarnes kamrat. Jag vill bo bland bergens vilddjur; jag vill hafva klippan till min bädd och snön till mitt täcke, men jag vill icke tjena Turkarne.*" En gång är det *Olympen*, som berömmar sig inför *Ossa* att aldrig ha undergått Turkarnes förnedrande beröring. Vid hvar och en af dess källor står en fana, en Klepht står vakt vid hvart och ett af dess träd. På dess topp sitter en kungsörn, som bär i sina klor en Palikars hufvud."

"*Ät, kungliga fogel, föd dig af min kraft. Må din vinge deraf bli en aln längre, din väldiga klo en handsbredd större. Jag var Klepht och Armatol; jag har dödat Turkar utan tal; men min timma har slutligen slagit!*"

"En annan sång, utan direkt syftning på det nationella hatet, framställer denna dystert poetiska tafva.

"*Hvi äro skogarna så dystert hotande? Är det stormen som skakar dem, är det regnet som slår dem? — det är ej stormen, som skakar dem, det är ej regnet som slår dem; det är Charon, som drager fram genom dem med de döda. Han drifver de unga framför sig; de gamla följa honom, och han bär de små barnen upplagda på sin sadel. De gamla ropa till honom, de unga knäfalla för honom, bedjande: stanna, o Charon! stanna nära en by vid en frisk källa, att de gamla må få läska sig, de unga kasta sten och barnen plocka blommor! — Jag stannar icke vid en by och icke vid en frisk källa. Mödrarne skulle komma för att hemta vatten, och de skulle*

*) Vi gifva här bokens titel, ifall någon af våra läsare skulle vilja skaffa sig den; *Esquisses de la littérature grecque moderne par M. Rangabé.*

då träffa sina barn; makarna skulle igenkänna hvarandra och jag kunde ej åtskilja dem mer!"

"Klephtsångarnes rådande ingifvelse är emellertid hatet mot Turkarne och kärleken till friheten.

"Det var till dessa vilda afläggare af det gamla frihetsträdet, till dessa spridda krigarehopar på de Grekiska höjderna, *Constantin Rhigas*, i början af detta århundrade, ställde sitt patriotiska upprop:

*"Hvi töfven J längre på bergen,
Likt rofdjur för fienden rädda,
I skogarnes gömslen och snår?
Till strids, Palikarer! till vapen
För fäder, för barn och för bröder,
För altaret, hemmet och härden,
För frihet och fädernesland!"*

— — — — —
— — — — — *Att lefva*

*En dag såsom fri är ju bättre
Än tusende år såsom träl!"*

"*Rhigas* var född i Thessalien. Hela det nordliga Greklands ungdom sjöng med hänförelse hans sånger, som uttalade dess hjertas dunkla drift.

"Samtidigt med *Rhigas* se vi uppträda på Greklands skådeplats en man, som i slutet af förra århundradet och begynnelsen af det nuvarande blef den andliga frigörelsens anförare, liksom *Rhigas* var det för den politiska.

"*Adamantios Korais*, född i Chios, egnade sig tidigt åt läkarekonsten och språkforskningen. Men snart omfattade han, såsom sitt förnämsta lefnadsmål, det att lyfta sitt fädernesland ur den förnedring och slöhet, i hvilka det sjunkit under det turkiska oket. Trogen den gamla grekiska lifsåsigtgen, ansåg han okunnighet vara moder till allt ondt, kunskap och insigt enda medlet till vinnande af allt godt, vare sig andligt eller timligt. I *Smyrna*, i *Athén*, i *Paris* arbetade han ifrigt att upplysa och fostra sitt folk genom det gamla språkets återupplifvande, genom läroböcker för skolorna, genom utgifvande af de klassiska författarne, genom öfversättning af fremmande länders humanistiska tänkares verk samt genom flera originalarbeten. Han gjorde sina landsmän uppmärksamma på orsakerna till Greklands förnedring och fall, utvisade medlen för dess upprättelse, och under det han uppmanade till lydriad för den bestående ordningen och undergifvenhet för öfverheten, sökte han uppfostra Greklands unga män till att kunna bli dess lagstiftare och framdeles dess befriare!

*"För fosterland, maka och barn,
Religionen och fädernes grafvar!"*

"Den väg, som *Rhigas* med sina krigiska sånger och senare *Ypsilanti* jemte Hetaristerna bröto med svärdet, ansåg *Korais* vara förtidigt och Greklands olycka.

"Medan *Rhigas* med martyrens död fick plikta för sitt modiga uppträdande, drog sig *Koraïs* tillbaka i djup stillhet i *Paris*, men fortfor att derifrån oafåtligt verka för Greklands fredliga utveckling.

"*Rhigas* hade i sin sista timma yttrat: "Sädet har jag utsätt; den tid skall komma då mitt folk skall skörda dess söta frukt!"

"Vid ryktet om hans grymma död upprördes alla christna folkslag på Greklands jord, till hvilka han utan åtskillnad, hade ställt sina patriotiska sånger: *Mainotter*, *Albaneser*, *Bulgarer*, *Sulioter*, *Rumänner*, m. fl. Alla kände sig vara söner af Hellas, och den dunkla glöden, som han tändt, flammade upp till låga.

"Dock, låt mig här få nämna en tredje faktor i den Grekiska resningen. Jag ser dess tysta födelse långt tillbaka i tiden, lik ett af dessa "*enfants terribles*", hvilka onaturliga fäder sig ovetande upp-föda till egna missgernings straff."

Författarinnan har redan antydt denna faktor, vid omnämmandet af huru Greklands ädlaste söner flydde undan Turkarnes tyranni till vestra Europas uppblomstrande städer, och knöto ett förbund med dem, grundadt på kärleken till konst och vetenskap, hvilket sedan blef den elektriska tråd, som för alla tider förenade Greklands och vestra Europas folk. Författarinnan utvecklar här inflytandet af denna beröring med den nyare bildningen, de nya samhällslärorens och statsystemernas förkämpar, på det gamla Hellas söner, så väl i utlandet som i hembygden. Hon nämner huru de turkiska Sultanerna allt mera begagnade sig af de kunniga och bildade grekerna till besättande af de viktigaste platser inom styrelsen; huru dessa med sin medfödda klokhet och fyndighet visste draga fördel af de förhållanden, hvori de befunno sig och uppsvinga sig till rikedom och makt, utan att dock derunder förgäta det gamla moderlandet och dess fordringar på sina söner. Bosatta i Konstantinopel, i den del af staden, som benämnes *Phanaren*, erhöilo dessa rika och mäktiga grekiska furstefamiljer tillnamnet *Phanarioter* och beskylldes af sina fattigare landsmän för högmod, sjelfviskhet och servilism mot Porten. Men, ehuru icke alla torde varit oförtjenta af sådana tillvitelser, utvisade dock senare händelser att *Phanarioterna*, likasom fordom *Hebreerna* vid "de elfver i *Babylon*", hemligen sjöngo: "Vår herrskare smeker oss, att vi må glömma Hellas och prisa hans förgyllda fångenskap. Men i sultanens salar drömma vi blott om vår dyra, vår fängslade moder. I nattlig tystnad knyta vi det brödraförbund och slipa vi de rostade svärd, som skola bereda dess frihet. Ve då barbaren!" o. s. v. Brödraförbundet, som *Phanarioterna* knöto med patriotiska *Hellener* samt med *Phil-*

hellener utomlands för Greklands upprättelse och befrielse, stiftades och utbreddes sig i början af detta århundrade under namnet *Hetäria*, (vän- eller brödräfbund) och räknade hemliga medlemmar af alla folkklasser. Tidigt återfinnes man namnen *Ypsilanti*, *Kantakuzenos*, *Mavrokordatos* och *Kapodistria* bland medlemmarna i *Hetärian*. Sällskapets sinnebilder beteckna utvecklingen af dess syfte. I början, då det uteslutande afsåg Greklands andliga förädling och frigörelse, utgjordes tecknet af en ring med bilden af den vise *Chiron* uppfostrande hjeltebarnet *Achilles*; senare då förbundet åsyftade äfven landets politiska sjelfständighet, antog det till symbol en *Phœnix*, som med blicken mot solen höjer sig ur sitt bål. Författarinnan visar huru *Hetärian* utgjorde ett hemligt förbund med vesterns fria och upplysta folk emot österländskt tyranni och barbari, och påpekar de egenheter i det turkiska nationallynnet, som kunde förmå Porten att, ehuru varnad, blunda för denna hotande fara och låta det hemliga sällskapet ostördt utbreda sig och vinna allt flera nitiska anhängare inom hela det turkiskt-grekiska området. Likasom lejonet, säger författarinnan, lät han råttan leka med sin man, viss att hvilket ögonblick som helst kunna tillintetgöra henne med ett enda slag af sin väldiga tass.

"Storherren", fortfar författarinnan, "hade dessutom vid denna tid ledsamma distraktioner på annat håll: krig med Persien, nackstyfva, upproriska vasaller i Europa och i Epirus, de öfvermodiga, oroliga janitscharerna, som trotsade honom i sjelfva hans hufvudstad; han hade bekymmer nog att reda sig med allt detta.

"Grekerna betalade utan knot sin årliga tribut. De kunde då få roa sig med sina sånger och hemliga sällskaper bäst de ville. Blef någon af dem för högljudd eller ostyrig, så kunde man ju strypa eller dränka honom, såsom *Rhigas*.

"Så tänkte storherrn ännu och såg bort mot Euphrat, då *Rhigas'* martyrdöd slog som en tändande gnista ned i *Hetärians* hemliga mina.

"Grekerna i Donau-furstendömena uppstodo först under furst *Ypsilanti* (lockad af smickrare att tro sig vara det nya Greklands *Achilles*), och han utfärdade en proklamation, som kungjorde att: 'Grekerna och Turkar ej skulle längre bo tillsammans, att Grekland var fritt; att en stor christen makt beskyddade det mot Turkiet.'

"Samtidigt med *Ypsilantis'* proklamation utgick från annat håll mot den turkiska förtryckaren ett upprop, hvars energi och vilda poesi kanhända ännu starkare anslog grekiska folkets sinnen.

"Det kom ur det äldsta Hellas, från stranden af den sköna insjö, der Dodonas orakel fordömde ljöd ur prophetiska ekar och der folket dyrkade, under himlens fria hvalf, den pelagiske *Zeus*. Der,

midtemot den gamla orakellunden, satt uti sitt befästade slott i Janina den mäktigaste af sultanens vasaller, den rike, sluge, herrsklystne och grymme *Ali Pascha*, äfven kallad "*Kara*" eller den *svarte Ali*, "ödets man". Förut en blind tjenare för *Mahmouds* våldsgerningar, nu en upprorisk magnat, hade han beslutat, att till tack för det röda snöre, som hans herre skickat honom, kasta mot denne stridshandsken och göra gemensam sak med de grekiska "giaours" (otrogna)."

"Den nyare tidens historia kan knappt uppvisa en man af mera urgammal asiatisk despot-typ, än dennne *svarte Ali* af Janina", säger författarinnan och lemnar derpå i starka drag en förfärlig skildring af mannen, belyst af åtskilliga karakteriserande drag ur hans lif, och anför slutligen ordagrant hans vilda upprorskallelse till Greklands män och kvinnor.

"Vid ljudet af detta rop och resningen i Donau-furstendömena vaknade äntligen storherrn, och vaknade såsom en rctad Turk. Afrättningar och massakrer af skyldiga och oskyldiga följde, samt ett upprop till alla Mussulmän för ett härtåg mot de otrogna. Turkiets härar tågade in i Donau-provinserna, i Thessalien och Epirus. brännande, sköflande, mördande fredliga innevånare, kvinnor och barn.

"Furst *Ypsilanti*, som hade börjat fälttåget med stora ord, en här af några tusen man och de mest hufvudlöst öfvermodiga planer samt befallningar till befälhafvare under honom, såsom att öfverrumpla Constantinopel, tillfångataga sultanen o. s. v., begynte snart retirera på alla punkter och, sedan han förgäfves bönfällit hos Ryska kejsaren om hjälp, slutade han med att fegt öfvergifva sin här och rymma öfver på Österrikes område, i det han lemnade åt sina vapenbröder *Anastasias* från Albanien, Olympiern *Geordakis* och åt Hetäristernas "heliga skara" att rädda grekiska namnet och resningens ära. Den heliga skaran, sexhundra man stark, stupade med svärdet i handen redan vid *Dragestan*; Anastasius med alla sina skaror vid *Skutari*, sedan han vägrat emottaga ryssarnes anbud att rädda sig in på ryska området. Olympiern *Geordakis* sprängde sig med sina trogna, några dagar senare, i luften i klostret *Secka*, sedan han, på uppmaningen att rädda sig öfver Österrikiska gränsen svarat, att "*han icke ville vanära sitt fäderneberg*" (*Olympen*).

"Den förtidiga grekiska resningen syntes vara qväfd i dess första kämpars blod.

"Men *Ypsilantis* och *Ali Paschas* upprop hade väckt en eld, som ej mer skulle släckas. Qväfd i Donau-provinserna, blossade den upp öfver hela Grekland. Från *Mainas* berg nedsteg Mainotterna, från *Olympen* och *Æta* Klephterna, besvarande stridsropen. I dunkel jäsnings reste sig dalarne. I Morea och Livadien, Achaja och Thessalien, *Ætolien* och på Grekiska Archipelagens öar, öfverallt grep man till vapen. Biskopar och prester upprepade ropen från by till by. Ilbud utgingo i alla riktningar, förkunnande Greklands frihet och krig

mot Turkarna. Öfverallt sjöngos *Rhigas'* sånger, öfverallt rustade man sig till kamp mot den gemensamma fienden. Det i skiljda delar och folkstammar splittrade Grekland blef ett och enigt i detta mål. Häterians symboliska fogel skakade sina vingar öfver Hellas' fastland och öar.

"Det var om våren 1821.

"Och nu, såsom i alla stora epoker hos ett folk, hvilket röres af en gudomlig drift, såg man inom det grekiska en vårlig blomning af folkens lif framstå i betydande personligheter och egendomliga gestalter. Hvarje grekisk folkstam, hvarje provins, gaf en hjälte eller statsman. Från de minsta af öarne framgingo några af resningens största män. Man behöfver blott nämna *Germanos*, *Marko Bozzaris*, *Odysseus*, *Diaki*, *Mavrokordatos*, *Kolokotroni*, *Konduriotis*, *Miaulis*, *Kanaris* m. fl. för att erinra om de patrioter och hjeltar, hvilka det gamla Hellas frambringade i sin nyfödelsestund. Bland den nyare tidens alla folkrörelser har ingen derutinnan kunnat täfla med den grekiska, ej heller har något annat folk så tagit initiativet, eller så ensamt och så hjeltomodigt kämpat sin långa kamp för nationel tillvaro.

"Vi se nu frihetskampen bryta fram nästan på en gång i alla det gamla Greklands provinser, under anförare, som i begynnelsen icke ha någon annan gemensam plan, än den att bekriaga turkarne.

"I Achaja är det biskop *Germanos*, prest, krigare och statsman på en gång, som ställer sig i spetsen för resningen, tilltalar i klostret *Megaspoleon* de utsände från höjderna, planterar korsets fana på tinnarne af *Santa Laura*, och med femtonhundra arkadier och med maccabeernas härrop: "Gud segrar!" jagar, utan svärdsslag, en trupp af 4000 turkar på flykten. I Epirus är det *Marko Bozzaris*, som i spetsen för sina tappra sulioter ger världen ett nytt exempel af Leonidas' hjeltomod och död. I Thessalien är det *Odysseus*, som, genom personliga egenskaper, så till kropp som själ, erinrade om den homeriske "uppfinningsrike Odysseos" och i spetsen för Thessaliens armatoler begynner sin krigiska bana, såsom en af turkarnes mest farliga fiender. I Lakonien är det den gamle patriarkaliske fursten *Petro Bey* och den djerfve klephthöfdingen *Kolokotroni*, som ställa sig såsom anförare för Mainas stridbara folk. Öarne Hydra, Spezzia och Ipsara utrusta krigsfartyg och gifva dem till anförare *Miaulis*, *Tombasis*, *Kanaris*, den turkiska flottans förskräckelse. Ur dessa öars patriotiska qvinnors leder framstår sjöhjeltinnan Laskarina Bobolina, en lysande men kortlefvad meteor. Och medan alla dessa krigiska krafter bryta fram i chaoticisk oordning, under kamp för en mer eller mindre dunkelt fattad frihetsidé, står furst *Mavrokordatos*, en son af Hetarian och en man af europeisk bildning, med klar blick och ren vilja ledande kampen och kämparne mot ett gemensamt mål, i hvilket alla särskilda stridskrafter skola finna sin utgångspunkt och sin förklaring i *Greklands sjelfständighet*. Med honom gå *Theodor Negris* samt andra hellener och philhellener, som under krigets framfart bereda den nationella befrielsens verk.

"Jag skall icke följa grekernas frihetskamp under dess många olika tilldragelser af medgång och motgång; jag måste neka mig att anföra de många drag af uppoffrande patriotism, af hjeltomod, eller af rörande brödrakärlek, som utmärka detta krig och som hvar och ett väl förtjenade sin minnesurna och sin sång. Jag måste inskränka mig till att framhålla frihetskampens märkligaste allmänna företeelser.

"1821 års fälttåg öppnades med den allmänna resningen i alla Greklands provinser. Hydra, Spezzia och Ipsara utrusta en flotta af 180, med kanoner bestyckade briggar, och bilda sins emellan ett förbund med en ledande rådsförsamling, hvars säte är Hydra. Den "grekiska elden" i brännare tillfogar den turkiska flottan mördande förluster vid Erisso och vid Chios (den 19 Juni), då den djerfve *Kanaris* i spetsen för sina Ipsarioter spränger *Kapudan Paschas* amiralskepp med öfver 2000 man i luften — denna förfärliga nattliga *Beiramfest*, då amiralen sjelf måste uppgifva andan på samma strand och ställe, der han låtit afrätta skuldlösa greker, såsom gisslan honom gifna från Chios. — De turkiska massakrerna af prester och af pharioter vid påskfesten i Konstantinopel, mördandet och härjandet i grekiska städer och byar på öarne samt på Mindre Asiens kuster och slutligen den grymme *Jussuf Paschas* fasansfulla behandling af Patras och dess innevänare, ger kriget en allt vildare karakter. Hatet äggas af hämndens lust, och hämnden fordrar blod, kampen öfvergår till ett mördande guerilla-krig, som föres med vexlande lycka; men på det hela bli grekerna segrande. Korinth, Argos och Tripolitza falla i deras händer, och på förfärligt vis hämnas grekerna vid Tripolitza blodbadet i Patras.

"*Odysseus*, i spetsen för armatolerna, segrar i Thessalien och vid Thermopylæ.

"Nyåret 1822 börjar med ett stort skådespel. Det kan blott väcka förvåning och beundran, att midtunder den allmänna förvirringen se, vid Epidaurus, på stället för *Æskulapii* heliga lund, den första grekiska national-församlingen sammanträda, under fortgående brinnande krig begynna arbetet för den fredliga organisationen, och utkasta planen för det borgerliga samhällets författning inom det nya Hellas' blifvande fria förbundsstat. Det är ett stort och beundransvärdt skådespel att se stridslystna och trotsiga, sins emellan stridiga "*Kapitanis*" slutligen dock ordna sig under den sansade, klare *Mavrokordatos*' plan för enig samverkan till det gemensamma fosterlandets väl."

Efter att hafva meddelat de beslut, som antogos på den första grekiska kongressen, nyåret 1822, och enligt hvilka landet, utom en centralstyrelse, erhöll trenne rådsförsamlingar ("*gerusier*"), hvilka tillsammans skulle utarbeta en för framtiden gällande statsförfattning för den fria helleniska förbundsstaten, samt grunderna för den interimsförfattning, som bildades under *Mavrokordatos* ledning, fortfar författarinnan:

"Så upptog den nygrekiska staten det antika Hellas' visa anordningar för sjelfstyrelse, lemnaude åt framtiden att utveckla dem i enlighet med nyare tiders högre mensklige medvetande. Efter årtusendens sömn och trældom uppstod Grekland på en gång fullt rustadt, likt Minerva ur Jupiters hufvud.

"Samma nyårsmånad (1822) utfärdade kongressen i Epidaurus ett manifest, i hvilket den kungjorde grekernas förening i en fri och sjelfständig förbundsstat. Från detta ögonblick leddes frihetskrigets rörelser efter en bestämdare plan. Grekiska regeringen tog sitt säte först i Korinth, senare i Argos.

"Under 1822 års fälttåg se vi kampen emellan Grekland och Turkiet antaga allt mera storartade proportioner i antagonism, i handlingar, i lidande och lycka.

"Samma vår, medan grekiska regeringen sysselsätter sig med organisationen af sin unga fristat och med försök att vinna de vesterländska stora makternas biträde, rasa sultanen och turkarne fram i vild förstörelselust. De mordiska uppträderna af år 1821 förnyas. Kyrkor sköflas, grekiska prester dödas eller misshandlas, ingen grek går säker mer på gatorna i Konstantinopel. Det blomstrande Rhodus härjas, det sköna Cypern göres till en grafplats, der dödens tystnad herrskar. Det fruktbara, fredliga Chios förvandlas till en grushög, dess rika och talrika befolkning dödas eller säljes i slaveri. Samma öde öfvergår flera städer och trakter på Kreta och Mindre Asiens kust. I Macedonien uppbrännas etthundrafemtio byar, mördas femtusen grekiska familjer af *Pascha Abbelobat*, ett odjur i menniskohamn, som berömmar sig af att på en dag med egen hand hafva dödat 1500 kvinnor och barn. Äfven Porten fann detta vara för starkt.

"Gerningar af detta slag ökade grekernas hat, och några turkiska embetsmäns barmhertighet och ädelmod mot de olyckliga vid dessa massakrer förmådde ej mer svalka hämnens lågor. Förgäfves tillböd Sultanen amnesti. Ingen grek ville lyssna dertill. Frihetskärleken och hatet äggade folkets naturlige snille till stora bedrifter, hvilka blott alltför ofta befläckades af hämnens, till trolöshet och grymhet retande lidelse. Så vid eröfrandet af Athens Akropol den 19 Juni 1822. På hafvet tillfogade grekiska brännare den turkiska flottan nya, stora förluster.

"Den låg och solade sig vid *Tenedos* då 40 ipsarioter, anförda af *Kanaris*, beslöto att angripa den, att segra eller dö. De vigde sig alla dertill i det de togo nattvarden. Derpå gingo de till segels. På ljusan dag, den 10:de November, sågos två segelbåtar med turkisk flagga och turkiskt klädda sjömän med fulla segel fly för tvenne ipsariotiska fartyg, som förföljde dem, under aflossande af skott. De förföljda fartygen flydde, liksom för att söka skydd, rakt in i turkiska flottan, der man icke märkte, att de voro grekiska "Hephästos" (brännare) förrän de hakat sig fast, det ena vid amiralskeppet, det andra vid lineskeppet under kommando af *Kapitana-Bey*. Snart stodo båda i lågor. Det senare sprang med 1800 man i luften,

Storm och förskräckelse förenade sig med grekerna. Tre turkiska fregatter strandade på Asiens kust, ett krigsskepp med 36 kanoner eröfrades, och af 35 fartyg flyktade 18, svårt skadade, tillbaka inom Dardanellerna. De 14 till döden invigde ipsarioterna, som utgjorde manskapet på brännarne, återkommo alla helbregda till Ipsara, hvar-est Ephorerna och det jublande folket med segerstecken krönte *Georg Miaulis'* och *Konstantin Kanaris'* hufvuden.

"Liknande bedrifter utfördes mer än en gång ännu af de djerfva öboerna. Fåfångt jagade turkarnes stora flotta flera gånger de grekiska briggarne från hafvet och mot kusterna. Straxt derpå syntes de på nytt, växande i antal och djerfhet, och åter måste den turkiska flottan, förminskad, bränd och förödmjukad, gå att lägga sig mellan Dardanellerna och lemna de grekiska farvattnen åt grekernas fartyg.

"I Epirus kämpades en blodig och till en del olycklig kamp. Vi se Sulis' hjeltomodiga befolkning, efter underverk af tapperhet, i hvilka qvinnorna utmärka sig ännu mer än männerna, slutligen kringrännas af en turkisk här under *Omer Pascha* och tvingas att gifva sig. En stor del Sulioter går i landsflykt till Joniska öarne, en del flyktar upp i Chimära-bergens oåtkomliga klyftor, och en liten hop åtföljer *Mavrokordatos*, som, sedan han förgäfves sökt undsätta Suli, kastar sig in i Missolonghi med de orden: "här skall jag segra eller falla med Grekland!" — "Och jag äfven!" instämde *Marko Bozzaris*, som kort derpå segrade och dog. *Omer Pascha* söker taga Missolonghi med storm, men slås tillbaka af *Mavrokordatos* och *Bozzaris* med lika tapperhet, som lycka. Undsättning af grekiska fartyg kommer från sjösidan. *Omer Pascha* måste upphäfva belägringen och det Vestliga Hellas är för denna gång räddadt.

"Nyåret 1823 visar oss en annan stor akt af Greklands befriel-ses drama. För andra gången sammankallas grekiska national-församlingen. Byn Astros, bevakad utaf fästningen utaf samma namn, på Moreas nordöstra kust, är mötesplatsen. Men flera af krigshärens chefer och ledare ha vägrat infinna sig. Så *Kolokotroni* och *Odysseus*, två af de mest trotsiga och inflytelserika. Samma grekiska demon, som i äldsta tider splittrade grekerna inbördes, som vållade Peloponnesiska kriget och senare förde dem att inkalla fremmande makter för att slita partiernas inbördes kamp eller gifva ett af dem öfvervigten; den demon, som öppnade vägen till Grekland för romarne, för de frankiska herrarne, senast för turkarne, den individuella äregirighetens och sjelfvisshetens demon, framstår åter på skådeplat-sen i Greklands pånyttfödelses timma, och hotar att tillintetgöra dess vunna segrar och störta det på nytt i söndring och anarchi.

"Men Grekland goda genius uppträdde åter på scenen med *Mavrokordatos* och med — motgången.

"Grekiska regeringen hade genom sitt sändebud, grefve *Metaxas*, vändt sig till de allierade makterna vid kongressen i Verona med an-hållan om deras bistånd mot Turkiet, samt om erkännande af Grek-

lands frihet och oafhængighet. De allierade makterna vid denna kongress svarade med en bestämd vägran och med rådet, att grekerna skulle underkasta sig 'sultanen, deras rättmätige herre'. Det grekiska sändebudet afspisades snöpligen.

"När detta nedslående svar meddelades den grekiska regeringen genom engelska ambassaden i Konstantinopel, förstod *Mavrokordatos* att göra det till en väckelse för en ny och kraftigare förening af de grekiska Kapitanis. Klok, sansad, tålmodig, utan annat mål än det gemensamma fosterlandets befrielse, utan annan äregirighet än för dess ära, blef han en outtröttlig medlare ej blott emellan de stridiga, ärelystna cheferna, utan ock emellan Grekland och utlandet. Han visade det förra, att grekerna, nu lemnade allena, endast genom sammanhållning kunde vinna sin rättvisa sak och dermed, slutligen hos de allierade makterna det intresse för densamma, som deras split till stor del hade förverkat. Man lyssnade till hans ord, nyheten om det förödmjukande svaret från Verona drog de, på hvar sitt håll trotsande parti-cheferna, till den gemensamma mötesplatsen; från alla håll strömmade dit representanterna för Greklands provinser. När rådsförsamlingen öppnades, räknade den etthundra medlemmar.

"Den allmänna faran och nöden gjorde dem eniga i allt väsendtligt. Allmänt beslöts att förkasta de allierade makternas råd, liksom Portens amnesti; allmänt beslöts att förkasta äfven den medlande vägen, som blifvit föreslagen, att betala tribut emot att få en half frihet, såsom Donau-furstendömena. Allmänt beslöts att fortsätta kriget med ny ifver, och att upptaga ett lån af femtio millioner drachmer, för att utrusta en här af femtiotusen man och ett hundra nya krigsfartyg. Äfven *Kolokotroni* underkastade sig regeringens beslut. Församlingen stadfästade i öfrigt, med få förändringar, den första kongressens beslut med afseende på den inre organisationen, den valde *Petro Mavro Michaelis* till president, och åtskiljdes sedan den i ett nytt manifest kungjort den nya fristatens författning.

"Såsom i grekiska historiens begynnelse se vi här de söndrade grekiska anförarne förenas i ett brödräfbund, när det gäller kampen mot en asiatisk öfvermakt, mot en gemensam fiende."

Författarinnan låter läsaren här kasta en blick på det vestliga Europas förhållande till den grekiska frihetskampen, i det hon skildrar det allmänna deltagande det gamla ärorika Hellas' pånyttfödelse väckte i alla länder, i alla hem, der den klassiska bildningen slagit rot, och huru grekvänner inom alla Europas folk slöto föreningar till Greklands hjälp, i trots af regeringarnes passiva eller misstroagna hållning. Bland män, hvilka dels med svärdet, dels med pennans eller börsens vapen biträdt grekerna under denna tid nämnas, utom *Eynard*, *Fabvier*, *Cochrane*, *Norrman*, *Danin*, *Pozzo* och *Byron*, äfven den finska ynglingen *Myhrberg*, hvarpå författarinnan fortsätter sin intressanta berättelse med följande ord:

"Till de utländska anförarne slöt sig en talrik skara af mindre framstående, men tappra och redligt sinnade Philhellener af alla europeiska folk och bildade den så kallade taktiska truppen. Grekerna sjelfva hafva icke kämpat modigare för Hellas' frihet, än dessa unga entusiaster, af hvilka icke många återsågo sin fädernejord.

"Europas nationer hade förklarat sig för Grekland. Regeringarne gäfvö småningom vika för folkens hänförelse samt för den grekiska kampens europeiska betydelse. Ädla statsmän förklarade sig för dem. Den store *Canning* uppträdde som dess vän. Äfven inom Franska och Ryska kabinetterna höjdes röster, åtminstone till protest mot Portens massakrer och för att uppmana till mildare förfarande. Men grekernas inre söndringar och den grymhet i kriget, i hvilken de täfflade med Turkarne, försvagade alltjemt intresset för Greklands kamp. Man såg ju deraf att grekerne allt ännu voro barbarer. Man såg ej, eller ville ej se, hvad de bättre ibland dem gjorde för att lösgöra Grekland äfven ur det egna barbariet genom anslutande till den ädlare europeiska civilisationen. Man gaf mera akt på krigets vilda handlingar, än på den lagliga ordningens midt under krigets fortgående arbete. Och såsom vi ofta se det hos vissa förnäma, välvilliga, men maktiga patroner i förhållande till deras klienter, så tycktes stormakterna frukta att genom att för öppet taga Greklands parti inveckla sig i några obehagligheter med den mäktiga öfversittaren — stora Porten.

"Under år 1824 tyckas sakerna bestämdt vända sig till dennas fördel. Porten hade slutit en förmånlig fred med Persien. Den kunde draga sina härar från Euphrat. Äfven i Donau-furstendömena var allt lugnt som döden. I Epirus höjde ej mer den svarte Ali sitt trotsiga hufvud. Det hade blifvit uppsatt på en påle framför seraljens port i Konstantinopel. Sultanen kunde sammandraga hela sin styrka för att krossa Grekland. För att göra detta så mycket fortare och säkrare slöt han förbund med sin mäktigaste vasall, *Mehe-med Ali*, vice-konung af Egypten. Denne utrustade en stark flotta och lät den under sin sons, *Ibrahim Paschas*, anförande afgå till Moreas kuster. Här landsatte *Ibrahim* sina landttroppar och lät dem intaga och förhärja det vestliga Moreas härliga dalar och kustland. En turkisk flotta stötte till den egyptiska; båda lade sig för ankar i Navarinos säkra hamn på Moreas vestra udde.

"Uppträdandet af denna Turkiets barbariska bundsförvandt på Greklands jord kom det Vestliga Europas regeringar att studsas. *Ibrahim Pascha* var en man af råa passioner, våldsam, vällustig och grym, — i allt en afrikansk despot. Hans yttre var en trogen bild af hans inre. Hans första handlingar i Grekland förespådde det värsta öde för det olyckliga landet. Skulle en sådan man bli Greklands bödel och sedan dess beherrskare? Skulle den klassiska bildningens hemland, den europeiska vetenskapens vagga blifva ett egyptiskt Satrapi?

"Så frågade man sig. Så frågade sig isynnerhet England. Allt mera begynte man inse, att Greklands kamp var en europeisk och

innebar civilisationens kamp mot barbariet. Följden häraf blef, att i samma stund, som vi se Turkiet förstärka sin makt mot Grekland genom förbund med Egypten, se vi en stormakt af helt annan betydelse träda upp på grekernas sida. Det är hafvens drottning, det är *Britannia*, som blir det kämpande Greklands vän i den stund detta, likt den döende gladiatorn, tyckes nedsjunka, utmattadt af blodsförlust efter den långa, mördande striden.

"Aldrig hade Greklands befrielsekamp sett så hopplös ut. Turkiet stod starkare och mer hotande än någonsin både i norr och söder. Inom landet försvagade chefernas söndring, financernas oordning, den djupa och dagligen tillväxande nöden, all enig, kraftfull samverkan. Vi se den grekiska centralregeringen flytta från den ena staden till den andra, stundom flykta för en våldsamt partichefs anfall, med ett ord liksom förlora fotfäste på Greklands jord. Presidenterna omvexla och ordningens män måste ofta fly för det laglösa våldets. Så *Mavrokordatos* för *Kolokotroni*. Men medan regeringen blir vagabond, och sjöörfvare intaga hafvet, ser man de grekiska partierna allt bestämdare dela sig i tvänne läger, som man kan kalla laglighetens och laglöshetens. Det förras män samla sig kring *Mavrokordatos*, det senares kring *Kolokotroni*. De förra kalla de senare *Klephter*. De senare kalla de förra *Phanarioter*, hvilket är för dem ett öknamn, liktydigt med 'servila'.

"Det synes mig vara af intresse, att ett ögonblick betrakta de tvänne män, som framstå såsom dessa två partiers ledare och representanter, ty de äro, äfven till sitt yttre, i hög grad representerande.

"*Mavrokordatos*, i blomman af sin ålder (30 år gammal), af vacker och harmonisk bildning till anletsdrag och gestalt, är en ädel typ af den europeiserade greken, en son af Europas ädlaste moderna kultur. Af furstlig släkt, Phanariot och diplomat, af öfverlägsen intelligens och litterär bildning, är han lika utmärkt genom sina rena seder, sin oegennyttia i penningesaker, sin sjelfbeherrskning samt sitt vackra väsen, sin belevnhet och den makt han dermed utöfvar på andra. Han imponerar ej, men han öfvertygar. Hans frihetsideal är af högsta art. Han vill sitt folks frigörelse; ty han vill dess förädling och sanna väl. Han är det unga Greklands samband med Europas högst utvecklade stater.

"I skarp motsats med denna ädla gestalt står Klepht-fursten eller 'kungen' *Kolokotroni*. Redan hans yttre tillkännagaf det på ett slående sätt. Lång, mager, af atletisk gestalt, var han vid 57 års ålder ännu i stånd till de största ansträngningar. Det hårda, magra, bruna ansigtet, de djupa, snedt sittande ögonen, den fasta, dystra blicken, det svarta flygande håret under den röda Klepht-mössan, de starka mustacherna och pipskägget under den stora böjda näsan, de nttrycksfulla dragen, upplysta än af passionens låga, än af en larmande lustighet, gjorde honom till en typ för *röfvarehöfdingen*. Den disciplin, han vunnit som major i rysk tjänst, hade icke utplånat hos honom en hårsman af den vilda bergsnaturen. Han

ville befrielse från turkiska oket, men han ville det snarare för sin egen, än för det gemensamma fäderneslandets fördel. Rof- och plundringslust öfvervågde hvarje ädlare rörelse. Hans tapperhet och rådhighet, hans fasta tro på sin kraft och på Greklands sak, hans skningslösa djerfhet, enkla seder och den populära vältalighet, med hvilken han förstod att dels i slående orientaliska ordstäf, dels i religiös hänförelse tilltala folket, gjorde honom till de laglösa hoparnes naturliga beherrskare. Han kunde, sade man, när han ville, 'stampa fram små bergsarméer ur jorden, hvilka, ehuru lätt förströdda, lika hastigt samlade sig kring honom.' Sjelf sade han om sig, i den biografi, som han dikterade: "Man har kallat mig den högädle, högt upplyste, ja, äfven den allraheligaste. Jag blef derföre icke annorlunda; jag är densamme." Hans anhängare, på hvilka han öfvade en tjustning, lik Wallensteins, kallade honom *den gamle*. Blott en gång säges han hafva förlorat tron, att 'Gud hade gifvit Greklands frihet sin underskrift och ej skulle återtaga den.' Det var efter en kamp, i hvilken han förlorat sin häst och sina vapen. Då satte han sig ned vid en buske och gret; men blott för ett ögonblick. Det följande såg honom åter bland bergen, samlade nya stridskrafter.

"Denne man gick hand i hand med *Mavrokordatos*, endast så länge han deri såg sitt enskildta intresse. Han gjorde narr af den senares europeiska klädsel och glasögon."

Efter ett häftigt uppträde mellan de båda cheferna, sedan *Mavrokordatos* i folkförsamlingen i Juni 1823 blifvit vald till president, och hvarom författarinnan berättar en karakteristisk anekdot, aflägsnade sig *Mavrokordatos* och fann bland öboerna på Hydra ärofullt mottagande och understöd.

Medan *Kolokotroni* och hans Klephtflockar bekämpa Turkarne i Morea, bli ordningens män under *Mavrokordatos* allt mer rådande i det nordvestra Hellas. I Missolonghi, der regeringen hade sitt säte, anläggas skolor och utgifvas de första grekiska tidningar. Redan under denna oroliga och osäkra tid begynte den periodiska pressen sin framtidsrika verksamhet inom Grekland.

"Det är den lilla hopens, för borgerlig pånyttfödelse fasta oafbrutna verksamhet", fortfar författarinnan, "som slutligen synes besegra Englands alla tvifvelsmål öfver resningens goda rätt och vinna dess afgjorda sympathier. Vi se dess tystnad öfvergå i ord, orden i handling: Med England se vi snart gå hand i hand Frankrike och Ryssland. De allierade makterna utrusta sina flottor och antyda Porten att *Ibrahim Pascha* måste lemna Morea. De allierade skola ej tåla Egyptens inblandning i Grekiska kriget. Grekland och Turkiet skola allena med hvarandra kämpa ut sin kamp.

"England försträckte Greklands regering ett betydande penningelån. Detta gaf ordningspartiet öfvervigt. — — — Dock var ordningen ännu öfverallt stor och den bittra nöden bland folket förblef

utan lindring. Detta försvagade det allmänna intresset. Många redliga grekvänner började tvifla om möjligheten af Greklands pånyttfödelse. Grekerna sjelfva förtviflade aldrig. Äfven i djupaste betryck, nödsakade att bo i bergshålor och ruiner, lidande hunger och köld, utsatta hvarje dag för den värsta behandling, icke vetande i dag om de hade en morgondag, tyckas män och qvinnor dock aldrig hafva förtviflat om fosterlandets morgondag och om kampens slutliga utgång. Sådant är stort och prophetiskt.

"Låt oss hasta mot slutet.

"Mörka äro utsigterna. Ipsara, den lilla ön, utgångspunkten för så stora bragder under detta krig, har blifvit offer för hämnden. Återstoden af dess befolkning, några hundra qvinnor och män, kringränd af Turkarne i fästningen S:t Nikolas, spränger sig i luften. Bland de troféer, som *Kapudan Pascha* (storamiralen) sänder till Konstantinopel från Ipsara, voro 500 hufvudskålar och 1200 öron. I Konstantinopel hade janitscharernas uppror blifvit qväfdt i deras blod. Storherrn hade segrat på alla punkter. I spetsen för sin landtarmé tränger *Ibrahim Pascha* genom Morea fram mot Nauplia för att i förening med *Reschid Pascha* belägra Missolonghi.

"Redan fem gånger förut under detta krig hade Missolonghi blifvit belägradt af en öfverlägsen fiende och lika många gånger tvungit honom att med förlust draga sig tillbaka. Efter hvarje belägring hade det blifvit starkare befästadt; likt vissa ädla träd tycktes staden efter hvarje ny storm endast stå fastare. År 1825 utgjorde den Greklands starkaste fästning. Mot detta frihetens bålverk riktar nu Turkiet alla sina krafter, såsom mot Hellas' hjertpunkt.

"I Augusti månad ser man Turkiets härar från skiljda kanter sammandragas kring detta segerstarka fäste, nyss grekiska regeringens säte och skydd. Den sista akten af frihetskampen nalkas. *Reschid Pascha*, med en här af 14,000 man, belägrar Missolonghi till lands, medan en turkisk flotta under *Kapudan Pascha* hindrar all undsättning och tillförsel från sjösidan, och egyptiern *Ibrahim Pascha* stöter till dem med en här af 12,000 egyptier. Mot denna makt har Missolonghi att sätta, utom sina fästningsverk, endast, fem tusen krigare och sina anförare och sin befolknings orubbliga mod. *Notho Bozaris*, en farbroder till Marko, leder försvaret med så mycken lycka, att fiendens första stormning blir fullkomligt tillbakalagen, ehuru fästningens vallar blifvit svårt skadade af 40 dagars bombardement.

"Men efter 10 månaders belägring, sedan besättningen sammanmält till 3000 man, alla lifsmedel, äfven de uslaste, voro uttömda och sjukdom och hungersnöd jemte fiendernas kulor hade fyllt stadens gator med lik, såg Missolonghi sin sista stund komma. Om tre dagar skulle hela dess återstående befolkning vara utsatt för hungersdöden. *Ibrahim* kände detta tillstånd och tillbjöd ännu en gång kapitulation samt fritt aftåg. Ännu en gång afslogs tillbudet af befolkningen, som beslutat befria sig eller att dö. Den plan man stannat vid var följande: Natten emellan den 22:dra och 23:dje April skulle

tre tusen beväpnade män, i spetsen för ett tusen handtverkare och fem tusen kvinnor och barn bryta sig igenom fiendens linier och söka komma fram till Salona. Kvinnorna klädde sig som män, och beväpnade sig samt dem af sina barn, hvilka kunde sköta en dolk eller en knif. I djup tysthet samlade man sig efter solens nedgång utanför fästningens vallar och afbadade signalen till anfall. Nyss förut hade ett hjertslitande uppträde egt rum. En del af Missolonghis befolkning ville icke öfvergifva sin födelseort eller sina anhöriga, hvilka af sår, sjukdom eller ålder hindrades att lemna staden. De inneslöt sig jemte dem i ett ammunitions-magasin, uti hvilket man hade förvarat de återstående patronköken samt 30 fat krut. En lam veteran satt der med en brinnande lunta i handen. En biskop, vid namn *Kapsalis*, inneslöt här äfven sig och sin familj. Afskedet emellan dessa kvarstannande och de aftågande, denna sista afton, utgjorde den hjertslitande scenen.

"De sistnämnde lyckades utföra sin djerfva bedrift, men med en förfärlig förlust af lif. Man anser antalet af dem, som undkommo till Salona, hafva varit föga öfver 1800. Samma natt trängde turkarna och egyptierna, stormande, in i den olyckliga staden. Krutmagasinet der den grekiska biskopen inneslutit sig med sin hustru och sina barn, der den lama veteranen satt med den brinnande luntan i handen, flög då med en förfärlig knall i luften och begrafde med detsamma under sina ruiner en stor mängd turkar. Hela den natten hörde man i Missolonghi endast jemmerrop, gevärssalvor och explosioner. Ur ruinerna bröto lågorna fram. Missolonghi förvandlades till en rykande grushög.

"Så mycket hjeltemod, så mycket tålmod, så mycket lidande, så många offer, var då detta allt förgäfves?! Skulle Missolonghis fall bli den grekiska frihetens bål?

"Så såg det ut. Greklands kraft syntes bruten. Förödda voro dess länder; de flesta af dess tappra försvarare fallna; flera af dess fästningar i fiendens hand. Och denna fiende stod på dess jord, mäktigare än någonsin, förstärkt af barbariska bundsförvandter.

"Men, liksom vid eldsvådan i Konstantinopel, (i Mars 1823), man såg elden fyra gånger anlagd inom de grekiska kvarteren i Pera, lika många gånger af en frisk nordanvind vältras ned öfver turkstaden, der uppbränna 6000 hus och en del af sjöarsenalen, så visade sig ock nu, att Turkiets yttersta ansträngningar för att tillintetgöra Grekland vände sig till dessas fördel och mot turkarne. Och de senare fingo rätt i deras utrop vid förstnämnda tillfälle: 'Allah håller med de christna!' (Giaours).

"Missolonghi, Greklands starkaste värn, var störtadt, men ur dess rykande bål, lyftade sig uppståndelsens fogel (Hetärians symbol), och lät dess blodiga fackla tända Greklands frihetsdag.

"Missolonghis dödsrop väckte Navarinos kanoner.

"Englands, Frankrikes och Rysslands eskadrar lågo utanför Navarino, väntande att de i hamnen befintliga förenade turkiska och

egyptiska flottorna skulle hörsamma de allierade makternas fordran, att lemna Moreas kuster. De osmaniska amiralerna *Moharrem Bey* och *Kapitana Bey* lofvade det, men förblefvo dock der de voro och fortforo med sina röfvetåg i Messenien. Den 20 Oktober vid middagstiden seglade storamiralen för Englands flotta in i Navarinos vik, åtföljd af franska och ryska eskadrarna, och lät sina skepp der lägga sig för ankar, hvarpå han ånyo sände en parlamentär med antydan till de turkiska amiralerna, att deras flotta måste lemna hamnen.

"En af dessa tillfälligheter, i hvilka det är svårt att se en blott tillfällighet, gaf den ännu fredliga demonstrationen en plötslig vändning. Ett par halfrusiga matrosar på ett af de turkiska skeppen, utom sig af förargelse öfver närgångenheten af de otrognas fartyg, satte luntan till en kanon, den brann af och kulan hven genom det engelska amiralskeppets tågverk *). Detta togs som en utmaning. I ögonblicket gafs order till slagtning. 'Tärningen är kastad', — yttrade då *Kapitana Bey* till *Moharrem Bey* — 'sade jag er icke att engelsmännen ej skulle låta leka med sig.'

"Engelska flottan lät sina kanoner spela mot den osmaniska, nu oberedd på fejden. De fransyska och ryska eskadrarna följde exemplet. Den turkiska flottan blef skjuten sönder och samman. Dess båda befälhafvare sårades, sex tusen turkar sägas ha mistat lifvet i denna drabbning af 4 timmars tid, under hvilken de allierade icke gjorde några priser och sökte äfven rädda de turkar, som simmade omkring bland de förstörda eller brinnande skeppen. Också de allierades flotta led i striden ej obetydliga förluster. Af den osmaniska räddade sig endast få skepp, och dessa lemnade snart Peloponesens kuster. Morea blef fritt.

"Den europeiska interventionen stannade icke härvid. Dess första steg efter den blodiga krigs-operationen blef ett för freden och menskligheten. Den fordrade peremptoriskt af Turkiet och Grekland, att massakrerna å ömse sidor skulle upphöra, och ingen af de två dödsfienderna vågade visa sig ohörsam.

"En paus inträdde, ett ögonblicks anderum efter den långa dödliga fejden. Grekvännerna inom och utom Grekland arbetade ifrigt, i förening med dess ädlaste patrioter att föra den till en god utgång.

"Greklands ihärdiga sjuåriga kamp för sin frihet hade slutligen öfvervunnit de europeiska stormakternas betänkligheter. Missolonghis tragiska fall uppkallade ett allmänt rop af beundran och deltagande. I denna folkens röst hörde ändtligen stormakterna en Guds röst, och uppträdde nu inför Porten energiskt till Greklands förmån.

"Och då Grekland, ehuru blödande och utmattadt af den långa kampen, alltjemt stod fast i att förkasta all kompromiss, alla halfva mesyrer i sitt förhållande till Turkiet, och enständigt fordrade sin fulla, ovilkorliga frihet och oafhängighet, så sade slutligen de före-

*) Så har jag af ett åsyna vittne hört berättas närmaste anledningen till bataljen.

nade stormakterna dertill: *Amen*, och tvingade Turkiet att säga äfvenså, man kan föreställa sig med hvilken min.

"Det var ock *en vårdag*, den, då Grekland erkändes som en fri stat bland jordens stater. Det var den 24:de April 1830, jemt nio år efter den första resningens vår.

"Liten var, till sitt område, den nya fria staten. Gränserna derför, hvilka bestämdes af det område, som faktiskt innehades af grekerna i den stund, då freden slöts, lemnade i Turkiets våld det gamla Hellas' äldsta provinser, Epirus, Thessalien, Macedonien, alla öarne af den turko-grekiska Archipelagen — äfven *Ipsara*, äfven *Chios* och *Samos* samt *Kreta*, genom fornminnen och befolkning företrädesvis en hellenisk ö.

"Var detta rätt? Var det verket af en politik utan högre mål, eller af ögonblickets tvingande nödvändighet? Nog af: Attika och *Morea*, *Elis* och *Achaja*, *Livadien* och *Akarnanien*, kärnan af *Grekland*, blefvo fria. Äfven *Eubœa* och *Cykladerna* fingo hissa det fria *Greklands* och korssets flagga, fingo fred och frihet att bereda sig till nytt lif och — med tiden — till en ny kamp för *Hellas'* frihet.

"En ny frihet hade uppstått på jorden, och denna stat var det gamla *Grekland*, de fria författningarnes förkämpe på jorden, skiljemärke och förenande länk på en gång, emellan *Österland* och *Vesterland*; detta var det stora faktum, som stod kvar af den blodiga striden.

"I fred för yttre fiender återtogo grekerna genast arbetet med sin inre organisation. Europas fria stater blefvo härvid förebilder. Missionärer kommo från den nya världen. Skolor anlades öfver hela *Grekland*, och den första allmänna folkförsamlingen i den nya republiken hölls i *Argos* (år 1829) under grefve *Kapodistria*, utnämnd till *Greklands* president för sju års tid. Han var en grek från *Korfu*, men rysk undersäte, och hade nyss förut beklädt en rysk ministerpost. Allt ifrån *Hetärians* uppkomst sågs han verka derinom för *Greklands* befrielse. Hans fläckfria rykte, stora personliga gåfvor, bildning, anseende, och, i den stund han valdes, oberoende lefnadsställning — han lefde då som privat man i *Schweitz* — gåfvo skäl att hoppas allt godt för *Greklands* fridfulla utveckling under hans presidium.

"Men *Greklands* sjuåriga sorgespel skulle ännu få ett blodigt efterspel.

"En sommardag, år 1831, se vi grefve *Kapodistria*, *Greklands* president, falla för mördares händer, och de politiska partierna deretter rusa vildt till strids öfver hans lik. Åter måste Europas stormakter uppträda, men nu emellan greker och greker, Partikampen stillas och *Grekland* får inre fred först, när det, förvandladt till en monarki, mottager en fremmande furstlig yngling på sin thron.

"Grekerna äro ej mogna för friheten, kunna ej styra sig själva! hette det då i Europa, (och så säger man ofta ännu i dag).

"Men den, som fattat den passionerade frihetskärleken, hvilken uppehöll dem under den långa, ojemna kampen mot Turkiet och lät

dem ej rygga tillbaka för några offer, han skall kunna fatta det raseri, som bemäktigade sig många själar, då de, af *Kapodistrias* politik, som allt mer antog ett despotiskt lynne, af hans stränga, repressiva åtgärder mot den periodiska pressen och några ansedda män, kommo till den öfvertygelse, att han var en hemlig agent för Ryssland, och att Grekland, efter så många offer för sin oafhængighet, var bestämdt att bli ett lydrike under den ryske sjelfherrskaren. Han skall kanske kunna förklara för sig, att samma amiral *Miaulis*, som i så mången ärofull drabbning fört Greklands flotta mot turkarne, nu, då han såg en rysk flotta löpa in och lägga sig i Poros hamn, med egen hand tände eld på den grekiska.

"Och när äfven den sansade, ädle *Mavrokordatos* kunde vid denna tid yttra till en philhellen, på väg till hemmet: "Ni är ju ung och vig; spring upp på taken och skrik ut honom, förrädaren!" (*Kapodistria*), då skall man förstå huru tvänne ynglingar af en frihetsfanatisk och förvildad stäm, och huru isynnerhet den ene af dessa två, som i *Kapodistria* såg både sin faders och sitt fäderneslands bödel, trodde sig tjena friheten genom hans mord. Det var intet fegt lönnmord. De två unga männen vigde sig sjelfva med det samma åt en säker död. De kapitanis, som efter *Kapodistrias* död kämpade om väldet, kämpade för eller emot hans politik.

"Den, som besinnar dessa förhållanden, skall i den nämnda blodiga episoden icke se annat än — en episod, ett naturligt barn af ännu oklara tillstånd och af öfvergången emellan den laglösa och den lagliga friheten, och skall icke af ynglingens förirrelser sluta till mannens bana. All utveckling har sina slyngelår.

"I hvarje folkrörelse, som allt sedan, under den monarkiska styrelsen och under 30 års fred emellanåt gifvit sig luft hos grekerna, hafva de visat sig, om än ej alltid *visligen*, dock trogna sin första och sin sista kärlek: *Friheten*. Och endast ett klokt och verkamt framåtgående i denna riktning af den nu konstitutionella regeringen torde kunna hindra nya vådliga explosioner af den grekiska elden, och låta den i högre mening bli hvad den en gång var: en helgande, lifvande eld på altaret i statens *Prytaneum*."

Sanningen af denna författarinnans varnande förutsägelse har tillräckligt intygats af eldens senaste, måhända i otid framkallade utbrott, hvars resultat ännu gömmas bakom framtidens ogenomträngliga förlåt. Vi afsluta emellertid härmed utdraget ur *M:ll Bremers* skildring af det Grekiska Frihetskriget, ledsna att utrymmet ej tillåtit oss införa den i sin helhet. Framdeles, då både vi och våra läsare hunnit grundligare studera det värderika arbetet, hvilket är alltför innehållsrikt för ett hastigt genombländrande och för en flygtig anmälan sådan som denna, hoppas vi få återtaga ämnet, för att med våra läsare betrakta de senare

delarne af "*Lifvet i gamla världen*" *) i sammanhang med de förra och taga en öfversigt af de genomgående karaktersdragen af arbetet i dess helhet.

Esselde.

XXXI. NATURVETENSKAPENS MAKT.

(Fri bearbetning från Tyskan.)

Det var en tid, och den ligger ej så långt bakom oss, då de stora andar, som mest inverkade på de civiliserade folkens utveckling, ej hade någon aning om naturvetenskapens betydelse. Också var vetenskapen under denna tid en skatt, endast tillgänglig för några få, och dessa isolerade sig alldes från mängden. De ville ej hafva något gemensamt med folkets görande och låtande, utan lefde blott för vetenskapen. Att lösa de rent vetenskapliga frågorna ansågo de således för sitt lifs uppgift och undveko på det sorgfälligaste alla sådana, som berörde samhällets materiella intressen. Att sysselsätta sig med de sistnämnda, skulle de hafva ansett såsom en förnedring för vetenskapen.

Den naturliga följdén häraf var, att vetenskapen blott tillhörde en jmförelsevis liten krets och förblef oåtkomlig för massan af folket. Men ej en gång de invigde insågo klart vetenskapens inneboende makt och det inflytande den var bestämd att utöfva på mensklighetens öden. Det var först det nittonde århundradet förbehållet att insätta vetenskapen i sina rättigheter, att anvisa henne den plats, som tillkommer henne, i afseende på mensklighetens vägledning till en högre utveck-

*) Då nyligen i en svensk tidning förekommit en skarp kritik af *M. I. Bremers* här nämnda arbete, hvilken hittills förblifvit obesvarad, kanske emedan man insett att den tillräckligt vederlägger sig sjelf, icke blott genom det språk den för, men genom den okunnighet den röjer om den tadelade bokens innehåll, torde det intressera läsaren att härmed jmföra slutorden i den gillande anmälan af samma arbete, som för någon tid sedan lästes i en af Englands större och mest ansedda tidningar:

"Den lyckliga tillfällighet, som gifver publiken en ny och tju-sande beskrifning på Grekland och Grekerna, just då Greklands namn är på alla läppar, skall otvifvelaktigt förläna ett *ökadt* intresse åt *Fredrika Bremers* sista arbete."

ling. Allt mera vidgar sig också kretsen för de vetenskapliga forskningarna, hvilka man numera följer med odeladt intresse äfven i de minsta detaljer, ty ofta spåra vi i en vetenskaplig, mången gång såsom obetydlig ansedd, upptäckt orsaken till de stora förbättringar, den förvånande utveckling af industriella och materiella krafter, som kommit de civiliserade folken till del under detta århundrade. I våra dagar behöfver man också ej många ord, för att bevisa naturvetenskapens djupa betydelse, och för att draga den stora allmänhetens uppmärksamhet på de män, som gjort till sitt lifs mål att söka intränga i och afslöja naturens hemligheter. Fakta tala nu högt och bevisligt om vigten och nyttan af dessa forskningar.

Ångans ofantliga kraft, upptäckt af *Papin*, och af *Fulton* och många hans efterträdare praktiskt tillämpad, har under loppet af detta århundrade blifvit den viktigaste häfstången för vår tids industri. Den har gifvit oss medel att under hvarje årstid med större trygghet öfverfara oceanen; ja, den har på visst sätt gjort oss oberoende af vind och våg, så att det stolta skeppet med nästan samma punktlighet ilar öfver sin spårlösa bana på verldshafvet, som de transportmedel, hvilka tillhöra fastlandet. På några dagar göres nu öfverfarten till Amerika och förefaller blott såsom en lustfärd, jemförd äfven med de snabbseglare, hvilka för endast 50 år sedan ansågos såsom skeppsbyggeriets triumf. Samma snabba fortskaffningsmedel erbjuda oss jernvägarne till lands. På 30 timmar far man från Nordsjön till Bodensjön och på 58 timmar från förstnämnde hafsvik och på många omvägar till Adriatiska hafvet. På 26 timmar kan man genomresa hela Frankrike, från Calais till Marseille. Hvad äro väl i jemförelse med ångvagnen och jernbanan de snällposter och väl anlagda vägar, som ännu för ej så många decennier tillbaka ansågos för ett *non plus ultra* af snabbhet och förträfflighet? Man kan också säga, att de transportmedel, ångan förskaffat oss, haft ett utomordentligt inflytande på tidehvarfvets kultur, endast att jemföra med det boktryckerikonsten utöfvat på förflutna århundraden, men utan de vetenskapliga upptäckterna och de förbättringar, som dessa verkat i jernfabrikationen, hade de förstnämnde ej kunnat ernå den utsträckning, den grad af fulländning, som nu är fallet.

Man förhastade sig dock ej att tillgodogöra sig den viktiga upptäckt, hvarom vi här ofvan talat, utan lät nästan sek-

ler förgå innan man i praktiken tillämpade densamma. Andra inom fysikens område gjorda upptäckter hafva i detta fall haft större framgång. Elektriciteten var t. ex. blott länge känd för den stora allmänheten genom några, som man tyckte, till det underbara gränsande uppenbarelser deraf, hvilka taskspelare vid marknader och dylika tillfällen förevisade för en okunnig och förvånad folkhop. I dag betraktar världen med beundran den elektriska telegrafan, som redan lemnat den 1793 uppfunna optiska telegrafan långt efter sig, och som öfverför budskap mellan aflägsna orter med blixstens snabbhet. Väl anvisade redan *Volta* och *Davy* i slutet af förra och början af detta århundrade elektriciteten den plats, som den med rätta tillkommer bland naturvetenskaperna; väl kunde man redan då spåra det stora inflytande, den en gång skulle utöfva i praktiskt afseende, dock var det *Oersted* förbehållet att afslöja hemligheten af dess makt och göra den menniskan underdånig. Femton år hade han förgäfvets bemödat sig om att finna bevis för den djupsinniga tanke, hvilken uppgått i hans själ, att nemligen elektriciteten och magnetismen hade en och samma grundorsak. Då, som mången gång förut, fördes han af en skenbar tillfällighet på rätta spåret. Det var en dag 1819, som *Oersted* lifligt diskuterade en vetenskaplig fråga, under det han höll i handen poltrådarne till en galvanisk stapel. Hastigt tystnade han, betraktade forskande ett framför honom stående föremål, under det att det ljus, hvarefter han så länge sökt, plötsligt uppgick för hans inre blick. En magnetnål stod nemligen framför honom, och då han under tal och gester kom den nära med den tråd han höll i handen, märkte han att den rörde sig. Der hade han nu ett tydligt bevis på den förmodan, hvarpå han så länge sökt bekräftelse.

Ungefär samtidigt upptäckte *Ampère* jernets temporära magnetisering medelst en elektrisk ström. Dessa begge upptäckter utgöra de grundpelare, på hvilka den elektro-magnetiska telegrafien hvilar, som inom förloppet af ett halft århundrade redan erhållit en så vidsträckt utbildning.

Vi hafva dessutom elektriciteten att tacka för galvanoplastiken, hvarigenom vi med yttersta noggrannhet kunna mångfaldiga antikens sällsynta konstföremål. Äfven ersätter den i viss mån metall-gjutning genom att öfverdraga statyer och andra konstalster af hvad ämne som helst med en oföränderlig metall. Denna upptäckt daterar sig från 1837 och var resul-

tatet af rent vetenskapliga forskningar, anställda af *Thomas Spencer* i England och Professor *Jacobi* i Ryssland. Genom *de la Rive*, *Ruolz* och *Elkington* har den äfven i industrielt hänseende uträttat mycket godt, då den nu allmänt användes vid förgyllning och försilfring, af hvad föremål som helst.

Icke nog dermed, elektriciteten tager äfven plats vid väfstolen och gör arbetet der lättare, jemnare och säkrare, så att de Jacquardska väfstolarne, hvilka på sin tid väckte så mycket uppseende, snart nog komma att vika för nya apparater i denna väg. Äfven från denna utgångspunkt betraktad, finna vi skillnaden emellan detta och det förflutna århundradets kultur och tillgångar ganska ögonskenlig. *Jacquard* var på sin tid inskränkt till mekaniska hjälpmedel och måste med cirkel och stift mäta afståndet mellan trådarne, med huggjern och hammare utarbete de genombrutna pappmönster, hvilka föreskrefvo den snabbt framilande skytteln den väg, den hade att taga. Otvifvelaktigt har *Jacquards* uppfinning varit en välsignelse för väfvare, och hela menskligheten har på sätt och vis dragit fördel deraf, men uppfinnaren sjelf skördade ingen annan lön för sin möda än hån, förakt och förföljelse.

Likasom vetenskapen har gifvit oss medel att med blixrens snabbhet sända våra budskap öfver hela den civiliserade världen, så har den äfven lärt oss att återgifva synliga föremål med samma trohet, som de afspegla sig på ögats näthinna. Vi behöfva ej här tala om fotografien och stereoskopet, hvilka nu äro så allmänt kända, att de, ehuru ännu i sin barndom, dock redan tillhöra de hvardagliga företeelserna. Att denna konst har för sig en stor framtid kan ej betviflas, ty den är i ett ständigt utvecklingstillstånd. Ett betydligt steg framåt har förlidet år blifvit gjordt genom upptäckten att medelst fotografien äfven återgifva åtskilliga färger. Prof derpå voro inlemnade till expositionen i London, dock i omsorgsfullt tillslutna lådor, emedan man ännu ej lyckats utfinna medlet att fixera färgorna, utan försvunno de efter några ögonblick, så fort de blefvo utsatta för luftens och ljusets inverkan.

Hvad som sålunda blifvit uträttadt för ögat, skall troligen inom en ej aflägsen tid äfven komma örat till del. Redan nu kan man åtskådligt framställa tonens omärkliga svängningar eller vibrationen hos de kroppar, hvilka ljuda, och att döma efter vetenskapens närvarande ståndpunkt, bör man äfven kunna komma derhän att kvarhålla en musikalisk improvisa-

tions flyktiga toner medelst ett slags stenografi, grundad på studium af akustikens lagar.

Under förlidet århundrade, då naturvetenskapen ännu icke utvecklats hela sin makt, yttrade en stor filosof högljudt sina tvifvelsmål om kemiens nytta. Han ville ej förr tro på sanningen af de resultat, hvilka vunnos genom kemiska analyser, än den kemist, som sönderdelat mjölet i olika beståndsdelar, återigen kunde sammansätta dessa. Denne filosof var *Jean Jacques Rousseau*. Dagen för afläggandet af ett dylikt mästerprof är visst ännu icke kommen, ja, tanken att vilja fuska naturen i handverket är fjerran från kemisten, men dock förmår han producera substanser, hvilkas sammansättningar ej äro mindre underbara än mjölets. Vi erinra här om feta och sockerhaltiga ämnen, som kemisten är i stånd att sammansätta af deras beståndsdelar, de oorganiska elementerna. För ögonblicket ega visserligen ej dessa upptäckter något värde i praktiskt afseende, men de bära dock vittne om vetenskapers makt.

Men äfven förutan dessa brödlösa konster skulle *Rousseau* troligen i dag bevisa kemien en högre aktning, om han sett, huru kemisten med en lätthet, som gränsar till det underbara, förvandlar en organisk substans till en annan; huru t. ex. stärkelse först förbytes i ett gummiartadt ämne och derpå förvandlas till socker, sedan till alkohol och slutligen till ether eller ättika. Hvad skulle väl *Rousseau* säga, om han med egna ögon finge se gummi och mjölksocker förbytas i en syra, som eger alldeles samma egenskaper som vinstenssyran, den syra, hvilken drufsäften afsätter vid jäsning. Utan tvifvel skulle han i *Schéele* och *Berzelius*, *Lavoisier* och *Dumas*, *Liebig* och *Bunsen*, och hvad de store kemisterne för öfrigt heta, hafva beundrat och erkänt den menskliga intelligensens högste representanter.

Liebig har utom all fråga rätt, då han säger, att med upptäckten af syret *), som gaf uppslaget till den nyare kemien, har den civiliserade verlden undergått en väsendtlig förändring i seder och vanor. Derigenom att menniskan lärt känna syrets egenskaper och att betjena sig deraf, har detta blifvit ett bildningens element. Många åsichter, hvilka förplantat sig från slägte till slägte, och genom sin höga ålder njutit an-

*) Denna kemiskt enkla kropp upptäcktes i förra seklet af den utmärkte fransyske kemisten *Lavoisier*.

seende såsom en djup visdom, omstörtades vid denna upptäckt och ur deras aska uppstodo helt andra föreställningar om verdens skapelse och företeelserna dervid.

Vi vilja med ett par exempel bevisa huru mäktigt kemien inverkat på industriella förhållanden. Svafvelsyran är visst känd sedan långliga tider tillbaka, men först i den nyare har den, sedan man utfunnit medel att tillverka den till utomordentligt billigt pris, blifvit en af industriens mäktigaste häfstänger, och sålunda af så stor betydighet, att England var nära att förklara Neapel krig, då man i detta rike för några år sedan försökte att med en orimligt hög tull belägga utførseln af svafvel från Sicilien, hvilken ö då nästan ensamt försedde hela verden med denna dyrbara naturprodukt.

Men innan svafvelsyran kunde erhålla denna allmänna användbarhet måste en fullkomlig omstörtning ega rum i metoden för dess tillverkning och deri hade praktiken ingen del. Som svafvelsyrans sammansättning ej var känd, visste ej heller fabrikanten huru mycket syra en centner svafvel kunde innehålla, och för ej så längesedan erhöll man blott 140 å 186 skålp. svafvelsyra från 100 skålp. svafvel. Då utröntes på vetenskaplig väg, att samma qvantitet svafvel borde lemna 306 skålp. svafvelsyra och man insåg således, att det var något fel i tillverkningen af detta ämne. Genom studier och experimenter kom man snart till det lyckliga resultatet att ur en centner svafvel erhålla ända till 298 skålp. svafvelsyra och man vann dessutom den fördelen, att atmosfären sjelf nästan består all den för beredningen nödvändiga syrgasen, hvilken förut ej kunde anskaffas utan betydlig kostnad.

På samma grunder hvilat den utomordentliga omfattning sprit- och ättiks-tillverkningen erhållit under de sistförflutna 30 åren. Äfven för glas- och jernfabrikationen så väl som för många andra industrigrenar, skulle kemien otvifvelaktigt vara af oberäknelig nytta, om man blott ville jemka något på de gamla vanornas makt och inrymma teorien större värde.

Troligen tillskrifva de flesta af våra läsare den förvånande utsträckning bomullsindustrien på senare tider erhållit, den omständigheten, att machinväsendet gått så betydligt framåt. Häri misstager man sig dock väsendtligt. Utan den kemiska blekningen medelst chlor, skulle maskinerna arbeta förgäfves, i brist på passande bleken, ty blott en enda fabrik i Glasgow skulle för blekningen af sina väfnader behöfva 3000

tunnland jord. Kostnaden för den kemiska blekningen är också mycket lindrigare, och man kan nu erhålla hela väfnaden för samma pris som blekningen deraf kostade för 50 år tillbaka.

Utomordentliga äro de framsteg, som den nyare kemien åvägabragt i färgarekonsten. De gamles purpur, hvarmed jordens mäktige smyckade sig, står i skönhet långt efter de färger, man i våra dagar kan frambringa. Genom de lärdomar kemien gifvit spinnaren, väfvaren och färgaren, har det sålunda blifvit möjligt för hvem som helst att bära tyger, hvilka för blott hundra år sedan skulle hafva uppväckt furstars afund.

I sammanhang härmed måste vi omnämna en ny upptäckt på detta fält, som förskaffat oss de vackra och moderna färger, hvilka under de två eller tre sistförflutna åren vunnit så mycket bifall. Vi mena nemligen den på en gång lysande och milda, högröda färg, som man i Frankrike benämner *Solferino* och i England *Magenta*, samt den dermed beslägtade vackra gredelina. Troligen känna få af våra läsarinor att dessa nu så mycket burna färger härleda sig från den mörka, klibbiga stenkolstjäran. Så är likväl förhållandet. Den destillerade stenkolstjäran lemnar en färglös vätska, kallad *benzin*, som begagnas för att borttaga flottfläckar från siden och kläde. Då denna vätska blandas med salpetersyra uppstår den s. k. nitro-benzin och denna destillerad med ättike-syra och jernspån bildar de sköna, gröna kristaller, som man kallar aniline. Dessa, destillerade med salter af olika slag, gifva flera färgblandningar, hvaribland magenta och gredelint och sålunda utgör stenkolstjäran, som för ej längesedan var af så föga värde att man knappt visste hvad man skulle göra dermed, basen för en ganska betydande fabriksartikel.

För mindre än ett århundrade tillbaka betviflade man ännu gasernas tillvaro och i dag leder man medelst mångfaldigt sig utgrenande rör en af dessa osynliga sammansättningar, lysgasen, långt från det ställe, der den beredes. Den utomordentliga revolution, hvilken sålunda försiggått i det sätt, hvarpå vi förskaffa oss artificiella lysmedel, har egt rum under våra ögon. Hvem minnes icke det eländiga talgljus och den föga fullständigare oljelampan, som för ej så längesedan tjänade till att upplysa ett helt rum, äfven i de förmögnares boningar? Nu anser man det knappt möjligt, att man någonsin kunnat arbeta vid ett dylikt ljus. Och en lika stor omstörtning förestår otvifvelaktigt i afseende på våra eldstäder, då man på ett

mer ändamålsenligt sätt kan använda lysgasen till värme- och kok-apparater.

Långt efter det att *Kunkel* hade upptäckt fosforen, var priset på denna substans, som lyser i mörkret och vid förbränningen spider ett bländande sken, så utomordentligt högt, att den hörde till de största sällsyntheter och endast vid hofven kunde experimenter dermed anställas: Sedan dess har vetenskapen upptäckt nya och billigare berednings-metoder och nu är fosfor-fabrikationen en af våra mest betydande industrigrenar. Medelst detta ämne kan nu för tiden hvem som helst på ett lätt och bekvämt sätt förskaffa sig eld och ljus och tändstickorna hafva blifvit oss fullkomligt outhärliga.

Men just de egenskaper, hvilka förlänade fosforen sin stora användbarhet, medförde vid en allmänna förbrukning deraf ganska stora olägenheter. Dess antändbarhet, som man i början så mycket beundrade, förorsakade talrika eldsvådor. Man uppmanade högljudt vetenskapen att afhjelpa detta onda. Men ehuru man riktade sina anklagelser just emot dess utbredda tillämpning, fogade sig vetenskapen godlynt efter allmänhetens fordringar och betog fosforen dess skadliga egenskaper. Den s. k. amorph fosforen är ej lätt antändbar, ej heller giftig, ja, lyser ej en gång i mörkret. Den har sålunda till och med blifvit beröfvad den egenskap *), hvilken gifvit den sitt namn. Man kan derföre säga, att vetenskapen försatt fosforen i en lethargisk dvala, hvarur den dock lika lätt kan uppväckas.

Men det är ej allenast gaslysning och tändstickor, som bidragit till vår dagliga trefnad och komfort, äfven i många andra hänseenden äro vi derföre vetenskapen tack skyldiga. Huru mycket trefligare hafva ej våra rum blifvit genom den handräckning kemien gifvit tapetfabrikerna! Och huru mycket helsosammare borde ej våra bostäder vara, sedan kemien bevisat oss nödvändigheten af en bättre luftvexling! Tyvärr står dock praktiken ännu här långt efter teorien, ty ofta felar ändock i våra rum tillräcklig ventilation, hvilken likväl är så mycket nödvändigare, som mången genom sina göromål är förhindrad från att söka frisk luft i det fria.

Ännu på många andra sätt har vetenskapen ingripit i våra lefnadsbehof. Derigenom att kemien gifvit oss upplysningar rörande växternas näringsmedel, äro vi i stånd att kunna

*) *Phosphoros*, d. v. s. ljusbärare.

aftvinga våra åkrar rikare skördar. Men äfven här har theorien hunnit vida före praktiken, ty de mindre förmögna jordegarne, hvilka dock utgöra det öfvervägande antalet, hafva blott i ringa mån tillgodogjort sig upptäckterna på naturvetenskapens gebiet. De hänga till största delen städse fast vid de vanor, som gått i arf från far och farfar. Vore framåtskridandet i verkligheten hvad det är på papperet, skulle man ej vidare höra talas om öfverbefolkning och om hungersnöd, ty åkern är icke blott i stånd att gifva rikligare skördar än nu är fallet, utan af dess produkter kunde äfven en vidsträcktare nytta dragas.

Vi vilja här ännu anföra ett exempel på nyttan af rent vetenskapliga undersökningar. Då *Liebig* gjorde experimenter med alkohol för att utröna de kemiska förändringar, som åvåbringas å detta fluidum, genom andra derpå verkande tillsatser, upptäckte han 1830 en substans, som uppstår derigenom, att en af alkoholens beståndsdelar förenar sig med chlor. Denna är chloroform. Liksom så många andra den nyare kemiens upptäckter, var denna länge ett blott vetenskapligt förvärf, som man ej förstod använda. Då nådde oss plötsligt en dag från Amerika den underrättelsen, att människor och djur genom inandandet af lukten af detta fluidum försattes i ett tillstånd af känslolöshet, hvilket efter behag kunde förlängas. Derpå följde användandet af chloroform vid plågsamma kirurgiska operationer, och hela världen, som förut ej hade någon aning om chloroformens tillvaro, prisade den nu såsom en af de nyttigaste upptäckter, hvilka någonsin kommit den lidande menskligheten till del. Ty icke allenast kunna härigenom de smärtsammaste operationer utföras, utan att den olycklige patienten känner dem, kirurgens hand blifver äfven stadigare under dessa förhållanden och förmår utföra operationer, hvilka förr ansågos omöjliga.

Och sålunda har man ofta till en början ringaktat upptäckter, hvilkas vigt och inflytande först senare gjort sig gällande. Man kan derföre väl känna sig berättigad att säga, det allt i vetenskapen är stort och nyttigt, ehuru väl den olärde ej alltid inser det, och ingen kan på förhand påstå, att en vetenskaplig upptäckt är utan all betydelse, lika litet som man kan uppdraga gränser för människosnilletts forskningar. Vetenskapen gifver också mången gång i sig sjelf den enda belöningen åt dem, som deråt egna sitt lif och sina krafter, ty ofta

händer, att det först efter deras död yppar sig, hvilka viktiga tjänster, de gjort menskligheten.

Hvarthän vi än blicka i det offentliga som i det enskildta lifvet, märka vi naturvetenskapens inflytande. Ja, den verkar på hela vårt görande och låtande och till med de, som ifrå mot tidens nyheter, som betrakta vetenskapens sträfvanden med förakt och åtlöje, kunna dock ej frigöra sig från detta inflytande, hvilket beherrschar dem, om ock mot deras vilja och vetande. Också våga vi påstå, att bland de kunskaper vi böra eftersträfva, för att dermed rikta och upplysa vårt förstånd, finnes näst kunskapen om Gud och Hans uppenbarade ord, ingen viktigare än den om naturen och yttringarne af dess verksamhet. Den bidrager ej allenast till att öppna våra ögon för hvad som föregår omkring oss och med oss, den låter oss ej blott med intresse följa utvecklingen af vårt tidehvarfs kultur och vexlande företeelser, men den bör äfven medverka till vår själs förädling, i det den leder våra blickar, våra tankar från de skapade tingen och deras sammansättning till den allvise och allmäktige Upphofsmannen dertill. Och på samma gång en närmare kännedom af naturen och dess många underbara krafter bör uppfylla oss med en ödmjuk känsla af vår egen obetydlighet, kunna vi med skäl glädja oss åt det ljus vetenskapen sprider deröfver, ett ljus, som städse tilltager i klarhet och styrka, kunna vi med hjertat uppfyllt af den djupaste tacksamhet "prisa Gud, som sådan makt hafver gifvit menniskan."

L. S.

XXXII. — INA TILL SINA FÖRÄLDRAR,

den 30:de November 1862.

"*Ina*, lilla *Ina*,

"Hvarför har du smugit

"Utan lof dig bort ur hemmet

"Ifrån Mor och Far?"

Tyst, ack! tyst J kära,

Bannen ej er *Ina*,

Än en fader, J det veten,

Hon i Himlen har.

Re'n mig förr han kallat,
 Fast din bön, o moder,
 Och min andre faders kärlek
 Höll mig qvar alltse'n.
 Högre ljud nu ropet
 Och när, på min fråga,
 Sorgsna blickar gåfvo urlof
 Smög jag sakta hän.

Moder, dyra moder,
 Kyss ej kalla stoftet,
 Klaga, ropa ej vid båren!
Ina är ej der.
 Upp från griftens dunkel,
 Hit mot ljusets rymder,
 Blicka hoppfullt, spana troget,
 Moder, jag är här!

Låt i mjuka mullen,
 Djupt i fosterjorden
 Mina lemmar stilla bäddas
 Under klockors ljud,
 Medan till sitt hemland,
 Fri från stoftets bojor,
 Anden lätt på snabba vingar
 Sväfvar upp mot Gud.

Ej vi länge skiljas,
 Ej för evigt, moder!
 Några vingslag blott — och Tiden
 Knyter brusten länk
 Åter fast vid kedjan:
 Lef då, älska, verka,
 Glöm — ej mig — glöm blott din smärta,
 Gläds! och glädje skänk!

Fader, ack! jag vet det,
 Hur du gerna räddat —
 Som på menskospråk man talar —
 Mig en gång ännu.
 Och, tro mig den räddning,
 Som du fåfängt sökte,

Den är funnen — jag är frälsad —
 Jag är *salig* nu.

Hafven tack, J dyra!
 Moder, Fader, Broder,
 För all godhet, för all kärlek,
 Eder *Ina* fått.

Kanske kan hon nu först
 Gälta denna ömhet,
 Denna trogna, varma kärlek,
 Se'n hon från er gått.

Kanske får jag vara,
 Broder, när du slumrar,
 En bland englarna, som vaka
 Kring dig nattetid;
 Och när år förrunnit
 Och en man du blifvit,
 Får som engel ock jag vaka
 För din själafrid.

När du lider, moder,
 Och jag vet, du måste
 Lida djupt och lida länge —
 Dock ej utan hopp,
 Får jag kanske nalkas
 Dig med fridens balsam,
 Lindra, trösta dig och bära
 Smärtans bön hit opp.

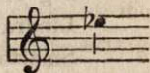
När ditt öga, tårlöst,
 Genomvakar natten —
 Tyst med månens bleka strålar
 In jag glida vill;
 Svalka lätt din tinning,
 Lösa ögats bundna
 Tåreflod och sakta sluta
 Med en kyss det till.

Men när du, o fader!
 Grubblar öfver lifvets
 Dunkla lagar, att en plågad
 Like lindring ge,

Kanske får jag tända
 Då all kunskaps fackla
 Och belysa forskningsschakten
 Att du klart må se?

Eller när du sorgsen,
 Då allt hopp är ute,
 Sitter stum vid plågolägren,
 Såsom nyss hos mig,
 Kanske får jag komma
 Då och trösta, hjälpa
 Dig att be för dina sjuka,
 Be också för dig.

Så skall eder *Ina*
 Följa genom lifvet,
 Vara med i fröjd som smärta,
 I Ert hem och i Ert hjerta,
 Vara med i bön och bättring,
 Kärlek, hopp och tro.
 Så J kära, kommer
Ina sist i döden,
 Löser sakta jordebanden
 Och befriar bundna anden,
 Att med Er uti Guds gårdar
 Sedan evigt bo.

XXXIII. — MUSIKALISKT SMÅPRAT.

Det är den unga pianistens *öga*, jag i dag tänker underkasta en närmare analys. — Men hvad ser jag — knappast ha orden blifvit uttalade förr än det blixtrar omkring mig af tusende värtaliga ögonkast, alla påkallande min uppmärksamhet och — min beundran. Der möter mig under en frans af långa ögonhår en sammetslen blick, som synes tigga bifall — der åter ljungar ur ett par stora, svarta ögon en stråle, som tyckes säga, "fall ned och tillbed!" — der bakom framblickar ett par lifliga blå, skalkaktigt trotsande: "stå emot oss *om du kan!*"

— här åter ett par små stickande bruna, med den tydliga hotelsen: "kländra mig och jag hämnas!" Men jag hinner ej uppfånga, än mindre nämna dem alla; bländad af dessa tallösa färgtoner, från ogenomträngligt svart till ljusaste blå vattenfärg — bestormad af dessa stumma utrop i alla nyanser — från det befallande: "Tillbed!" till det blygt framhviskade: "*förgät mig ej!*" — och totalt förblindad af denna korseld af blixtar och flammor, af strålar och lågor, sänker jag försagd mina ögonlock och förklarar blundande:

Dyraste unga pianister! här gäller hvarken form eller färg, djup eller glans: sparen därför, jag besvär er, dessa bländande fyrverkerier för tacksammare tillfällen och tillåten mig att i lugn få betrakta den unga pianistens öga i sådana stunder, då "*föremålet*" inskränker sig till den från musikhandeln nyss hemtagna, på pianot uppslagna notboken. — Ofta uttrycker det då en tydlig oro att icke som sig bör kunna läsa de nya noterna och stirrar ängsligt på hvarje takt så länge att fingrarne hinna långt före ögat till den nästa, och sålunda uppstår en opåräknad paus mellan hvarje takt. Detta är en svår ovana, på hvilken musiklärare ej kunna vara nog uppmärksamma och som mången gång gör den skickligaste pianist till en dålig notläserska. Låt mig därför lägga alla den viktiga regeln på minnet, att ögat vid notläsning alltid måste vara i förväg, alltid hafva en half eller fjerdedels taks försprång framför fingrarne. Det är nemligen alldeles icke nödvändigt att ofrånvänt betrakta en figur eller tonsats, under *hela den tid*, som fingrarne återgifva den. En enda blick af ett snabbt öga bör vara tillräckligt, och denna blick bör, som sagdt är, alltid gå fingrarne litet — helt litet i förväg. Jag nämnde *ett snabbt öga*, men jag måste förklara uttrycket. Mången anser ögats snabbhet, i fråga om notläsning, bestå i rastlös oro och finner därför sin skyldighet vara att låta blicken i ständig *Bewegung* flyga från noterna till tangenterna — under oupphörliga höjningar och sänkningar af hufvudet för att se hvad fingrarne taga sig till, och så åter upp till noterna och ned tillbaka igen. Det är enligt min öfvertygelse ett stort misstag, som i sin mån icke ringa bidragit till brist på skickliga notspelare, och jag har alltid beundrat dem, som, i trots af denna ovana, lyckas bli någorlunda snabbbläsande. Det bästa och rätta är dock, enligt min tro, att sällan eller aldrig taga ögonen från noterna, utan i tid vänja fingrarne vid att reda

sig på egen hand, dem förutan. För min del, skulle jag icke approbera någon notläsare, som ej spelar nästan lika säkert, då jag skymmer klaviaturen med ett pappark, eller något dylikt, som då han har den fri framför sig. Ett prof i detta hänseende, som roar élèverna på samma gång det öfvar dem, är att lägga en näsduk öfver klaviaturen, och låta dem ofvanpå den pröfva sina fingrars förtrolighet med tangenterna. — Med ett snabbt, musikaliskt öga menar jag deremot ett sådant, som har *en snabb uppfattning* för tonernas så väl *yttre* som *inre* betydelse och förstår att utan störande uppehåll kombinera de olika tonsatserna och ögonblickligt genomskåda deras inbördes sammanhang.

Äfven vid fråga om att spela utantill, en konst, som nästan alla pianister önska sig, men som ej är alla af naturen gifven, kan ögat hur eget det låter, spela en ej oviktig roll. Jag har nemligen funnit det vara ett godt sätt att i sådana fall välja någon musik, som är väl inspelad och redan länge känd, derpå flytta noterna på så långt afstånd att ögat ej kan skönja någon enda not särskildt, men dock genom konturerna af notskriften i dess helhet påminnes om formen, läget och valören af styckets hufvudfigurer, och sålunda underlättar minnet, hvilket efter några upprepade försök vanligen besegrar sin egen tröghet, hvarefter noterna kunna helt och hållet bortläggas och pianisten har vunnit sitt mål. Om närsynta ögon, om faran af att genom ovanan att föra ögonen ända in till noterna samt att genom ett förtidigt användande af glasögon stegra närsyntheten, kunde väl äfven vara mycket att säga den unga pianisten. Men

"Jag ser uppå hennes ögon"

att hon nu fått nog af föreläsningar och skyndar därför att som vanligt meddela henne några råd i fråga om val af musikförråd för vintern.

För fyra händer har musikhandeln (utom de stora mästarnes *största* verk, som alla käpa) mycket godt och vackert att bjuda på, som dock sällan någon uppsöker; deribland *Mendelssohns* Ouvertur till *Ruy Blas*, en frisk, lättfattlig och temligen lättspelt komposition, som bör spelas i raskt tempo och med friskt lif. Äfven hans *Meeresstille und glückliche Fahrt*, hans stora *folkonsert* samt *variationer öfver Ziguenarmarschen i Preciosa* af *Mendelssohn* och

Moscheles äro väl värda att studeras. *Gades symfonier*, hans intagande *Frühlingsfantasi*, och hans *Nachklänge von Ossian* rekommendera vi såsom vackra profstycken af den nya romantiska riktningen inom tonverlden. Dit höra äfven *Robert Schumanns* qvintett (op. 44) samt Marschen ur *Wagners* omtalade opera *Tannhäuser*. *Cherubinis* herrliga Ouverture till *Anacreon* samt gamle fader *Glücks* storartade Ouverturen hafva råkat allt för mycket i glömska, men förtjena väl att återupptagas bland pianisternas fyrhändiga musikförråd. Af musik för 2 händer skulle vi vilja föreslå den gamle italienske mästaren *Scarlatti*, såsom ett särdeles intressant studium; men olyckligtvis äro hans egendomliga, naiva, på en gång barnliga och djupsinniga kompositioner svåra att få. Är du bland dem, som kunna hafva tålmod och öfverseende med en väns kallsinnighet, hans tillfälliga misshumör och ej sällan inträffande långträdighet, troget afbidande den stund, då hans rätta, varma hjertelag bryter fram, och han blir liflig, meddelsam, ja, i vissa ögonblick snillrik, så rekommenderar jag *Woldemar Bargiel* till din vänskap, och särskildt hans *Drei Fantasiestücke*, (op. 9) dedicerade till hans syster, den berömda pianisten *Clara Schumann*, till din uppmärksamhet. Har du förkärlek för *Schuberts Lieder* och finner *Liszt's transcriptioner* för svåra, så kan du ersätta dem med *Stephen Hellers*; och vill du ha en rolig och muntrande stund vid pianot, så tag hem den sistnämndes två *tarantellor*, (op. 87, samt op. 85 N:o 2), och spela dem med lika friskt lif och hurtig rytm, som de blifvit skrifna. Lägga vi dertill *Mendelssohns* alltför litet kända *Preludien und Fugen*, *Moscheles* behagliga "*Gesellschafts-Concert*", samt bland moderna effektstycken op. 148 och 63 af *Kontski* och *Schulhoffs Böhmermelodien* (op. 20 och 46), så föreställer jag mig att ditt vinterförråd är i viss mån försedt, och att du således för tillfället icke har något mera otaladt med en sådan här

Gammal Pianist.

XXXIV. — EN "WEDDINGTRIP" I HÖGLÄNDERNA *).

Männe någon af mina läsare deltagit i en engelsk, så kallad "*Weddingtrip*"? **) Jag menar icke såsom hufvudperson,

*) Insändt.

**) Bröllopsfärd.

utan såsom en af de bikarakterer, hvilka kallas brudtärnor eller marskalkar? Hvarom icke, skall jag söka beskrifva några af de skiftande tafior, som upprullades för min syn under en sådan färd.

Under sensommaren 1858 tillbragte jag några veckor i *Liverpool*, hos mina vänner, Mr och Mrs *Vernon*. Deras dotter, *Mary*, skulle just då ha bröllop, och jag erhöll förtroendet att vara en af hennes brudtärnor.

En vacker Septembermorgon begaf sig brudtåget i flera vagnar (hästarne med hvita tömmar och rosetter, kuskar och betjenter med stora hvita rosetter, s. k. "*weddingfavors*", på bröstet,) till *S:t B:s* kyrka. Brudgummen var en ståtlig ung man; bruden såg förtjusande ut i sin rika spetsdrägt, och den lilla, hvita crêpe-hatten garnerad med orangeblommor, hvilka här spela samma roll som myrten i Sverige. Som en blek lilja stod hon framför altaret, under de höga, rikt sirade hvalfbågarne, och ljuset, hvilket strålade in genom de målade fönstren, tycktes strö golfvet under hennes fötter med klara, lysande rosor. Jag hade aldrig öfver varit någon vigsel i England; men det högtidliga allvar, det, så att säga, rent bibliska i sjelfva akten, gjorde ett djupt intryck på mig, och jag undrade öfver att någon kan låta viga sig i en vanlig salong, omgifven af hvardagliga föremål och af en mängd likgiltiga bekantas stirrande blickar, när det kan ske under de höga tempelhvalfven, der ceremonien vinner än mer helgd af det vördnadsbjudande i omgifningen.

Sedan presten uttalat välsignelsen öfver det unga paret, och vi såsom vittnen skrifvit våra namn i kyrkoboken, återvände tåget hemåt, der en ståtlig frukost väntade gästerna. Bruden försvann, men återkom snart, iklädd en prydlig, fast enkel resdrägt; hon omfamnade föräldrar och syskon; en tår glänste i kennes öga, som daggdroppen på en mörk violblomma; *Henry Davenant* stod redan på trappan, och lyftade stolt sin lilla, zefirlika maka upp i vagnen; den rullade utaf och försvann för våra blickar.

Om qvällen var det bal i bröllophuset och festligheterna varade ett par dagar, ehuru brudparet saknades. På fjerdagen skulle en del af sällskapet begifva sig på en lustfärd till Skottland, för att derstädes på tid och ort, som sedermera skulle bestämmas, möta de unga tu. Ressällskapet bestod af brudens gifta syster och hennes man, tvänne af brud-

tärnorna, (två kusiner till bruden och jag), samt trenne marskalkar, äfvenledes släktningar till brudparet.

Den 8 Sept. kl. 12 begaf sig det unga, glada sällskapet ombord på ångfartyget *Princess Royal* och lemnade det storartade *Liverpool*, med dess mastomgifna stränder. Lätt som en svan gled vår ångare öfver den breda, med fartyg från alla världens delar betäckta *Merseyfloden*; i det blå fjerran reste sig de höga Walesiska bergen; snart foro vi förbi badorten *NewBrighton*, och småningom försvunno de gröna kusterna för våra blickar. Otaliga seglare passerade förbi oss, hafvet var glänsande och jemnt som en spegel, och man kunde knappt i det oändliga fjerran urskilja den ljusa randen, der himlens kupol slöt sig derintill. Mot qvällen syntes ön *Man* med sina höga, spetsiga berg och en tindrande fyr; högt öfver oss lyste fullmånens silfverskifva; midt emot den skimrade helt svagt den ännu späda kometen, hvilkens knappt synliga svans snart skulle upplysa halfva himlen.

Då framskyntade i det bleka månskenet en väldig klippmassa, "*The Mull of Galloway*, Skottlands sydligaste udde", upplyste en af mina vänner. I detsamma uppgick en hel värld af forntida minnen för mitt inre öga; ty i trots af de lärdes kritiker och tvifvelsmål hade *McPherson's* öfversättning af *Ossians* dikter utöfvat ett mäktigt inflytande på mig. Nu trodde jag mig se *Lodas* gigantiska ande skaka sitt dimmiga spjut öfver de mörka bergstopparne och förnimma, huru den blinde bardens klagande sånger blandade sig med vågornas suckar, när de bröto sig emot klippans hårda fot. Längre sutto vi och betraktade den romantiskt sköna kusten, tills det glada, skämtande samtalet afstannade och hvar och en begaf sig till ro i sin hytt.

Tidigt på morgonen kastade vi ankar i *Clydefloden*, utanför *Greenock*, foro till ett hotell i staden, der en bastant frukost, enligt skottskt manér, intogs, och begåfvo oss sedan på en af de små ångbåtar, som i alla riktningar kringsväfva på den mäktiga floden, till badorten *Strone*, dit vi blifvit bjudna att tillbringa någon tid hos ett par bekanta familjer.

Tillsammans med dem gjorde vi allehanda utflygter i nēden, och företogo sålunda en mängd utmärkt angenäma kustfärder, hvaraf min svaga penna i några få drag här sökt bevara minnet. Jag har mest fäst mig vid naturens storartade skönhet, utan att närmare vidröra de lustiga upptåg och det

glada skämt, som kryddade mången oförgätlig "picnic" i dessa pittoreska trakter. I andra länder kan man knappast göra sig ett begrepp om den glada uppsluppenhet, som unga engelsmän ådagalägga vid dylika tillfällen och deri de understödjas af sina vackra landsmaninnor.

Men se, på den stolta *Clyde*floden, midt för våra fönster, gungar redan ångbåten, som skall föra oss till *Loch* *) *Lomonds* romantiska stränder. Snart lemna vi elfven och glida fram på *Loch Longs* klara, af grönskande berg, omgifna spegel, då vi plötsligen på däckets få se en högväxt Högländare, klädd i sitt lands pittoreska dräkt: "det är en *Macgregor*", hviskar någon, "man känner igen honom på den lysande *tartan*, som tillhör denna *clan*." "Ack!" utropar en af våra följeslagarinnor, som aldrig förut varit i Skottland, "om jag kunde få den ståtliga Bergskottens porträtt i min skizzbok!" Sagdt och gjordt; vid ett par ord af kaptenen vänder mannen sig om med ett godmodigt leende, rättar vecken på sin brokiga "*plaid*", framdrager den stora silfverbroschen, som sammanhåller den på axeln, antar en ledig ställning med handen på sin "*dirk*" **), och står så orörlig under en kvarts timme, hvarefter den färdiga skizzen kringvisas, och väcker allmän beundran. Nu landa vi vid den täcka staden *Arrochar*, som nästlar sig in mellan tvänne gröna sluttningar; vår Högländare nickar vänligt, försvinner med en annan, som, klädd i *Clan Campbells* mörkare tartan, kommit honom till mötes.

Vid *Arrochar* taga vi alla plats i en omnibus, och fara genom en ganska vacker trakt, tills *Ben Lomonds* kala hjesa plötsligen höjer sig öfver alla de andra bergen, och vid en vändning af vägen se vi sjön skymta fram emellan de mest pittoreska gröna kullar. Snart äro vi framme vid dess strand, der en båt väntar oss, och vi fara med sakta gungande fart emellan de många vackra, trädbevuxna holmar, som utgöra sjöns prydnad; än uppstämman våra solbrända roddare några af sitt lands vackra, vilda melodier; än smekas våra öron af engelska nationalsånger, hvilka våra reskamrater föredraga ur det rika förråd, hvarmed de ofta pläga upplifva sina utflygter till lands och sjös. Isynnerhet behaga mig sjömansvisorna, när de friska och kraftiga som havets salta bölja, sjungas med liflig enthusiasm, antingen i olika stämmor eller såsom solo med chör. Efter en högst angenäm färd landstiga vi åter, intaga

*) Sjö.

**) Dolk.

frukost i *Tarbets hôtel*, som reser sig likt ett slott bland gröna tallar, midt i en förtjusande nejd vid bergens fot, och fara sedan hem samma väg vi kommit.

En annan dag besökte vi *Loch Eck*, och foro i flera vagnar genom en särdeles pittoresk trakt, ibland följande en forssande bergströms lopp, ibland inneslutna i ett trångt pass emellan klipporna, der vägen så afsmalnade att världen tycktes taga slut, tills *Loch Eck* plötsligen låg för våra blickar, såsom en klar spegel, innefattad i en ram af höga, mörka berg. Jag satt snart med min skizzbok vid dess strand och här måste jag anmärka, att de Skottska bergen äro olika alla andra som jag sett. För det mesta betäckta med en fin gräsmatta, få de af den yppiga ljung och *furze* (*Genista*) samt den bruna mossan och ormbunkarne, som blanda sig deri, den rikaste skiftning i purpur, i guldgult och brunt, liksom vore de insvepta i en brokig sammetsmantel. För artistens öga blir färgspelet synnerligen förtjusande, när molnen upplösa sig i regnskurar, som drifva för vinden, och belysta af de frambrytande solstrålarne antaga alla regnbågens färger, omgifvande de fjerran bergen med ett magiskt skimmer. Sedan jag sett Caledoniens blå insjöar, hvilande i de mångfärgade bergens famn, har det blifvit mig klart hvarifrån den skottska "*tartan*", som nu öfverallt är så omtyckt, leder sitt ursprung. I sina enkla väfnader sökte bergsboerna troligen återgifva de färger och idéer, som naturen framställde för deras blickar. Först var det endast blått och grönt, sjön och stranden; när sedan bergen purprades af ljungblommans klockor, tillkommo gredelina rutor; en *clan*, som såg den gyllene *furze* lysa deremellan, tillade gula ränder, en annan beundrade rönnbärens glödande klasar, då de om hösten gäfvo en gladare färgton åt landskapet, och invärfde så röda rutor i sin *plaid*. På detta sätt uppkom måhända *Clan Stuarts* lysande *Royal Tartan*.

"Men, min bästa Miss *L.*", utropade Mr *Erlswood*, en af mina reskamrater, "här sitter Ni fördjupad i betraktelser, och märker icke att det regnar, och att vi, i stället för att intaga frukost på denna vackra udde, såsom ämnadt var, få hålla till godo med det lilla antediluvianska värdshuset, som ligger deruppe på höjden. Vi ha sökt er öfverallt; får jag nu erbjuda Er min *plaid*!"

Insvept i det ovärderliga plagget och, enligt engelskt bruk, stödd på min följeslagares arm, vandrade jag till det lilla

vårdshuset vid *Whistlefield*, hvarifrån vi njöto en herrlig utsigt öfver sjön; de rikliga förfriskningar, vår gästfria värdinna medfört, smakade oss förträffligt, till och med i det lilla, trånge rummet.

Regnet, som ofta hastigt uppkommer i dessa nejder, afstannade emellertid snart, och hemfärden blef särdeles angenäm. Vägen gick uppför branta höjder, från hvilka de herrligaste utsigter utbredde sig för våra blickar, till dess vi åter hunno *Loch Longs* stränder, der *Glenfinnarts* stolta herresäte upplystes af solens sista strålar.

Den täcka badorten *Dunson* var en gång målet för en dylik utflygt. Ångbåten lade till vid denna lilla stad, der vi togo oss ett par vagnar och färdades framåt på en särdeles vacker väg, der vi hade den breda *Clyde*-floden på ena sidan, och på den andra en hel rad vackra villor, uppförda i olika byggnadsstil, och omgifna af rika park- och trädgårdsanläggningar. Vid ankomsten till en pittoresk *cottage*, emottogos vi med största gästfrihet af stället egarinnor, tvänne systrar, som lefde der i allsköns ro och trefnad. I deras sällskap gjordes ett besök hos grannen, Mr *McC*— som nyligen på sin egendom *Ardhallow* uppfört en praktfull byggnad i italiensk stil; den ligger på en höjd, hvarifrån en förtjusande utsigt utbredde sig för våra blickar, och på slingrande vägar kommo vi genom parken ned till elfven. I trädgården frapperades jag af en bredbladig myrten, minst 20 fot hög, som växte mot en mur, och nu var betäckt af blommor, fast Oktober månad redan ingått. Att den så kan frodas utan någon betäckning om vintern, vittnar om det milda klimatet på Skottlands vestra kust; ett annat bevis härpå fann jag i de blommande fuchsieträden, som jag sett vid *Strone*. Regn faller i myckenhet, men frosten måste vara obetydlig.

Vi foro hem i båt, och när jag hörde vår värdinna, en rask dam af äkta Skotskt skrot och korn, tala sin "*broad Scotch*" med roddarne, föreföll det mig alldeles som hade en sida ur *Walter Scotts* romaner blifvit uppslagen för mig.

Flera tilltänkta utflygter hindrades af regnväder; men för en, den sista, måste jag ännu redogöra. På en praktfull ångbåt, liknande ett flytande kristallpalats, foro vi nedför *Clyde*, passerade det ståtliga *Toward Castle* och uppehölo oss en kort stund vid staden *Rothsay*, belägen på ön *Bute*, som i anseende till sitt milda och sunda klimat mycket besökes af

bröstsjuka och andra patienter. På ena sidan hade vi ön *Ar-rans* vilda, branta bergspetsar, och sedan vi genomfärit ett smalt sund, *the Kyles of Bute*, kommo vi in i *Loch Fine*, som mera är en hafsfjord, än en sjö. Naturen deromkring är vild och temligen ödslig, men blir vänligare vid *Tarbert* och *Stonefield*, en ståtlig egendom, tillhörande familjen *Campbell*, hvars tornbeprydda slott framblickar mellan grönskande skogar. Vid *Ardrissaig* vände vi om, efter att ha mottagit flera passagerare, förnäma herrar och damer, (de förra klädda i högländska drägter,) hvilka nu återkommo från sina jagtnöjen i norra Skottland, der för det mesta all ståt och etikett för tillfället afläggas, isynnerhet hvad damernas drägter angår; ty dessa äro högst enkla och lämpade efter det fullkomligt ogenerade, naturenliga lif, som man för under vistan på bergen eller hafvet i dessa vilda, af stormiga vågor omgifna trakter.

Ändtligen måste vi taga afsked af den sköna *Clyde*floden, hvarifrån vi hemförde så många glada och vänliga minnen samt landstiga i *Greenock*, hvarefter vi på jernbana färdades genom en vacker trakt, förbi *Dumbartons* slott, som höjer sig på en brant klippa vid elfven, till dess en skog af skorstenar, hvaribland en, som tillhör *Mr Tennant* och anses vara den högsta i verlden, framskyntade genom dimman vid horisonten, tillkännagaf att vi närmade oss den mäktiga fabriksstaden — *Glasgow*.

Det är också en ståtlig stad, med sina 500,000 idoga innevånare, sin gamla vackra Cathedral-kyrka, ståtliga butiker, smakfulla park-anläggningar, m. m. En glad och angenäm umgängeston rådde bland de familjer, med hvilka vi, under de dagar vi uppehölo oss här, blefvo bekanta. Aftnarne förgingo under musik och dans, och sålunda fick jag tillfälle att se åtskilliga nationaldansar, såsom, *Scotch reels*, *Highland flings*, Svärdsdansen, som dansas med hundratals blixtnabba steg inom vinklar bildade af tvänne korslagda svärd; dessa lifliga dansar utfördes ofta af ungherrarne i skottsk dräkt och gäfvo anledning till mycken munterhet, hvaruti äfven de äldre deltog.

Den Söndag jag tillbragte i *Glasgow* gick jag i en nyligen fulländad kyrka, der den berömde *Caird* predikade; tillloppet af åhörare var så stort, att biljetter måste lemnas vid dörren af dem, som höra till församlingen, på det att de med säkerhet måtte komma in. Kyrkans prydliga byggnadsstil, dess bernstensfärgade fönsterrutor, hvarigenom belysningen er-

håller en varmare färgton, de carmosinröda draperierna bakom predikstolen, och den väl inöfvade sången, afveko något från den stränga enkelhet, hvilken råder i de kyrkor, der Presbyterianerna fira sin, i mitt tycke, nästan kalla gudstjenst. Äfven här tyckes någon förändring vara för handen, ty till och med orgeln, hvilken fordom ansågs som ett verk af Antikrist, märkes nu på sina ställen, trots bittra och hårdnackade strider med de fromma, men något ensidiga prester, hvilka uti *allt* som vid gudstjensten talar till sinnena, endast se ett katholskt element.

Vi lemnade snart *Glasgow*, och när jag nu satt i coupén och betraktade de rykande fabriker, som förse en stor del af den civiliserade världen med ypperliga varor, samt de utmärkt väl odlade åkerfält, hvarigenom tåget framflög, frågade jag mig sjelf: "Kan detta vara samma Skottland, hvars forna historia är en af de grymmaste häfderna veta att omtala, hvars konungar sällan dogo en naturlig död, hvars folk ej idkade annat yrke än det blodiga vapenyrket under strider sinesemellan eller med sin mäktigare granne, som ej förmådde kufva de vilda, frihetsälskande bergsboerne?" Sedan den fredliga föreningen med England försiggått i en lycklig stund, har samma energiska ande blott utvecklat sig i en annan riktning; samma lif, som då utbröt i oupphörliga strider, visar sig nu uti storartade företag, handel och åkerbruk; samma kraft, hvarmed man då bekämpade det mera lyckligt lottade grannlandet, framstår nu i en vänlig täflan dermed på konstens och vetenskapens banor. Så finner man huru Skotten hvart han begifver sig, medför sina husgudar, sparsamhet och ihärdighet, huru han öfverallt vet att se sig tillgodo och draga nytta af alla ressurser, i det land han bebor; huru han uppväcker lif och rörelse i de näringar och yrken, hvaråt han egnar sig. Att den krigiska andan ej heller är utdöd, visar sig i det hjeltemod, hvarmed de Högländska regementena slogos vid sina Engelska bröders sida, såväl i snödrifvorna framför *Sebastopol*, som under Indiens glödande sol; det visar sig äfven i den ifver, hvarmed dess söner ställa sig uti missionärernas leder, för att utbreda sin stränga religiositet och befrämja det stora verket som den Anglosaxiska racen fått sig anförtrodt — att evangelisera, och sålunda äfven civilisera, världens yttersta ändar.

Men — plötsligen vaknande ur dessa betraktelser, ser jag framför mig *Stirlings* urgamla slott på en brant klippa,

*Forth*floden, som slingrar sig i alla möjliga bugter, genom den gröna dalen, och i fonden de blåa Högländska bergen. Som vi nu kommo in i ett annat bantåg, med en s. k. Salonskupé, mycket rymlig och elegant, försedd med soffor, ländstolar och bord, samt stora fönster, kunde vi tydligen urskilja de förtjusande taflor, som i ständig omvexling framskymtade för våra blickar. *Dumblanes* gamla, herrliga kyrka, nu nästan ruin, omgifven af lummiga bokskogar; floden *Doone*, framflytande långt nedom oss emellan af yppig vegetation prydda stränder, på hvilka vi märka *Doone Castle*, så rikt på minnen från *Maria Stuarts* tid. Slutligen uppnådde vi den täcka byn *Callander*, belägen vid *Benledis* fötter; här upphör jernvägen, och en del af vårt sällskap stannade hos några vänner i grannskapet; jag och de öfrige satte oss i Mr *C's* eleganta ekipage, som var oss der till mötes, och befunno oss snart på vägen till *S.* dit vi voro bjudna att tillbringa någon tid.

Det var en ganska egen färd; på ena sidan skogbeväxta berg, på den andra floden *Teith*, hvars kristallklara vågor dansa, hoppa, rusa fram öfver stenar och klippstycken, brytande sig i snövit fragga vid deras fötter, med en evigt brusande sång. Ganska ofta blefvo vi uppehållna af stora fårhjordar, som drevos ned från bergstrakterna till de södra marknaderna. Roligt var det att se hur de feta, ulliga djuren kastade sig öfver hvarannan, skockande sig i än tätare hopar i sina fruktlösa försök att undvika vagnen; beskäftiga hundar sprungo skällande kring den ändlösa skaran, herdarne hojtade, och vi blickade helt ängsligt på hästarne, som med stolta, men långsamma steg banade sig väg genom den bråkande hopen; när dertill kommo herdarne, insvepta i sina grårutiga (shepherd's) plaids, och med de väderbitna ansigtena beskuggade af den höga, blå mössan, framtedde det hela en ganska pittoresk grupp.

Sedan vi passerat förbi *Loch Jubnais* smala silfverskifva, tog vägen plötsligen af till venster. Vi äro nu i "*The Braes of Balquidder*", skådeplatsen för *Rob Roys* bedrifter; här ligger äfven den ryktbare höfdingen begrafven på kyrkogården till den vackra, nyuppbyggda kyrkan till höger; och midt framför oss, i en ram af höga berg, glittrar *Loch Voils* klara spegel, och vid dess strand, omgifvet af höga trädgrupper och gröna planer, inväfd i blomsterrabatter, reser sig mot en skogbevuxen höjd, det ståtliga, tornbeprydda *S—*. Här

mottogos vi på det vänligaste sätt af vår ädla värd och värdinna. "Det var roligt att J kommen i dag", sade Mrs C., "ty här blir concert, skall jag berätta, och det händer icke hvarje dag i våra Högländska vildmarker!" Efter en särdeles lifvad och angenäm middag började concerten. Mr C. hade nemligen från en af de större städerna efterskrifvit en skicklig musikus, för att lära de yngre medlemmarne af församlingen att sjunga i chör, och dymedelst införa en förbättrad kyrkosång. Att försöket hade krönts med framgång, derom vittnade de rätt vackra psalmerna, vi följande söndag hörde sjungas i olika stämmor, såväl under den engelska, som den gaeliska gudstjensten. Sedan har vår ädle värd äfven bekostat resan till England för en ung Svensk, för att denne derstädes måtte få inhemta den ypperliga method, hvarmedelst en flerstämmig sång i större skala inöfvas, och hvilken nu med framgång införts i en kyrka, som han byggt på en honom tillhörande bruksegendom i Sverge. Männe icke flere egendomsegare skulle vilja följa detta vackra exempel? Då sluppe vi att höra en sång, som oftast är en verklig pina för örat, och snarare stör än befordrar andakten hos alla, som ega ett någorlunda musikaliskt gehör. Skulle det icke utgöra en både nyttig och intressant sysselsättning för många unga flickor, hvilka, såsom oftast nu för tiden händer, egna största delen af sin tid åt musikens idkande, om de samlade omkring sig landsbygdens barnskara, och lärde de mest musikaliska deribland att på ett mera harmoniskt sätt lofsjunga Gud? Jag har ofta sett unga Engleskor sysselsätta sig dermed, och en dylik verksamhet har varit förträffliga frukter.

Men concerten börjar — Mr och Miss L. stå vid ena ändan af den rymliga vestibulen; sällskapet tar plats midt emot; men — hvilka äro dessa kraftiga gestalter, dessa väderbitna ansigten, gamla och unga, män och kvinnor, som bilda en större krets omkring oss, och stå grupperade ända högt upp i trappan? Jo, det är godsets underhafvande, *farmers* och herdar, hvaraf vår värd, som aldrig försummar något tillfälle att förskaffa sitt folk ett bildande nöje, bjudit en talrik skara, för att höra sitt lands national-sånger, då de nu på ett ypperligt sätt föredragas.

O, den som nu egde *Walter Scotts* penna, för att beskrifva dessa pittoreska grupper af Högländare, deras karakteristiska drag och hållning, den verkan dessa sånger utöfvade

på dem, och det själfulla sätt, hvarpå de föredrogos! Sällan har jag hört vackrare, fylligare röster, och den djupa, enkla pathos, som utmärker några af dessa ballader, den komiska naivetet, hvaraf andra öfverflöda, återgåfvos på ett hänförande sätt. Den enthusiasm, hvarmed de s. k. "*Jacobite songs*" sjöngos och af åhörarne applåderades, kunde uppväcka den tanken, att församlingen vore färdig att afsäga sin dyrkade drottning all tro och lydnad, och ånyo böja sig under *Stuartarnes* blyspira! Lyckligtvis är ej så förhållandet, men det kallaste hjerta måste dock hänföras af dessa glödande sånger.

Efter consertens slut undfägnades gästerna på det rikligaste, men innan de aftågade, kom bud med begäran att värden ville taga emot en afskedshelsning. Vi begåfvo oss alla ut på den breda stentrappan, der ett niofaldigt hurrarop höjdes till den ädle värdens och värdinnans ära. Fullmånen lyste klart öfver lärkträden på bergets topp, och spred ett magiskt sken öfver blomstergrupperna och de sköna törnrosorna, hvilka innefattade fönstren. Vi gingo ut i det fria, och hvilken syn mötte der våra blickar! På den vestliga himlen, högt öfver *Loch Voils* mörka spegel, strålade som en gyllene bro emellan tvänne mot hvarandra stående bergtoppar, den underbara kometen! Flera mulna nätter hade hindrat oss från att se dess tillväxt, och nu lyste den framför oss i sin fulla glans. Nära kärnan såg man stjernan *Aldebaran* framblixtra som en klar diamant genom svansens glittrande nät. Det var ett högtidligt ögonblick; tysta, nästan häpna, stodo alla med blickarne fästade på det herrliga himmelstecknet! Oförgätlig skall städse denna, min första afton i Högländerna stå för mitt minne.

Och nu började en tid, hvilken förflög som en skön dröm; i vackert väder företogos promenader och utfärder till de mest romantiska punkter i grannskapet, hvarvid äfven många arbetarekojor besöktes; några få af dem qvarstodo ännu i sitt gamla skick, d. v. s. med ett hål i taket, i stället för skorsten; rummet, fullt af rök, ansågs utaf folket långt varmare än de nya stugor, hvilka af egendomsegaren uppbyggts med ordentliga spisar. I ett af dessa rökiga kyffen språkade jag med egaren, som hette *Robert Stuart*; under det jag aftecknade hans gumma, som satt och spann bredvid kitteln, hvilken hängde i en kedja öfver elden, berättade han för mig med en ganska stolt min, att det icke finnes någon thron i Europa, hvarpå

ej en prinsessa af hans ätt, (neml. den Stuartska) suttit; ett karakteristiskt drag af den känsla för *clanen*, som ännu vidlåder Bergskottarne.

Regnade det, så förvandlades den vackra salongen på *S.* till en atelier, der damerna fulländade sina hastiga skizzer och målade genrebilder efter naturen; herrarne, hvilka om dagen varit ute på jagt, infunno sig vid middagstiden. Aftonen förgick under musik, lektyr och intressanta samtal.

Blott en utfärd vill jag som hastigast omtala, nemligen den vi gjorde till *Killin*, vid *Loch Tay*; vägen förde oss förbi *Benvoirlichs* snöbetäckta berg, *Loch Earns* stränder, och genom *Glenogles* mörka pass, tills vi hunno den täcka byn *Killin*, hvars pittoreska qvarn, belägen vid en forssande ström, tar sig ganska väl ut mot de höga fjellen, som utgöra fonddekorationen. Tiden tillät oss ej besöka *Taymouth*, hertigens af *Breadalbane* ståtliga slott; vi foro endast till ett honom tillhörigt jagställe, särdeles väl beläget på en skogbeväxt höjd bredvid sjön, och sedan till en liten ö, förbunden med fastlandet genom en bro, och öfverväxt med mörka idegranar och andra träd, hvarunder grafvårdar framstucko. Vid dess ena ända förde några trappsteg ned till ett grafkapell, nästan doldt af de slokande grenarne. Detta är *McNabska* ättens begravningsplats. En hexlik gumma, insvept i sin plaid, ledsagade oss, och ökade genom sina vidunderliga åtbörder och berättelser på ett för mig nästan obegripligt språk, det dystra intresse, som stället ingaf. Det säges, att en *McNab*, när han friade till sin tredje hustru, sade henne, att han ej hade gods eller guld att erbjuda, men ett kunde han skryta af: han egde den präktigaste begravningsplats i hela Skottland.

När vi kommo hem, var det redan mörkt i dalen, men de högsta bergspetsarne glödde ännu som altarflammor i solens sista strålar och öfver *Benvoirlichs* snöhvita hjessa lyste månen som ett skimrande silfverhorn.

Men äfven dessa glada dagar togo ett slut och en herrlig höstmorgon foro vi ifrån *S.* i flera vagnar, först till *Cal-lander*, samma väg som vi kommit; sedan tog vägen af åt vester och snart låg *Loch Vennachar* framför oss. Här började hela nejden att andas *Walter Scott* och poesi. Är det någon af mina läsare, som ej känner "*The Lady of the Lake*"*),

*) "Sjöfröken".

så står honom en stor njutning åter. Säkert har ingen patriot gjort mera för sitt fädernesland än den "*Store Okände*", ty han har med poesiens trollstaf berört hvarje berg, hvarje sjö och sålunda förlänat dem ett romantiskt intresse, som lockar otaliga pilgrimskaror till de förr obekanta nejderna; dessa hafva liksom "vaknat en morgon och funnit sig vidtberömda". Också har ingen med mera naturtrogna penseldrag tecknat höglands-nationens physionomi. Der låg *Loch Achray*, innefattad i en krets af höga berg, med den aldratäckaste kyrka, framskymtande på en skogbeväxt udde. Nu rullade vagnen förbi

"*The birches grey*

That wave and weep o'er Loch Achray."

Då förändrades plötsligt scenen; från den öppna sjöstranden kommo vi in i det vidtberömda *Trossachs*-passet; vägen slingrade sig fram mellan branta klippor, betäckta med skog, der trädens lummiga krönor skiftade i de rikaste färger, brandgult, carmosinrött, rostbrunt; högt öfver dem reste *Benan* "sin hjesa kal"; det var så mörkt, så underbart i det trånga passet, der luften kändes kall och fuktig, som i en grotta. Då ljusnade det plötsligt omkring oss, en krökning af vägen förde oss in i ett helt annat landskap och framför oss låg "*the Trossachs Hotel*", en större byggnad med så många små torn att man kunde tro den vara en lemning från medelåldern. Der bakom, liksom simmande i en azurblå dimma, thronade det mäktiga *Benvenue*, höjande sig öfver alla de andra bergspetsarne, och vid deras fot låg den silfverklara *Loch Katrine*.

Här lemnades vagnarne och vi begåfvo oss till fots på en stig, som slingrar sig under skogbeväxta klippor längs efter sjöns stränder. Midt emot oss låg den prydligaste lilla ångbåt, som just tycktes passa till farkost åt Drottning *Titania* och hennes följe; nu gjorde den emellertid ej mer några reguliera turer, i anseende till den framskridna årstiden; vi skrefvo redan den 25 Oct. Vi hade icke länge gått fram på den pittoreska vägen, då ett jagthorns melodiska toner höjde sig på afstånd i den stilla luften. "*Malcolm, is thine the blast!*" utropade jag, ty jag hade så i tankarne införlivvat mig med Sjöfrökens öden, att jag verkligen väntade att få se den unga *Malcolm Græme* i sin gröna jägarrock framtråda emellan träden. Men nej — vid en plötslig krökning af vägen stodo vi midt för en välkänd grupp: det var våra reskamrater, som stämt möte med oss vid *Loch Katrines* strand,

men som vi ännu icke trodde vara ankomna! Der stodo de med sina bössor och jägarhorn, välkomnande oss med hurrarop. På den hvita sanden vid deras fötter syntes rikliga förfriskningar uppdukade, och snart voro vi alla lägrade omkring dem i en glädlig krets. Det var på samma ställe der *Ellen Douglas* stått lyssnande i sin lilla julle, då hon öfverraskades af *James Fitzjames*, i stället för den stolte *Douglas*, hans unga följeslagare, som hon väntade. Och der på bergstoppen, högt öfver våra hufvuden stannade den förklädde monarken, förvånad öfver det herrliga skådespel, som utbredd sig för hans blickar. Det berättas, att *Walter Scott*, såsom ung man, en gång skickades af det hus, der han var anställd som skrifvare, för att utkräfva en skuld af en person, som bodde icke långt från *Loch Voil*; jag har sjelf sett hans bostad. Efter väl uträttadt ärende, beslöt den unge skrifvaren att taga en kortare väg hem öfver bergen. Ensam vandrade han öfver klippor och ljunghedar, tills han plötsligen nådde höjden af ett berg, hvarifrån hans tjusta blickar upptäckte *Loch Katrine*, med sina mångfaldiga, trädkrönte holmar, kringspridda som smaragdsmycken på den af aftonsolens strålar förgyllda vattenspegeln. Då uppstod hos honom tanken på den vackra dikten, hvori han förevigat de intryck, som detta ögonblick uppväckte, och till hvilka jag hänvisar dem af mina läsare, som önska få ett bättre begrepp om denna förtjusande nejd än jag förmår lemna. På den tiden var den nästan lika okänd som någon af Söderhafsoarne i våra dagar; nu vallfärda tusentals pilgrimer dit, för att offra vid naturens och poesiens altare.

Vår middag intogs på en liten udde, straxt under det branta, skogbeklädda berget; sjöns klara vågor squalpade med ett melodiskt sorl emot den hvita sanden och bragte helsningar från *Ellen's* ö, hvilken låg framför oss, betäckt med lummiga träd, växande ända ner till vattenbrynet. Denna lilla ö såg ut som en stor blomsterkorg, flytande på vattnet; bakom den höjde sig skogkrönte uddar och en amfiteater af berg, hvilkas spetsar blefvo allt högre och blåare, tills de slutligen förlorade sig i det dimmiga fjerran.

Sällskapet var gladt och upprymd. Herrarne berättade sina jagtäfventyr, och skildrade med lifliga färger huru de bivakerat i bergshålor, der ispiggar hängde i festoner kring deras hufvuden eller stått ett par timmar öfver knäna i vattnet,

väntande på byte, hvilka små mödor och besvärligheter endast gjorde nöjet mer retande. "Minns ni", sade Mr *Erlswood* till mig, "hvilket väsen Times et konsorter gjorde öfver de lidanden, som våra soldater fingo uthärda i löpgrafvarne framför Sebastopol. Nåväl, der var väl icke så treffigt heller, men knappt svårare än hvad hvarje Engelsk gentleman blottställer sig för under jagten."

"Jag har ofta undrat", sade jag skrattande, "hvad det skulle bli af Engelmännerna, om orrarna (*grouse*) dogo ut, och stenkolsgrufvorna togo slut?"

"Denna sammanställning gör eder urskiljningsmåga stor heder", anmärkte Mr *C.* leende; "Gud bevara oss för en sådan katastrof; emellertid" —

"Emellertid", inföll en af herrarne, svängande sitt skummande champagneglas i luften, "proponerar jag en skål för våra orrar; måtte de aldrig dö ut på våra purpurröda ljungedar och bruna berg!" "Och jag", utbrast en annan, "driker en skål för våra underjordiska skatter; måtte de *svarta diamanterna* aldrig taga slut!" Ett lifligt hurrarop följde på dessa skålar, hvilket plötsligen afbröts af några skallande toner från Mr *Erlswoods* jagthorn. Dessa besvarades från sjösidan — först sakta, så allt högre — af underbara ljud, gälla och vilda, och snart framgled bakom de slokande grenarne vid stranden en präktig båt, bemannad af fyra roddare i högländska drägter. I fören satt en gammal bergsskotte, med snöhvitt skägg, som hjert afstack emot den mångfärgade plaiden och blåste af alla krafter på sin säckpipa, den bekanta sången "*Pibroch of Donnal Dhu*"; roddarne inföllo emellanåt med sina kraftiga stämmor, och bergens eko upprepade den underbara musiken, som passade såväl ihop med omgifningens romantiska natur.

"Varen så goda, *ladies* och *gentlemen*", utropade Mr *Erlswood*, då båten lade till vid vår udde. Snart hade alla fått plats deri, och nu gick det med raska årtag öfver den perlemorskimrande vattenspegeln, der bubblorna dansade i solskenet, under det säckpipans lifliga, skarpa ljud genomdallrade den stilla luften, öfverröstande till och med våra högljudda rop af förtjusning.

Slutligen lade båten till vid *Ellen's* ö, och vi stego i land, under det lummiga tak, som, måladt i de grannaste färger af höstens hand, bildades af träden öfver våra hufvuden.

Vi följde den slingrande väg, hvilken förde till den plats, som tjenat till gömställe för den stolte *Douglas* och hans dotter *Ellen*. Det låg något så hemlighetsfullt i den tystnad, som rådde i skogen, endast afbruten af plaskande vågor, hvilka glittrade mellan stammarne. Jag kände mig till mods som skulle något underbart hända: än trodde jag, att jag skulle höra den hvitskägghiga *bardens*, *Allan Banes* harpa klinga genom lunden, än att *Roderich Dhu*, åtföljd af *Clan Alpines* vilda söner, skulle draga fram med de blottade svärden blixtrande i solljuset. Men nej, — jag hörde blott mina följeslagare hviska och skratta och vid deras glada skämt bortglömde jag min inbillnings drömbilder. Då kommo vi plötsligen till ett slags löfhydda, uppförd af tätta, sammanflätade grenar, och stående vid foten af en brant, trädbeväxt klippa. "Det är *Ellen's Bower*", utropade jag; "se, hennes hvita klädning fladdrar derinne! Men hvem —" Jag förstummades. Vid sidan af en ung, reslig man sväfvade en sylfidlik gestalt; på den snöhvita drägten, de gröna banden och murgrönskransen, som var infätad i de guldgula lockarne, kunde man tro henne vara öns vänliga fé; en af "*The gude folks*", som de här kallas. Men verkligheten var här skönare än inbillningen, ty det var *Mary Davenant*, den unga bruden, som skyndade emot oss med utsträckta armar och leende blick, under det hennes man betraktade henne med förtjusning. Allmänna utrop af förvåning, omfamningar och handskakningar följde. Mr *Erlswood* hade ställt till den angenäma öfverraskningen. Han allena visste, att det unga brudparet tagit en *cottage* ej långt från *Loch Katrine*, der de tillbragte smekmånaden, hvilken, oberoende af almanackan, ej ännu tycktes hafva nått sitt slut.

Min berättelse får dock ej följa detta exempel, men jag torde en annan gång, med läsarens tillåtelse, återkomma till mitt vistande i *Edinburgh*, denna af natur och könst rikt begåfvade stad, Nordens *Athen*, som den med rätta kallas. Nu vill jag blott i förtroende tillägga, att få utflygter erbjudit mig rikare källor till njutning än denna "*weddingtrip*" i Skottlands Högländer.

E. N—n.

XXXV. — VÅR PORTFÖLJ.

Bland motioner till förmån för den svenska qvinnan, hvilka under innevarande riksdag blifvit framställda, hafva vi, utom de i vår sista portfölj omnämnda, ännu tvänne att omförmäla, hvilka i hög grad förtjena våra läsares uppmärksamhet. Den ena, *Doktor P. E. Thyselii motion angående statsanslag till fyra flickskolor*, ansluter sig i syfte och grundsatser ganska nära till det i vårt förra häfte omnämnda af H:r Bohnstedt framställda förslaget, rörande kostnadsfria bildningsanstalter för qvinnor. Vi hoppas derföre att de goda förslagen skola understödja hvarandra, och att den viktiga frågan om den Svenska Qvinnans högre och ändamålsenligare bildning, sålunda väckt inom de tvänne första stånden, skall vinna framgång äfven hos de båda andra, och få en lycklig utgång. Som de båda motionerna innehålla åtskilliga detaljer af intresse, och den af H:r Bohnstedt isynnerhet är förträffligt motiverad, skola vi i ett följande häfte närmare redogöra för dem. Så äfven för det af en ledamot af Bondeståndet, *C. J. Svensén, för andra gången* inför Rikets Ständer framställda förslaget om *qvinnors användande i åtskilliga tjenstebefattningar*, hvilket förslag (beledsagadt af åtskilliga upplysningar rörande förhållanden i våra grannländer samt af ett kraftigt vederläggande af de inkast, som vanligen framställas emot alla sådana förslag) redan lär blifvit *enhälligt* tillstyrkt af vederbörande utskott, samt utan diskussion af Rikets Ständer antaget.

Såsom bevis för att Sveriges, så väl som andra länders, qvinnor redan *äro*, och i ännu högre grad *kunna blifva*, skickliga till bestridande af ansvarsfulla tjenstebefattningar vid så väl enskilda som allmänna inrättningar, kunna vi nämna, att tvänne unga flickor i hufvudstaden, genom en anhörig, anställd i Jernkontoret, erhållit uppdrag att biträda tjenstemännen derstädes vid räkenskapernas förande, äfvensom att de ganska verksamt biträda sin far i de trägna skrivaresysslor, hvilka tillhöra det embete, han bekläder i Statens tjenst.

Bland de många välgörande sällskaper, England har att uppvisa, är äfven ett, kalladt *Society for female emigration* (Föreningen för qvinnors utflyttande till kolonierna). Dess sekreterare, *Miss Maria Rye*, som äfven grundlagt en renskrifnings-byrå för qvinnor, har med största nit och intresse arbetat för befrämjandet af Föreningens syfte, för öfverflyttandet till kolonierna af en del af de i England öfverflödiga qvinliga arbetskrafterna.

Men denna ädla qvinna, som, ännu i högsommaren af sitt lif, egnar hela sin tid och alla sina krafter åt arbetet för sina nödställda systrar, har gjort ännu mer. Öfvertygad om, att hon genom ett personligt besök i kolonierna, genom att sjelf der studera ställningar och förhållanden, genom att der förskaffa sin sak vänner och gynna-re, skulle vida mer kunna befrämja Föreningens syftemål, har hon, trotsande alla vådor och obehag af en lång sjöresa, d. 3 Nov. förlidet år, i spetsen för 100 qvinliga emigranter afrest till *Nya Zeland*.

Miss *Rye* har redan förut medverkat till emigration af 400 kvinnor och hoppas att efter sin återkomst från Australien blifva i tillfälle att på ett än mer verksamt sätt bispringa dem af hennes fattiga landsmaninnor, som önska söka sin utkomst i kolonierna. Bland dem, som nu följa henne och som stå under hennes uppsigt, äro 8 lärarinnor och 30 fabriksarbeterskor från Manchester. De öfriga tillhöra den tjänande klassen.

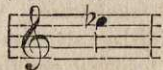
I anledning af Miss *Elisabeth Garretts* misslyckade försök *) att erhålla tillträde till något af de engelska universiteterna, pågår nu i England en rörelse för att bereda qvinliga studenter tillfälle att komma i åtnjutande af denna förmån. Man synes härvid fästa största vigten vid tillåtelsen för kvinnor att inför Universitetens (särdeles det i London) examens-commissioner få aflägga kunskapsprof och erhålla betyg. Frågan skall hänskjutas till Londoner-Universitetets rådsförsamling (*the Convocation of the University*).

I bref från Paris berättas, att den, genom sina statsekonomiska skrifter och sitt uppträdande vid Brüssels-Congressen vid sidan af vår tids ypperste Statsekonomer, väl bekanta *Mille Royer* hos Franska Regeringen anhållit om tillstånd att i Paris hålla några offentliga föredrag i sin vetenskap, men erhållit afslag, såsom man tror, just därför, att hon med så mycken framgång uppträdt i det liberala Brüssel.

Med anledning af den i den föregående resskizzen omnämnda nya sångundervisningsmetoden, som i Skottland läras allt mera användas och lemna förträffliga resultat (såsom äfven skizzens författarinna intygar), hafva vi förskaffat oss några underrättelser rörande denna method samt några uppgifter rörande den Svenske sångläraren, hvilken, såsom författarinnan nämner, genom "Mr C:s" försorg, i Skottland inhemtat kännedom om den nya metoden samt äfven med framgång tillämpat densamma inom en svensk skola. Ledsna att utrymmet ej tillåter oss nu något närmare redogöra för de i allo tillfredsställande uppgifter vi erhållit, skola vi dock i ett, såsom vi hoppas, snart utkommande nästa häfte lemna våra läsare, så väl en hastig öfversigt af sjelfva metoden, som ock fullständiga uppgifter rörande de billiga vilkor mot hvilka den svenske sångläraren (den *ende* i vårt land som känner denna nya förenklade method för körsång i stämmor) är villig att meddela undervisning både i sjelfva sången, samt i undervisningsmetoden åt sång- och skollärare. Vi hoppas derigenom kunna befordra *E. N.—ns* goda förslag att våra unga flickor här i Sverige skulle kunna göra sina ofta temligen ensidiga musikaliska studier mera omfattande och idka dem, icke såsom ett blott ytligt tidsfördrif för dem sjelfva och en mer eller mindre begränsad sällskapskrets, utan såsom ett förädlande bildningsmedel verkande genom dem på den ofta raa, men dock alltid för förädling mottagliga kärnan af folket.

*) Se denna Tidskrift 4:de årg. 3:dje häft. sid. 272.

FJERDE ÅRGÅNGENS INNEHÅLL.

	Pag.
I. Om den svenska qvinnan i förhållande till hemmets yttre vård och försköning, af <i>Olof Eneroth</i> , (insändt)	1.
— II. Bref om Uppfostran. Tredje brevet. Af <i>L—d.</i>	24.
III. <i>Ida Pfeiffer</i> , af <i>L. S.</i>	37.
IV. Svalan, dess karakter och hemlif, af <i>L—d.</i>	62.
V. Vårsång, af <i>E.</i> (insändt)	75.
VI. Spridda bilder, uppfångade i flygten under sommarfärder i fremmande land. III. En dag i Hamburg. Af <i>Esselde</i>	74.
— VII. Stockholms Fruntimmersförening för barnavård, af <i>S.</i>	94.
VIII. Vigten af goda vanor, af <i>St—</i>	97.
IX. Kongresserna i London 1862, af <i>L. S.</i>	115.
X. Vår Lektur (<i>Fr. Bremer, Beskow, Bovet</i>), af <i>Esselde</i>	124.
XI. Daggdroppen, af <i>S—a.</i>	149.
XII. Ön Wight, af <i>—ra</i>	153.
XIII. Spridda bilder, uppfångade i flygten under sommarfärder i fremmande land. IV. Pariserminnen. Af <i>Esselde</i>	159.
XIV. Nytt på vår Bokhylla, af <i>Reader</i>	167.
XV. Vår Portfölj	173.
XVI. Några Beträktelser i anledning af ett förslag, framställt på ett prestmöte i Sverige, 1862, af <i>Esselde</i>	177.
XVII. Olika sätt att bära fattigdomen, af <i>E.</i> (insändt)	186.
XVIII. <i>Ida Pfeiffer</i> om Madagaskar, af <i>L. S.</i>	193.
XIX. Den skandinaviska bronsåldern, af <i>L—d.</i>	210.
XX. <i>Rose Chéri</i> , af <i>L. S.</i>	221.
XXI. I <i>Melville House</i> , af <i>O. E.</i> (insändt)	224.
XXII. Pilgrimens sång, af <i>Anna A.</i> (insändt)	226.
XXIII. Spridda bilder, uppfångade i flygten under sommarfärder i fremmande land. V. En Ridtur i Pyrenéerna. Af <i>Esselde</i>	227.
XXIV. Bref till <i>Lea</i> , af <i>Emund Gammal</i> (insändt)	254.
XXV. Skolan för Döfstunna i Stockholm, af <i>Esselde</i>	262.
XXVI. Staten och den svenska Konstnärinnan, af <i>Esselde</i>	266.
XXVII. Vår Portfölj	270.
— XXVIII. Öfversigt af den fria undervisning, som för närvarande erbjudes den svenska qvinnan, af <i>L—d.</i>	274.
XXIX. Några ord om nöje och nöjen, af <i>St—</i>	287.
XXX. Vår Lektur (<i>Fr. Bremer</i>), af <i>Esselde</i>	297.
XXXI. Naturvetenskapens makt, af <i>L. S.</i>	320.
XXXII. Ina till sina Föräldrar, den 30 Nov. 1862, af	329.
— XXXIII. Musikaliskt Småprat, af en <i>Gammal Pianist</i>	332.
— XXXIV. En "Weddingtrip" i Höglanderna, af <i>E. N—n.</i> (insändt)	335.
XXXV. Vår Portfölj	351.

Upsala

Edquist & Berglund 1863.

RÄTTELSE:

Sid. 17	rad. 22	uppfir.	står:	kruka	läs:	kratta
" "	" 5	nedifr.	"	en symbolisk tro	"	symbolisk
" 63	" 8	nedifr.	"	<i>Hirundo</i>	"	är <i>Hirundo</i>
" 76	" 8	uppfir.	"	gastromén	"	gastronomen
" 77	" 22	"	"	hanskar	"	handskar
" 78	" 10	"	"	det	"	der
" 80	" 17	uppfir.	"	arbeten	"	anleten
" "	" 14	nedifr.	"	reprentera	"	representera
" 82	" 2	uppfir.	"	certaine	"	certain
" "	" 11	nedifr.	"	mystisk	"	mystiskt
" 88	" 5	uppfir.	"	visthus	"	växthus
" 91	" 3	"	"	verldsupphöjd åskådning	"	upphöjd verlds- åskådning
" 142	" 19	uppfir.	"	det blandat	"	har det blandat
" "	" 8	nedifr.	"	den bild	"	en bild,
" 146	" 21	"	"	färgäta	"	förgäta
" 149	" 12	"	"	arbetskrafter	"	arbetskraften
" 163	" 20	uppfir.	"	handeln	"	händens
" 207	" 16	"	"	aldrig något	"	något
" 270	" 6	"	"	Apollos	"	Apelles'
" 278	" 5	"	"	<i>Blomstertillverk- ning</i>	"	<i>Blomstertillverkning</i>
" 283	" 20	nedifr.	"	enskilda	"	enskildta